

Sejmik Województwa Pomorskiego

SAMORZĄD POMORZA

Zeszyty Problemowe

Nr 18/2024

Gdańsk 2024

WYDAWCA

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO**

Sejmik Województwa Pomorskiego
80-810 Gdańsk | ul. Okopowa 21/27
tel. 58 32 68 736 | e-mail: sejmik@pomorskie.eu

REDAKTORZY: Grzegorz Grzelak, Jan Kleinszmidt, Piotr Karczewski, Krzysztof Trawicki
WSPÓŁPRACA: Magdalena Kuropatwińska
RECENZENT: Tomasz Parteka
REDAKCJA STYLISTYCZNA I JĘZYKOWA: Dorota Kulka, Marcin Szumny, Katarzyna Piotrowska-Turnowiecka
PROJEKT GRAFICZNY OKŁADKI: Arkadiusz Stawiński
SKŁAD: Eurydyka Kata i Rafał Szczawiński | re:design
DRUK: Firma Poligraficzno-Intrologatorska „Udziałowiec” sp. z o.o.
NAKLAD: 500 egzemplarzy

ISSN 1641-1420

Spis treści

- 5 Grzegorz Grzelak | Wstęp
- 6 **CZĘŚĆ I. Rozwój regionalny**
- 7 Włodzimierz Szordykowski | Funkcjonowanie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku
- 21 Mieczysław Struk | Ochrona przeciwpowodziowa Żuław – wprowadzenie do dyskusji
- 24 Piotr Kowalski, Bogusław Pinkiewicz | Żuławy – kraina w delcie Wisły
- 37 Wojciech Szpakowski, Ryszard Gajewski | Przygotować Gdańsk na wielką wodę
- 56 Beata Skrobotowicz, Henryk Halmann | Wpływ reformy finansów samorządowych na budżet województwa pomorskiego
- 70 Adam Mikołajczyk | W trosce o jak najlepszą ustawę metropolitalną. Spojrzenie z perspektywy regionu
- 77 Iwona Sagan, Zbigniew Canowiecki | Kolejna odsłona polskiej niemocy metropolitalnej
- 81 Sławomir Niecko | Diagnoza produkcji rolniczej województwa pomorskiego
- 87 **CZĘŚĆ II. Sprawy międzynarodowe**
- 88 Agata Birecka | Ukraina i zrównoważony rozwój kluczowymi tematami 15. Dorocznego Forum Strategii UE na Rzecz Regionu Morza Bałtyckiego 2024
- 93 **CZĘŚĆ III. Sylwetka samorządowca**
- 94 Rozmowa z Marcinem Skwierawskim | Zrobię wszystko, aby Pomorze było jednym z najsilniejszych regionów w Europie

105 **CZĘŚĆ IV. Z historii regionu**

106 Rozmowa ze **Zbigniewem Canowieckim** | Między przeszłością i przyszłością:
wyzwania rozwojowe regionu

114 **CZĘŚĆ v. Dokumenty**

115 Uchwała nr 88/VIII/24 Sejmiku Województwa Pomorskiego
z dnia 28 października 2024 roku w sprawie apelu o wsparcie działań na rzecz
kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław

116 Uchwała nr 432/XXXVI/21 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia
27 września 2021 roku w sprawie niezwłocznego rozpoczęcia prac legislacyjnych
nad projektem

118 Kluczowe wyzwania rozwojowe województwa pomorskiego

128 Pomorskie – z życia regionu, wybór fotografii

Wstęp

Grzegorz Grzelak

wieloletni przewodniczący Sejmiku Samorządowego
Województwa Gdańskiego oraz Sejmiku Województwa
Pomorskiego

Osiemnasty numer wydawnictwa Sejmiku Województwa Pomorskiego „Samorząd Pomorza. Zeszyty Problemowe” tradycyjnie koncentruje się na pomorskiej polityce regionalnej, w tym dwóch głównych tematach.

Pierwszy dotyczy szeroko pojętej gospodarki wodnej, w tym zapobiegania powodziom na Żuławach oraz w rejonie Gdańska. Powodem stały się groźne powodzie na Dolnym Śląsku i w Opolskiem we wrześniu 2024 r. Był to także przedmiot dyskusji podczas VIII Sesji Sejmiku 28 października 2024 r.

Drugim kluczowym tematem tego numeru jest powołanie Metropolii Pomorskiej, opartej na Obszarze Metropolitalnym Gdańsk-Sopot-Gdynia. Projekt ustawy dotyczącej tego przedsięwzięcia jest obecnie w fazie międzyresortowych konsultacji. Tematyka ta była poruszana w numerze 11/2021 „Samorządu Pomorza”.

Dodatkowe zagadnienia dotyczą kwestii finansów samorządowych w kontekście ustawy z 1 października 2024 r., odnoszącej się do dochodów jednostek samorządowych, a także produkcji rolniczej w województwie pomorskim.

Wątki związane z historią, tożsamością oraz rozwojem regionu przewijają się w rozmowach z Marcinem Skwierawskim, wice-marszałkiem województwa pomorskiego i Zbigniewem Canowieckim, prezydentem Pracodawców Pomorza. Mają one charakter rozmów niedokończonych, a podjęte tematy z pewnością będą kontynuowane.

CZĘŚĆ I

-

Rozwój regionalny

Funkcjonowanie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku

Włodzimierz Szordykowski

W latach 1984–2007 związany zawodowo z pomorskim rzemiosłem, następnie dyrektor Departamentu Rozwoju Gospodarczego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.
Obecnie sekretarz Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku przy Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego.

W wyniku przemian ustrojowych w Polsce po 1989 roku nastąpił okres zmian politycznych i społeczno-gospodarczych, przy dużym zaangażowaniu społeczeństwa. Gospodarka przechodziła transformację od centralnie sterowanej do rynkowej, opartej na inicjatywie osób przedsiębiorczych, konkurujących ze sobą na zasadach swobody i równości. Odradzały się także instytucje demokratyczne. W grudniu 1989 r. zostały wprowadzone zmiany w konstytucji, które gwarantowały demokratyczny system rządów i prawa obywatelskie. Odradzał się też samorząd terytorialny i gospodarczy w Polsce.

Wprowadzanie gospodarki rynkowej, reprivatyzacje firm sektora państwowego przy jednoczesnym wzroście siły i znaczenia związków zawodowych, powodowały napięcia społeczne, przejawiające się w protestach, a nawet strajkach. Powszechnie były upadłości firm, co powodowało wzrost bezrobocia. Na to nakładała się inflacja i społeczna presja na wzrost płac.

W tych warunkach dialog społeczny nabrał w Polsce szczególnego znaczenia. W nowej rzeczywistości budowy gospodarki rynkowej i demokracji, dialog społeczny i związane z nią porozumienia stały się istotnym elementem kształtowania rynku pracy i realizacji polityki społeczno-gospodarczej. Dialog społeczny miał odgrywać istotną rolę w procesie reformowania państwa. Miał ułatwiać podejmowanie decyzji dotyczących przeciwdziałaniu szalejącej inflacji, wzrostowi bezrobocia i zapobieganiu konfliktom społecznym.

***

W formie zinstytucjonalizowanej funkcjonuje od początku lat 90. Najważniejszym ciałem była powołana uchwałą rządu w 1994 r. Trójstronna Komisja ds. Społeczno-Gospodarczych. Miejsce spotkań komisji oraz jej biuro były w Warszawie przy ul. Limanowskiego 23 (obecnie Centrum Partnerstwa Społecznego Dialog im. A. Bączkowskiego).

Ustawowa regulacja dała komisji uprawnienia i kompetencje, określała zakres jej działania oraz stwarzała możliwości wnoszenia pod obrady spraw o dużym znaczeniu społecznym i gospodarczym. Stronami komisji były reprezentatywne organizacje związków zawodowych, pracodawców oraz rząd RP.

Reprezentatywnymi organizacjami związkowymi były: ogólnokrajowe związki zawodowe, ogólnokrajowe zrzeszenia (federacje) związków zawodowych i ogólnokrajowe organizacje międzyzwiązkowe (konfederacje), które zrzeszają więcej niż 300 tys. członków będących pracownikami oraz działają w podmiotach gospodarki narodowej. Ich podstawową działalnością jest określony w więcej niż w połowie sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Reprezentatywnymi były organizacje pracodawców zatrudniających więcej niż 300 tys. pracowników, mające zasięg ogólnokrajowy i działające w podmiotach gospodarki narodowej, których podstawowy rodzaj działalności określony jest w więcej niż w połowie sekcji PKD.

Znaczenie dialogu społecznego dla funkcjonowania demokratycznego państwa polskiego uwzględnione zostało w uchwalonej

2 kwietnia 1997 r. nowej Konstytucji RP. W art. 20. ustawy zasadniczej zapisano: „Społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej.”

***

Rozdział VII konstytucji określił zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego. Na tej podstawie 5 czerwca 1998 r. przyjęto ustawę o samorządzie województwa. Następnie 24 lipca 1998 r. przyjęto ustawę o trójstopniowym podziale terytorialnym państwa. Od 1 stycznia 1999 r. województwa stały się największymi jednostkami podziału terytorialnego państwa.

W konsekwencji tych zmian ustawą z 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i wojewódzkich komisjach dialogu społecznego powołano wojewódzkie komisje dialogu społecznego tworząc regionalne struktury. W ich skład weszli przedstawiciele reprezentatywnych organizacji związków zawodowych i pracodawców, wojewodowie i marszałkowie województw. Decyzję o powołaniu wojewódzkiej komisji dialogu społecznego podejmował wojewoda na wniosek co najmniej jednej z reprezentatywnych organizacji.

Do zadań wojewódzkich komisji dialogu społecznego należało wyrażanie opinii w sprawach będących w kompetencji związków zawodowych lub organizacji pracodawców, które są w zakresie obowiązków

administracji rządowej i samorządowej z danego województwa. Zgodnie art. 17 ww. ustawy, Wojewódzkie Komisje Dialogu Społecznego (WKDS) mogły rozpatrywać sprawy społeczne lub gospodarcze powodujące konflikty między pracownikami i pracodawcami, jeżeli uznają je za istotne dla zachowania spokoju społecznego. Komisje mogły zajmować się obroną praw pracowniczych, praw i interesów pracodawców wobec związków zawodowych oraz administracji rządowej i samorządowej (problemy rynku pracy i polityka gospodarcza). Zgodnie z ustawą posiedzenia komisji powinny odbywać się nie rzadziej niż raz na trzy miesiące i mogli w nich brać udział zaproszeni goście, zwłaszcza przedstawiciele gmin i powiatów oraz organizacji społecznych i zawodowych, które nie spełniały kryteriów reprezentatywności. Prezydium WKDS mogły korzystać z pomocy sekretarzy, którzy nie mogli być członkami rady. Mogły też powoływać stałe lub doraźne, zespoły problemowe.

***

W tej formule Trójstronna Komisja ds. Gospodarczych oraz Wojewódzkie Komisje Dialogu Społecznego funkcjonowały do roku 2014. Po 20-letnim okresie funkcjonowania i zbierania doświadczeń, a także w wyniku zmian społeczno-gospodarczych, dokonano nowelizacji ustawy z 6 lipca 2001 r. o Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych i Wojewódzkich Komisjach Dialogu Społecznego. Propozycje wprowadzenia zmian pojawiały się w postulatach

związków zawodowych, organizacji pracodawców i strony rządowej.

W styczniu 2015 r. partnerzy społeczni zaproponowali rozwiązania, które umożliwiły prace nad przywróceniem dialogu w nowej formule. Zaproponowane zmiany, po przeprowadzonych konsultacjach społecznych, zaowocowały Ustawą z 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego, która wraz ze zmianami wprowadzonymi Ustawą z 15 czerwca 2018 r., obowiązuje do teraz.

Obecnie do zadań rady należą:

1. wyrażanie opinii i stanowisk,
2. opiniowanie założeń projektów ustaw oraz projektów aktów prawnych,
3. inicjowanie procesu legislacyjnego,
4. wykonywanie innych zadań.

Rada może wnieść pod obrady sprawy o znaczeniu społecznym lub gospodarczym, jeżeli uzna ich rozwiązanie za istotne dla pokoju społecznego, rozwoju społeczno-gospodarczego i wzrostu dobrobytu, zwiększenia konkurencyjności gospodarki oraz spójności społecznej. Każda ze stron rady lub wspólnie z inną stroną rady, może zająć stanowisko w każdej sprawie dotyczącej polityki społecznej i gospodarczej. Każda ze stron może wezwać inną stronę rady do zajęcia stanowiska w sprawie, którą uzna za mającą duże znaczenie społeczne lub gospodarcze.

***

Oprócz Rady Dialogu Społecznego na szczeblu krajowym ustawa zakłada możliwość powołania przez marszałków województw Wojewódzkich Rad Dialogu Społecznego (WRDS). O utworzeniu WRDS decyduje marszałek województwa na wspólny wniosek co najmniej jednej z reprezentatywnych organizacji pracowników oraz co najmniej jednej z reprezentatywnych organizacji pracodawców.

Marszałek może też zadecydować o likwidacji WRDS, jeżeli o odwołanie przedstawicieli wystąpią wszystkie reprezentatywne organizacje pracowników lub pracodawców. Tworzenie i funkcjonowanie WRDS jest zadaniem z zakresu administracji rządowej, zleconym marszałkowi województwa, finansowanym w drodze dotacji celowej. Na przełomie 2015 i 2016 roku we wszystkich województwach utworzono wojewódzkie rady dialogu społecznego. Od początku funkcjonowania Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Gdańsku wykazywała się największą aktywnością pod względem liczby posiedzeń i podejmowanych problemów.

Poniżej tabele (zmodyfikowane) z danymi liczbowymi pochodzącymi z miesięcznych sprawozdań przesyłanych do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przez WRDS-y, zawierające wykaz aktywności WRDS-ów w latach: 2015–2019 oraz 2020–2023.

Województwo	Liczba posiedzeń prezydium					Liczba posiedzeń WRDS					Liczba posiedzeń zespółów					Razem		
	Ogółem Prezydium					Ogółem WRDS					Ogółem Zespóły							
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019			
dolnośląskie	1	14	8	13	9	45	1	4	3	3	3	14	19	9	9	3	40	99
kujawsko-pomorskie	-	10	10	12	6	38	1	7	8	7	5	28	9	8	8	6	31	97
lubelskie	-	8	11	9	7	35	-	9	8	10	10	37	20	11	13	10	54	126
lubuskie	-	5	4	2	3	14	-	4	5	4	4	17	-	-	-	-	0	31
łódzkie	1	13	11	11	10	46	1	8	9	10	10	38	-	1	6	1	8	92
małopolskie	1	7	8	4	5	25	1	8	7	3	6	25	17	6	2	9	34	84
mazowieckie	1	7	5	6	4	23	1	6	4	5	3	19	5	13	12	8	38	80
opolskie	-	6	5	4	8	23	-	6	8	4	6	24	4	3	2	4	13	60
podkarpackie	1	3	4	5	4	17	1	4	4	5	5	19	-	2	1	-	3	39
podlaskie	1	10	10	10	9	40	1	5	5	5	3	19	6	2	-	3	11	70
pomorskie	-	11	18	12	11	52	1	7	11	11	11	41	22	25	28	28	103	196
śląskie	1	13	12	7	6	39	-	10	10	4	6	30	22	19	3	9	53	122
świętokrzyskie	-	6	9	7	7	29	1	4	6	3	4	18	3	12	4	1	20	67
warmińsko-mazurskie	-	8	7	5	9	29	1	5	5	5	4	20	12	8	5	4	29	78
wielkopolskie	-	5	4	4	4	17	1	4	4	4	4	17	1	1	-	-	2	36
zachodniopomorskie	2	7	3	7	6	25	1	6	4	4	5	20	12	23	7	4	46	91
Razem	9	133	129	118	108	497	12	97	101	87	89	386	152	143	100	90	485	1368

	Liczba posiedzeń prezydium					Ogółem Prezydla	Liczba posiedzeń WRDS					Ogółem WRDS	Liczba posiedzeń zespołów					Ogółem Zespoły	Razem
	2020	2021	2022	2023			2020	2021	2022	2023			2020	2021	2022	2023			
Województwo	13	10	8	7		38	2	4	4	3	13	9	1	2	1	13	64		
dolnośląskie	8	6	7	4		25	3	7	6	6	22	3	4	4	6	17	64		
kujawsko-pomorskie	11	7	11	8		37	10	10	12	7	39	7	22	8	4	41	117		
lubelskie	1	1	2	-		4	2	2	4	4	12	-	-	-	-	0	16		
lubuskie	10	13	8	9		40	8	10	8	9	35	1	2	1	1	5	80		
łódzkie	6	7	6	6		25	5	6	6	5	22	3	6	7	5	21	68		
małopolskie	6	6	5	4		21	5	7	6	4	22	11	8	9	6	34	77		
mazowieckie	2	3	1	2		8	2	4	4	3	13	-	5	2	1	8	29		
opolskie	4	4	3	4		15	5	5	5	4	19	-	-	-	-	0	34		
podkarpackie	12	8	5	7		32	3	6	3	5	17	3	2	3	1	9	58		
podlaskie	9	13	10	9		41	9	9	10	10	38	22	18	26	22	88	167		
pomorskie	8	3	2	-		13	3	6	7	3	19	1	6	2	9	18	50		
śląskie	4	6	5	6		21	3	3	5	5	16	2	-	1	-	3	40		
świętokrzyskie	9	6	5	4		24	4	4	4	4	16	3	1	2	5	11	51		
warmińsko-mazurskie	4	3	4	5		16	2	2	4	4	12	-	-	-	9	9	37		
wielkopolskie	9	6	6	4		25	6	6	6	4	22	4	5	4	2	15	62		
zachodniopomorskie	116	102	88	79		385	72	91	94	80	337	69	80	71	72	292	1014		
Razem																			

***

21 września 2015 r. partnerzy społeczni wystąpili do marszałka województwa pomorskiego Mieczysława Struka z wnioskiem o powołanie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku. Pod pismem podpisali się przewodniczący reprezentatywnych związków zawodowych:

1. Forum Związków Zawodowych,
2. NSZZ „Solidarność”,
3. Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych,

oraz przewodniczący reprezentatywnych organizacji pracodawców:

1. Konfederacji Lewiatan,
2. Pracodawców Rzeczypospolitej Polskiej,
3. Związku Pracodawców Business Centre Club,
4. Związku Rzemiosła Polskiego.

Zgodnie z ustawą, w oparciu o wskazania organizacji reprezentatywnych oraz wojewody pomorskiego, marszałek województwa pomorskiego Zarządzeniem nr 51/2015 w skład WRDS powołał:

1. wojewodę oraz dwie wskazane przez niego osoby – strona rządowa trzy osoby,
2. reprezentatywne organizacje związkowe – strona pracowników 12 osób,
3. reprezentatywne organizacje pracodawców – strona pracodawców 12 osób,
4. marszałek województwa oraz dwie wskazane przez niego osoby – strona samorządowa trzy osoby.

Ogółem do składu WRDS weszło 30 przedstawicieli stron.

13 kwietnia 2021 r. w skład WRDS weszli przedstawiciele uznanej za reprezentatywną Federacji Przedsiębiorców Polskich, przez co liczba przedstawicieli strony pracowników i strony pracodawców zwiększyła się po 15 osób. Tym samym skład WRDS powiększył się do 36. osób.

Zgodnie z art. 49 ustawy o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego, pracami WRDS kieruje prezydium. W jego skład wchodzi przewodniczący i wszyscy wiceprzewodniczący WRDS. Przedstawiciele każdej z organizacji wskazują po jednym wiceprzewodniczącym. Wiceprzewodniczącym ze strony rządowej jest wojewoda, a ze strony samorządowej – marszałek województwa. Przewodniczącym WRDS jest naprzemiennie przedstawiciel pracowników i pracodawców, marszałek województwa oraz wojewoda. Wybór kolejności przewodniczenia uzgadniają strony. Kadencja przewodniczącego trwa rok. Uzgodniono, że pierwszym przewodniczącym WRDS w Gdańsku będzie marszałek, drugim przedstawiciel pracowników, trzecim – wojewoda, czwartym przedstawiciel strony pracodawców. Ustalona wówczas kolejność nadal obowiązuje.

***

WRDS zajmuje się wyrażaniem opinii i stanowisk dotyczących zadań związków zawodowych i organizacji pracodawców w ramach administracji rządowej i samorządowej województwa. Marszałek województwa

Posiedzenie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku 15 października 2024 r., Sala Herbowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

Fot. materiał prasowy UMWP

przedstawia projekty strategii rozwoju oraz programy do zaopiniowania przez strony pracowników i pracodawców, a także roczne sprawozdania z ich realizacji.

WRDS może zajmować się sprawami społecznymi i gospodarczymi, które powodują konflikty między pracodawcami a pracownikami, jeśli uzna je za ważne dla utrzymania pokoju społecznego. Sprawy te mogą być zgłaszane na piśmie przez różne strony, w tym związki zawodowe, organizacje pracodawców, organy administracji publicznej oraz osoby zaangażowane w konflikt. WRDS może wyrażać opinie lub podejmować uchwały w sprawach tych konfliktów,

a przewodniczący WRDS składa wnioski do ministra pracy o wyznaczenie mediatora.

Rada obraduje na posiedzeniach plenarnych poprzedzonych posiedzeniami prezydium. W ramach WRDS w Gdańsku funkcjonują cztery zespoły robocze: ds. społecznych, ds. gospodarczych, ds. bezpieczeństwa oraz ds. ochrony zdrowia. Zadaniem zespołów jest m.in. przygotowywanie posiedzeń WRDS w tematach i terminach przyjętych w corocznych planach pracy. W tematach dodatkowych prezydium może powoływać zespoły doraźne. Obsługę WRDS zapewnia biuro będące komórką organizacyjną Urzędu Marszałkowskiego Województwa

Pomorskiego. Biuro wykonuje zadania zlecone przez prezydium.

Liczbę posiedzeń WRDS, prezydium oraz zespołów roboczych w latach 2015–2023 przedstawia tabela poniżej.

ROK	Liczba posiedzeń prezydium	Liczba posiedzeń WRDS	Konferencja	Liczba posiedzeń zespołów	Ogółem
II p. 2015	–	1	–	–	1
2016	11	7	–	22	40
2017	18	11	–	25	54
2018	12	11	–	28	51
2019	11	11	1	28	51
2020	9	9	–	22	40
2021	13	9	–	18	40
2022	10	10	–	26	46
2023	9	10	–	22	41
Razem	93	79	1	191	364

WRDS w Gdańsku w latach 2016–2024 przyjęła:

Dokumenty przyjęte przez WRDS	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Ogółem
Stanowiska WRDS / Uchwały do stanowisk WRDS	10	9	20	7	10	11	9	6	10	92
Stanowiska stron WRDS / Uchwały do stanowisk stron WRDS	2	2	–	–	3	2	2	2	–	13
Stanowiska prezydium / Uchwały prezydium	–	–	1	1	2	–	1	–	1	6
Stanowiska stron prezydium / Uchwały do stanowisk stron prezydium	–	3	–	–	5	–	–	–	1	9
Uchwały organizacyjne WRDS	3	–	–	1	–	2	2	4	4	16
Informacje WRDS	1	–	–	7	2	–	–	1	–	11
Informacje stron WRDS	–	–	–	–	1	–	–	–	–	1
Opinie WRDS/Uchwały do opinii	2	8	2	1	–	–	–	–	–	13
Apele WRDS/Prezydium	–	1	–	1	1	–	–	1	–	4
Propozycje zapisów do ustawy o RDS	–	1	–	–	1	–	–	–	–	2
Podziękowania WRDS	–	–	–	–	1	–	–	–	–	1
Wnioski WRDS	–	–	–	–	1	–	–	–	–	1

***

Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Gdańsku od stycznia 2023 r. do października 2024 r. przyjęła następujące uchwały:

1. Uchwała nr 1/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 14.02.2023 r. w sprawie umów dzierżawy nieruchomości rolnych zawartych przez spółkę Goodvalley Agro SA z Krajowym Ośrodkiem Wsparcia Rolnictwa,
2. Uchwała nr 3/2023 strony pracowników, strony pracodawców oraz strony samorządowej Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 23.03.2023 r. w sprawie podjęcia działań mających na celu wsparcie i ratowanie pomorskich przedsiębiorstw,
3. Uchwała nr 5/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 10.07.2023 r. w sprawie statystyki bezpieczeństwa i zdrowia w miejscu pracy jako czynnik wspomagający bieżące monitorowanie rynku pracy w województwie pomorskim,
4. Uchwała nr 6/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 01.09.2023 r. w sprawie opinii projektu Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia dla województwa pomorskiego na rok 2023,
5. Uchwała nr 7/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 23.10.2023 r. dotycząca opinii w sprawie roli budownictwa spółdzielczego i społecznego w zaspokajaniu potrzeb mieszkaniowych,
6. Uchwała nr 8/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 06.11.2023 r., dotycząca handlu ludźmi jako współczesnej formy niewolnictwa i związanymi z tym zagrożeniami,
7. Uchwała nr 10/2023 strony pracowników, strony pracodawców oraz strony samorządowej Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 30.11.2023 r. w sprawie gospodarki odpadami niebezpiecznymi i palnymi w województwie pomorskim,
8. Uchwała nr 12/2023 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 21.12.2023 r. w sprawie aktualnych problemów w pomorskiej ochronie zdrowia,
9. Cztery uchwały (Nr 2/2023, 4/2023, 9/2023, 11/2023) Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku były uchwałami organizacyjnymi, zmieniającymi skład zespołów roboczych,
10. Apel Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 23.10.2023 r. w sprawie współdziałania stron dialogu społecznego w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej w województwie pomorskim,
11. Informacja dotycząca usprawnienia funkcjonowania transportu pasażerskiego w województwie pomorskim na przykładzie Szybkiej Kolei Miejskiej i systemu Fala,
12. Uchwała nr 2/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 25.01.2024 r. w sprawie poparcia apelu Rzecznika Małych i Średnich Przedsiębiorców,
13. Uchwała nr 3/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia

- 29.02.2024 r. dotycząca opinii w sprawie zmian w systemie gospodarki przestrzennej w związku z ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz niektórych innych ustaw,
14. Uchwała nr 5/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 21.03.2024 r. w sprawie aktualnej sytuacji Małych i Średnich Przedsiębiorstw,
  15. Uchwała nr 7/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 30.04.2024 r. w sprawie sytuacji oraz podejmowanych działań w zakresie psychiatrii w województwie pomorskim ze szczególnym uwzględnieniem opieki nad dziećmi i młodzieżą,
  16. Uchwała nr 8/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 23.05.2024 r. w sprawie oceny wdrażania funduszy unijnych na Pomorzu w 20. rocznicę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej,
  17. Uchwała nr 9/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 27.06.2024 r. dotycząca sytuacji przemysłu stoczniewego w obliczu dekarbonizacji gospodarki i rozwoju morskiej energetyki wiatrowej,
  18. Uchwała nr 10/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 26.09.2024 r. w sprawie planowanej elektrowni jądrowej na Pomorzu,
  19. Uchwała nr 12/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 15.10.2024 r. w sprawie zwolnień pracowników w PKP Cargo oraz sytuacji w PKP CargoTabor,
  20. Uchwała nr 13/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 15.10.2024 r. w sprawie sytuacji społecznej w szpitalu w Słupsku,
  21. Uchwała nr 14/24 Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 15.10.2024 r. w sprawie projektu Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia dla Województwa Pomorskiego na rok 2024,
  22. Uchwała nr 1/24 Prezydium Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 14.05.2024 r. w sprawie powołania doraźnego zespołu roboczego Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku,
  23. Uchwała nr 2/24 Prezydium Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku z dnia 10.09.2024 r. w sprawie przyjęcia stanowiska Doraźnego Zespołu Roboczego Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku,
  24. Cztery uchwały (nr 1/24, 4/24, 6/24, 11/24) Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku były uchwałami organizacyjnymi, zmieniającymi skład zespołów roboczych.

***

Jak widać w powyższych tabelach WRDS w Gdańsku charakteryzuje się bardzo wysoką aktywnością na tle kraju. Dotyczy to nie tylko dużej liczby posiedzeń zespołów roboczych, ale także posiedzeń WRDS i jej prezydium. Podczas posiedzeń omawiano wiele tematów. W kwestii spraw społecznych omawiano m.in.: problemy oświaty, nauki,

Nadzwyczajne posiedzenie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku w dniu 25 czerwca 2019 r., Sala Akwen Zarządu Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność”.

Fot. materiał prasowy

zdrowia, opieki społecznej, sprawy pracownicze (np.: zatrudniania obcokrajowców, bezpieczeństwo pracy, stosunki pracy), a także zmiany prawa i jakość funkcjonowania administracji publicznej. W zakresie gospodarki debatowano m.in. o: gospodarce morskiej, leśnej, przemyśle portowym, stoczniowym, łączeniu Grupy Lotos z Orlenem, bezpieczeństwie energetycznym (elektrownia jądrowa i elektrownie wiatrowe na morzu), konkurencyjności regionu (innowacje i inteligentne specjalizacje) oraz wsparciu dla małych i średnich przedsiębiorstw. Wiele uwagi poświęcono

też bezpieczeństwu mieszkańców (dzieci i młodzieży oraz osób starszych), a także ratownictwu medycznemu (funkcjonowaniu szpitalnych oddziałów ratunkowych) oraz zagrożeniom cybernetycznym.

Warto podkreślić bardzo dobrą współpracę m.in. z departamentami Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, wydziałami Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, urzędami pracy, Państwową Inspekcją Pracy, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Komendą Wojewódzką Policji, Urzędem Kontroli Skarbowej, Narodowym Funduszem Zdrowia, Gdańskim Urzędem

Posiedzenie Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Gdańsku 22 lutego 2018 r., Sala Senatu Politechniki Gdańskiej.

Fot. materiał parsowy

Statystycznym oraz uczelniami wyższymi i organizacjami przedsiębiorców.

Od stycznia 2016 r. do października 2024 r. WRDS w Gdańsku omówiła ponad 140 tematów. Podjęto 158 decyzji w formie uchwał, stanowisk, opinii, apeli i informacji. W ponad 94 proc. przypadków strony WRDS dochodziły do porozumienia, a decyzje były efektem konsensusu. Tylko w prawie 6 proc. nie udało się osiągnąć pełnego porozumienia i decyzje były podejmowane większością stron. Oznacza to, że pomimo różnic politycznych oraz pozornie sprzecznych interesów strony pracowników i pracodawców,

porozumienia są możliwe, jeżeli dialog prowadzony jest w dobrej wierze oraz na zasadzie równości stron, wzajemnego zaufania i w oparciu o racjonalne argumenty.

Członkowie: WRDS oraz zespołów roboczych spoza rady, a także partnerzy zewnętrzni pracują społecznie, poświęcając zawodowy i prywatny czas. W związku z tym są zainteresowani efektami pracy. Pomimo tego zdarzają się wątpliwości i sygnały o braku satysfakcji odnośnie skuteczności podejmowanych działań. Dotyczy to m.in. braku konsultacji proponowanych zmian w prawie z WRDS-ami, zwłaszcza istotnych dla stron

dialogu społecznego. Małe jest też zainteresowanie problemami zgłaszanymi do RDS oraz poszczególnych ministerstw.

Na szczeblu regionalnym bardzo dobrze układa się współpraca z wojewodą oraz Zarządem Województwa Pomorskiego. Nie wypracowaliśmy jednak dotychczas formuły współpracy z Sejmikiem Województwa Pomorskiego, chociaż jego przedstawiciele angażowali się w pracę zespołów roboczych. W poprzedniej kadencji sejmiku członkiem zespołu roboczego ds. zdrowia był radny Jerzy Barzowski. W obecnej kadencji przewodniczącą zespołu ds. gospodarczych jest radna Beata Koniarska.

***

Na przykładzie WRDS w Gdańsku uważam, że dialog społeczny w regionach jest potrzebny, a zasypywanie podziałów i działania w dobrze pojętym interesie społecznym, jest możliwe. Dialog przeciwdziała manipulacjom i rozwojowi negatywnych emocji. Nikt nie ma patentu na nieomyślność. Potrzebna jest natomiast konstruktywna dyskusja skoncentrowana na rozwiązywaniu problemów.

■

Ochrona przeciwpowodziowa Żuław¹ – wprowadzenie do dyskusji

Mieczysław Struk

Marszałek Województwa Pomorskiego

Obszar Żuław Wiślanych obejmuje około 1 700 km kw, z czego 454 km kw zajmują depresje. Ze względu na specyficzne warunki przyrodnicze i techniczne oraz położenie w depresyjnej delcie Wisły, Żuławy zagrożone są wystąpieniem powodzi z kilku kierunków,

spowodowanych przez różnorodne czynniki. Powodziami zagrożone są także odcinki dróg ekspresowych, krajowych i wojewódzkich oraz linie kolejowe prowadzące z Trójmiasta na południe i wschód Polski.

Żuławę Wiślana są wyjątkowym obszarem na terenie Polski zarówno ze względu na warunki naturalne, jak i prowadzoną tu od kilkuset lat działalność człowieka, którego funkcjonowanie zależne jest od utrzymywanej infrastruktury przeciwpowodziowej.

¹ Opracowano na podstawie wystąpienia marszałka województwa pomorskiego na sesji Sejmiku Województwa Pomorskiego 28 października 2024 r. Tekst nieautoryzowany.

To sprawia, że zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław powinno być jednym z kluczowych, strategicznych priorytetów w polityce państwa.

***

Żuławy funkcjonują gospodarczo i społecznie dzięki osłonie przeciwpowodziowej. Niestety w ostatnich latach rząd nie był konsekwentny w kwestii pozycjonowania Żuław w krajowych priorytetach. W grudniu 2011 r. rząd PO-PSL przyjął Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, która uznała Żuławy za jeden z ważniejszych obszarów funkcjonalnych. Region ten otrzymał dedykowany rozdział, w którym opisano wyzwania związane z ochroną przeciwpowodziową oraz rozwojem społeczno-gospodarczym. Żuławy miały w tym dokumencie status „twardego” ustalenia, co oznacza, że ich status był wiążący dla polityki państwa i regionu.

Również przyjęta w lipcu 2010 r. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2020 wymieniała obszar Żuław jako jeden z dwóch (obok Odry) priorytetowych obszarów w kontekście przeciwdziałania i zapobiegania zagrożeniom i katastrofom naturalnym.

W lutym 2017 r. nastąpił zaskakujący zwrot w podejściu do Żuław. W nowym rządowym dokumencie strategicznym, zatwierdzonym przez premiera Mateusza Morawieckiego, Strategii na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą 2030 r.), czyli w tzw. SOR, Żuławy pojawiają się tylko raz. W części diagnostycznej dokumentu zostały wymienione obok innych unikalnych

krajobrazów, takich jak Puszcza Białowieska i Dolina Biebrzy. Niestety, w nowej Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego na lata 2030, przyjętej we wrześniu 2019 r., nie ma ani słowa o Żuławach.

Warto dodać, że obecnie Polska nie dysponuje krajowym dokumentem dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. Trwają prace nad pakietem takich dokumentów, w ramach których będziemy aktywnie starać się o przywrócenie Żuławom Wiślanym statusu krajowego priorytetu. Chcemy, aby ten obszar stał się strategiczną strefą interwencji, zarówno w kontekście działań przeciwpowodziowych, jak i społeczno-gospodarczych.

***

Od dłuższego czasu zwracam uwagę na niekonsekwencję strategicznego podejścia rządu do problematyki ochrony przeciwpowodziowej Żuław. Istnieją dwa główne powody tej sytuacji:

1. rządowe podejście kontrastuje z konsekwentnymi działaniami, jakie były prezentowane w dokumentach strategicznych oraz programowych przyjmowanych przez Sejmik i Zarząd Województwa Pomorskiego.
2. co ważniejsze, w ostatnich latach wystąpiły poważne zaniedbania w zakresie praktycznego, finansowego i realizacyjnego podejścia do zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław.

Jestem przekonany, że „niestabilność” priorytetów rządu oraz obniżanie znaczenia

kwestii bezpieczeństwa powodziowego Żuław Wiślanych miały negatywny wpływ na mobilizację i determinację instytucji państwowych w realizacji konkretnych programów oraz projektów związanych z tym zagadnieniem.

***

Na koniec chciałbym omówić rolę samorządu województwa oraz nasze działania dotyczące ochrony Żuław przed zalaniem.

Po pierwsze, gdy rząd otworzył drzwi do współpracy, aktywnie uczestniczyliśmy w działaniach mających na celu zabezpieczenie Żuław przed powodzią. Przedstawiciele samorządu województwa byli mocno zaangażowani w przygotowanie rządowego Programu „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030”, znanego jako „Program Żuławski 2030”, który został przyjęty w 2010 roku.

Po drugie, do końca 2017 roku jednostka samorządu województwa pomorskiego – Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego w Gdańsku realizował inwestycje przeciwpowodziowe i prace utrzymaniowe na Żuławach. Najważniejszym przedsięwzięciem był projekt o wartości niemal 140 mln zł, realizowany w ramach I etapu Programu Żuławskiego 2030.

Niestety, reforma systemu gospodarki wodnej w Polsce, która weszła w życie na początku 2018 roku, odebrała samorządom województw część kompetencji. Zarządy Melioracji i Urządzeń Wodnych zostały włączone do nowo powstałego Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie. Pomimo zaawansowanych przygotowań

do realizacji II etapu Programu Żuławskiego, Wody Polskie nie wdrożyły żadnych z zadań planowanych przez Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych. Dopiero teraz, w ramach III etapu Programu Żuławskiego, przygotowywane są inwestycje, które miały być zrealizowane wcześniej. Straciliśmy przez to 8 lat.

Po trzecie, Zarząd Województwa Pomorskiego regularnie zwracał się do rządu z wnioskami o wsparcie finansowe na zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław. Niestety, często było to bezskuteczne. Mimo to, będziemy kontynuować nasze działania i oczekujemy, że obecny rząd dotrzyma obietnicy przeznaczenia ponad 327 mln zł na III etap Programu Żuławskiego oraz że zaplanowane projekty infrastrukturalne zostaną zrealizowane.

Po czwarte wreszcie, nie ograniczamy się do formułowania postulatów i oczekiwań. Tam gdzie samorząd województwa ma odpowiednie kompetencje i zasoby, takie kwestie jak: zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych, ochrona przed podtopieniami i rozwój małej retencji wodnej są uwzględniane we wszystkich programach regionalnych opracowywanych przez Zarząd Województwa Pomorskiego i współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej.

■

Żuławy – kraina w delcie Wisły

Piotr Kowalski

Zastępca dyrektora ds. Ochrony przed Powodzią i Suszą
Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku

Bogusław Pinkiewicz

Rzecznik prasowy Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej
w Gdańsku

Charakterystyka regionu

Żuławy Wiślane to region położony w delcie Wisły o powierzchni ok. 170 380 ha co stanowi ok. 0,54 proc. powierzchni kraju.

Stanowią one rozległą nizinę wytworzoną przez napływ rumowiska transportowanego przez rzekę w ciągu ostatnich kilku tysięcy lat.

Swoim kształtem przypominają w zarysie trójkąt, którego wierzchołek znajduje się u nasady delty, w rozwidleniu Wisły i Nogatu (dokładnie: w rozgałęzieniu Leniwki i Nogatu w tzw. Mątowskiej Głowie), zaś podstawę wyznacza brzeg Zatoki Gdańskiej od Gdańska do Elbląga.

Teren Żuław charakteryzuje się występowaniem obszarów depresyjnych, i tak:

- ok. 28 proc. to obszary w depresji bezwzględnej, w tym:
  - teren wokół j. Drużno (181 km kw.), oficjalnie najniższy punkt: Marzęcino (2,2 m p.p.m.),
  - teren wokół Nowego Dworu Gdańskiego (152 km kw.);
- ok. 47 proc. to obszar od 0 do 5 m n.p.m.; śr. 1,3 m n.p.m.),
- ok. 25 proc. to obszar powyżej 5 m n.p.m.; m. Jegłownik).

Obecnie administracyjnie Żuławy usytuowane są na terenie dwóch województw,

tj. na terenie woj. pomorskiego (137 440 ha; ok. 80 proc.) oraz woj. warmińsko-mazurskiego (32 940 ha; ok. 20 proc.).

Podział Żuław a podział administracyjny kraju:

- Żuławy Gdańskie – woj. pomorskie (39 130 ha); położone na zachód od Wisły, między Tczewem a Gdańskiem,
- Żuławy Wielkie – woj. pomorskie (83 120 ha); obszarowo największe, położone w środkowej części Żuław Wiślanych, w widłach Wisły i Nogatu,
- Żuławy Elbląskie (48 130 ha) – woj. pomorskie (15 190 ha), woj. warmińsko-mazurskie (32 940 ha); położone na wschód od Nogatu po podnóże Wzniesienia Elbląskiego.

W związku z takim położeniem, ukształtowaniem terenu i zagospodarowaniem ok. 70 proc. obszaru Żuław odwadniane jest mechanicznie, a 30 proc. – grawitacyjnie.

Specyfika zagrożeń powodziowych na Żuławach

Specyfika zagrożeń powodziowych na Żuławach związana jest ich lokalizacją i z terenami depresyjnymi i przydepresyjnymi na powierzchni 120 tys. ha, położonych do 2,2 m poniżej poziomu morza.

Żuławy Wiślane są regionem o wyjątkowych walorach dziedzictwa kulturowego, krajobrazowego i przyrodniczego z dużym potencjałem gospodarczym i turystycznym. Jednocześnie to obszar szczególnie

narażony na niebezpieczeństwo powodzi. Pochodzić może ona z różnych kierunków: od strony morza lub rzeki Wisły i innych rzek, a także z obu z tych kierunków równocześnie. Powódź może być spowodowana w szczególności:

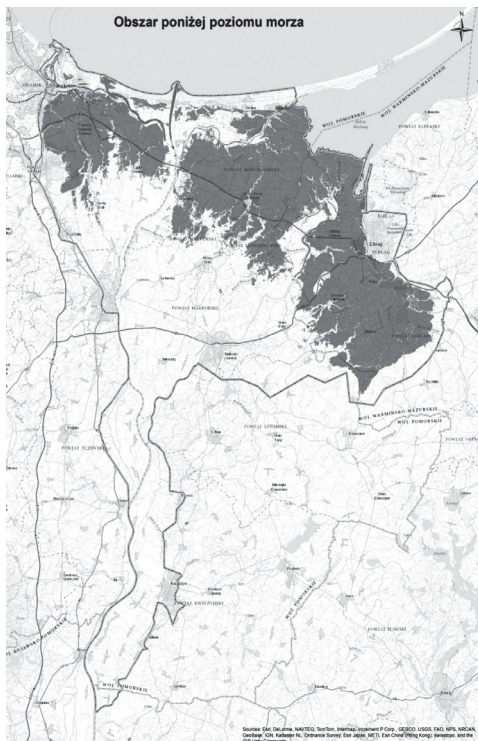
- intensywnymi opadami deszczu,
- wezbrzeniami sztormowymi sięgającymi w głąb lądu, kiedy to silny wiatr wypycha wodę w ujściowe odcinki rzek,
- wezbrzeniami zatorowymi, gdy dochodzi do spiętrzenia kry przemieszczającej się korytem Wisły i innych rzek,
- przejściem korytem Wisły wód powodziowych z południa kraju.

Zagrożenia powodziowe i rejonry najbardziej zagrożone:

Rodzaj zagrożenia	Teren najbardziej narażony	Najczęstsze okresy występowania
opady nawałne i rozlewne	cały region, szczególnie miasto Gdańsk , Niziny Nadmorskie i Nadwiślańskie (Walichnowska, Kwidzińska, Opaleńska)	od maja do września, a ich nasilenie przypada na miesiące lipiec–sierpień
gwałtowne roztopy pokrywy śnieżnej	cały region, szczególnie Żuławy Wiślane , Niziny Nadmorskie i Nadwiślańskie	w drugiej połowie lutego, w marcu, w pierwszej dekadzie kwietnia
przepływy wielkich wód (rzeka Wisła, rzeka Radunia)	Żuławy Wiślane, miasto Gdańsk , Niziny Nadwiślańskie	głównie miesiące letnie i wczesnojesienne
zatory lodowe na rzekach	tereny przyległe do rzek, szczególnie Żuławy Wiślane, miasto Gdańsk, Niziny Nadwiślańskie	miesiące zimowe
sztormy	tereny położone nad Morzem Bałtyckim, Zatoką Gdańską, miasto Gdańsk, Żuławy Gdańskie oraz Wielkie, tereny w zasięgu wezbrań sztormowych z Zalewu Wiślanego i jeziora Drużno, tereny zaliczane do Żuław Elbląskich	od lutego do kwietnia, od października do listopada
awarie sieci energetycznych	tereny odwadniane mechanicznie, szczególnie tereny depresyjne i przydepresyjne na Żuławach Wiślanych	cały rok
pozostałe zagrożenia: awarie budowli, zwierzęta ryjące, w szczególności bobry	cały region, szczególnie Żuławy Wiślane	cały rok

Powodzie, które występują na terenie Żuław, charakteryzują się tym, że woda po zalaniu terenu nie wraca do koryta ciekłu.

Tylko nieznaczna część wody powodziowej może odpłynąć do Zatoki Gdańskiej, pozostała część z depresji musi być wypompowana.

Przewidywany zasięg wód powodziowych na Żuławach przy wyłączonej infrastrukturze przeciwpowodziowej

Bobry a bezpieczeństwo Żuław

Istotnym czynnikiem zagrażającym bezpieczeństwu przeciwpowodziowego na Żuławach są bobry. Poprzez kopanie nor w wałach przeciwpowodziowych osłabiana jest ich struktura i tym samym obniżane parametry wału. Podstawowym rodzajem szkód wyrządzanym przez bobry jest zalanie łąk i pastwisk, uszkodzenia grobli i obwałowań, zgryzanie drzew oraz szkody w uprawach rolniczych.

Duża część zadań dotyczących przebudowy i zabezpieczenia wałów przeciwpowodziowych wynika ze szkodliwej działalności bobrów. Dla zwiększenia bezpieczeństwa wałów przeciwpowodziowych niezbędne jest podejmowanie działań naprawczych korpusów wałów oraz zabezpieczenie wałów przed działalnością zwierząt ryjących.

Tam, gdzie wały nie stanowią jednocześnie brzozy koryta wody (tj. są odsunięte od linii brzegowej), zagrożenia powodowane działalnością bobra nie występują.

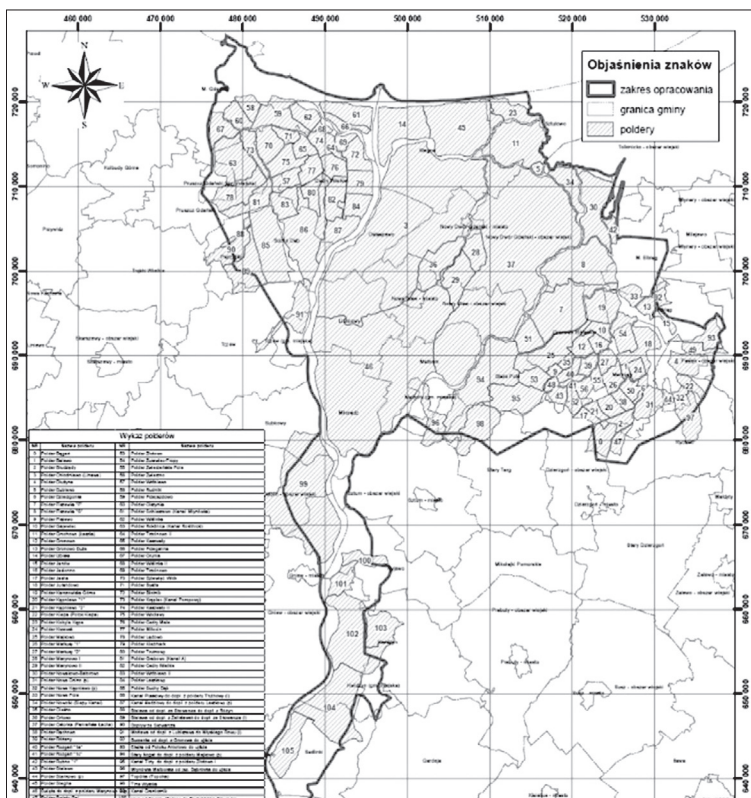
Infrastruktura przeciwpowodziowa

Żuławy funkcjonują gospodarczo dzięki stałej osłonie przeciwpowodziowej. Stan ewidencji urządzeń osłony przeciwpowodziowej na Żuławach Wiślanych przedstawia się następująco:

- rzeki i potoki – 923 km,
- kanały – 1 451 km,
- wały przeciwpowodziowe – 1 186 km,
- stacje pomp – 118 szt.,
- inne budowle hydrotechniczne – 1 523 szt.,
- poldery – 105 szt.

Program Żuławski 2030

W związku ze specyfiką oraz problemami dotyczącymi obszaru Żuław powstał program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)”, zwany Programem Żuławskim 2030. Jest to dokument

Rozmieszczenie polderów na Żuławach

strategiczny, będący podstawą realizacji działań w obrębie ochrony przeciwpowodziowej Żuław. Został zatwierdzony przez ministra środowiska w 2010 roku.

Jednostką zarządzającą programem, po jego ustanowieniu, został Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej (RZGW) w Gdańsku, a obecnie jest to Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie.

Jako główny cel programu określono zwiększenie skuteczności ochrony przeciwpowodziowej stymulującej wzrost

potencjału dla zrównoważonego rozwoju Żuław, natomiast cele szczegółowe określono następująco:

- poprawa rozpoznania zagrożenia powodziowego i możliwości przeciwdziałania,
- zwiększenie znaczenia „naturalnych” metod ochrony przeciwpowodziowej,
- zwiększenie świadomości społeczeństwa oraz administracji o zagrożeniu powodziowym,
- przebudowa, odbudowa i budowa przeciwpowodziowych urządzeń technicznych,

- poprawa struktur organizacyjnych ochrony przeciwpowodziowej i zarządzania ryzykiem powodzi.

Pierwotnie beneficjentami pierwszego etapu programu byli:

1. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku – jako prowadzący,
2. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych Województwa Pomorskiego (zMIUW WP) w Gdańsku – jednostka zlikwidowana obecną ustawą Prawo wodne,
3. Żuławski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych (żzMIUW) w Elblągu – jednostka zlikwidowana obecną ustawą Prawo wodne,
4. miasto Elbląg,
5. miasto Gdańsk,
6. powiat gdański.

W ramy programu weszły projekty realizowane przez poszczególnych beneficjentów.

Umowę w sprawie realizacji pierwszego etapu programu podpisano 11 grudnia 2009 r.

I etap Programu Żuławskiego 2030 – realizowany w latach 2010–2015

Na I etap programu złożyło się sześć projektów obejmujących 43 zadania/przedsięwzięcia oraz pięć zadań rezerwowych, w tym:

- przebudowa 65 km koryt rzek i kanałów,
- przebudowa/odbudowa 75 km wałów przeciwpowodziowych,
- przebudowa/budowa 25 pompowni, odbudowa 11 ostróg na rzece Wiśle,

- remont i wydłużenie kierownic przy ujściu Wisły,
- system monitoringu ryzyka powodziowego

Wskaźniki realizacji I etapu Programu Żuławskiego 2030 łącznie z innymi zadaniami realizowanymi do roku 2015 z innych środków finansowych na obszarze objętym zasięgiem Programu Żuławskiego 2030:

1. liczba opracowanych planów związanych z zarządzaniem wodami na analizowanym obszarze – 10 szt.,
2. liczba publikacji, konferencji, szkoleń, przekazanych dokumentacji w zakresie ochrony przed powodzią (w tym GeosMORP) – 118 szt.,
3. narzędzia służące poprawie zarządzania ryzykiem powodziowym – 1 szt.,
4. liczba przebudowanych, odbudowanych lub wybudowanych urządzeń służących ochronie przed powodzią (tj. stacje pomp) – 46 szt.,
5. długość przebudowanych, odbudowanych lub wybudowanych obwałowań – 157,3 km,
6. długość przebudowanych, odbudowanych lub wybudowanych koryt cieków (w tym kanałów, rowów) – 171,6 km,
7. liczba urządzeń hydrotechnicznych zabezpieczających teren zagrożony powodzią (11 ostróg, dwie kierownice, w ujściu Wisły, dwa jazy, jedna kaskada, jedna śluza, jeden stopień wodny) – 18 szt.,
8. liczba przebudowanych, odbudowanych lub wybudowanych obiektów małej retencji – 1 szt.,
9. powierzchnia terenów objętych ochroną przeciwpowodziową – 215 000 ha,

Szczegółowy wykaz zadań realizowanych przez beneficjentów:

Beneficjent	Zrealizowane zadania	Całkowita wartość projektu (zł)
miasto Gdańsk	przebudowa kanału Raduni na terenie Gdańska	137 139 032,25
powiat gdański	przebudowa kanału Raduni na terenie Pruszcza Gdańskiego	36 554 503,66
RZGW Gdańsk	<ul style="list-style-type: none"> • przebudowa ujścia Wisły, • odbudowa ostróg na rzece Wiśle, • przebudowa koryta rzeki Motławy, • przebudowa koryta rzeki Wąskiej, • przebudowa koryta rzeki Dzierzgoń, • system monitoringu ryzyka powodziowego SMO RP, w jego ramach przygotowano koncepcje i analizy dotyczące ochrony przeciwpowodziowej regionu: „Analiza zagrożeń wewnątrzpolderowych na Żuławach”, „Koncepcja ochrony przeciwpowodziowej Nowego Dworu Gdańskiego”, „Przekroje mokre koryt rzecznych na Żuławach”, „Numeryczny model terenu” 	85 912 941
ZMiUW WP w Gdańsku	<ul style="list-style-type: none"> • odbudowa 44,53 km wałów przeciwpowodziowych, • przebudowa 20 stacji pomp, • budowa jednej nowej stacji pomp 	139 950 308,63
ŻZMiUW w Elblągu	<p>W ramach projektu zrealizowano 23 zadania inwestycyjne. Łączny zakres zakończonych zadań to:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebudowa 31,073 km wałów przeciwpowodziowych oraz przebudowa 0,276 km rzeki Babicy, • przebudowa 12 stacji pomp, • budowa jednej stacji pomp. 	61 320 475
miasto Elbląg	<p>Zadanie C02b: przebudowa systemu przeciwpowodziowego prawego brzegu rzeki Elbląg – Polder Nowe Pole – Zatorze.</p> <p>Zadanie C02a: przebudowa systemu przeciwpowodziowego prawego brzegu rzeki Elbląg w rejonie od rzeki Fiszewki do mostu w al. Tysiąclecia.</p> <p>Zadanie C01: przebudowa systemu przeciwpowodziowego prawego brzegu rzeki Elbląg w rejonie od ujścia rzeki Babicy do granicy miasta.</p> <p>Zadanie Monitoring powodziowy – System Monitorowania i Wspomagania Reagowania na Zagrożenia Powodziowe oraz informacja i edukacja w zakresie ochrony przed powodzią.</p>	40 053 777,68
Całkowita wartość projektu Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – etap I		500 931 038,22

10. liczba osób objęta ochroną przeciwpowodziową – 120 tys. osób,
11. liczba punktów monitoringu hydro-meteo, w których nastąpiło zwiększenie zakresu prowadzonych pomiarów – 19 szt.,
12. liczba mieszkańców, pracowników administracji przeszkolonych w zakresie problematyki zagrożenia powodziowego – 228 osób.

II etap Programu Żuławskiego 2030, lata 2017–2022

Projekt pn. Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – etap II. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku:

- podpisanie umowy o dofinansowanie – 12 października 2017 r.,
- zakończenie realizacji projektu – 31 grudnia 2022 r.,
- wartość projektu – 130,12 mln zł, w tym 85 proc. z budżetu Unii Europejskiej, 15 proc. z budżetu państwa.

Zadania projektu:

- odbudowa 19 ostróg na Wiśle,
- budowa wrót sztormowych na rzece Tuga,
- przebudowa stopnia wodnego Przegalina,
- System Monitoringu Ryzyka Powodziowego (SMORP),
- przebudowa ujścia Wisły (badania batymetrii dna ujścia Wisły, wykonanie dokumentacji technicznej).

Odbudowa 19 ostróg na Wiśle:

Zadanie zlokalizowane jest na terenie pięciu gmin: Lichnowy, Miłoradz, Ostaszewo, Pelplin i Suchy Dąb w woj. pomorskim, w km rzeki Wisły 892+100 do 918+600. Zadanie zostało zakończone 30 września 2020 r., a jego koszt wyniósł 17,31 mln zł.

Przedsięwzięcie dotyczyło odbudowy budowli regulacyjnych wykonanych w drugiej połowie XIX wieku, które pełnią także funkcję przeciwpowodziową. Ostrogi zostały wybudowane w celu osiągnięcia projektowanej głębokości i szerokości trasy regulacyjnej Wisły przy średniej wodzie żeglownej.

Budowa wrót sztormowych na rzece Tugie:

Zadanie zlokalizowane jest w gminie Stegna. Realizowane było w okresie od 7 lipca 2020 r. do 30 maja 2022 r., a jego koszt wyniósł 32,95 mln zł.

Zadanie zostało wykonane w oparciu m.in. o koncepcję ochrony przeciwpowodziowej Nowego Dworu Gdańskiego, która została przygotowana w ramach I etapu.

Cel zadania to ochrona przed powodzią sztormową (tzw. cofkową) Nowego Dworu Gdańskiego oraz terenów położonych powyżej wrót. W ramach powyższego zadania wykonano:

- wrota sztormowe przy ujściu rzeki Tugi do rzeki Szkarpany,
- realizację budowli przelewowej,
- przebudowę kanału Pryżnik.

Przedsięwzięcie polegało na budowie wrót sztormowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (w okolicach ujścia rzeki Tugi

do Szkarpawy), odcinających Tugę od wód wezbrań sztormowych napływających z Zalewu Wiślanego rzeką Szkarpawą. Wrota są zamykane automatycznie podczas wezbrań.

Przebudowa stopnia wodnego Przegalina:

Zadanie zlokalizowane jest na terenie miasta Gdańska. Realizowane było w okresie od 16 września 2019 r. do października 2023 r., a jego koszt wyniósł 61,98 mln zł.

Przedsięwzięciem objęta była przebudowa i modernizacja urządzeń stopnia wodnego Przegalina w zakresie hydrotechnicznym i ogólnobudowlanym wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym rozbudową zaplecza technicznego i bazy dla postojów jednostek pływających RZGW w Gdańsku. Zadanie obejmowało m.in. następujący zakres prac:

- budowę nabrzeża typu pomostowego dedykowanego lodołamaczom,
- budowę obiektów kubaturowych,
- remont i przebudowę budynku maszynowni śluzy północnej; remonty maszynowni śluzy południowej,
- przebudowę istniejących stanowisk postojowych dla lodołamaczy,
- przebudowę układu automatyki śluzy południowej,
- kapitalny remont wrót dolnych śluzy wraz z wymianą uszczelnień drewnianych i konserwacją mechanizmów i zawiesi, remont układów napędowych mechanizmów hydraulicznych wraz z uruchomieniem wrót dolnych,
- remont umocnień brzegowych awanportów śluzy północnej i południowej.

System Monitoringu Ryzyka Powodziowego (SMORP):

Celem zadania była rozbudowa narzędzi wspomagających RZGW Gdańsk w zarządzaniu ryzykiem powodziowym Żuław, Centrum Operacyjnego i jednostek terenowych oraz informacja i edukacja powodziowa. W ramach zadania wykonane były działania analityczno-informatyczne oraz informacyjno-edukacyjne. Koszt tego zadania wyniósł 4,76 mln zł.

Przebudowa Ujścia Wisły (badania batymetrii dna ujścia Wisły, wykonanie dokumentacji technicznej):

W ramach zadania wykonywane były pomiary batymetryczne dna ujścia Wisły w II etapach, pomiary linii brzegowej oraz przemieszczania się lach wraz z pozyskaniem informacji dotyczących przepływów w Wiśle, stanów morza oraz kierunków wiatrów dominujących oraz monitorowanie zmian zachodzących w ujściu Wisły. Wyniki badań terenowych wykonane w I etapie stanowiły podstawę do wykonania badań modelowych, gdzie wskazano zakres niezbędnych prac do zrealizowania celem zminimalizowania utraty drożności ujścia Wisły. Koszt realizacji tego zadania wyniósł 1,5 mln zł.

Wskaźniki realizacji II etapu Programu Żuławskiego 2030 w ramach projektu pn. Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – etap II. Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku w latach 2016–2023:

1. liczba urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej (nowe wrota sztormowe na rzece Tudze) – 1 szt.,
2. liczba przebudowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej (odbudowane budowle regulacyjne – ostrogi – 19 szt., przebudowany stopień wodny Przegalina – 1 szt.) – 20 szt.,
3. liczba ludności odnoszących korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej – 43 897 osób,
4. powierzchnia obszaru zagrożonego powodzią, która została objęta ochroną – 947,88 km kw.,
5. liczba ludności, do której kierowano działania edukacyjno-promocyjne oraz informacyjne – 268 614 osób,
6. liczba wykonanych analiz eksperckich w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym – 1 szt.,
7. liczba przeszkolonych obywateli – 253 osób,
8. liczba materiałów edukacyjnych przygotowanych w celu zwiększenia świadomości i wiedzy na temat źródeł zagrożenia powodziowego i ryzyka powodziowego, udostępnionych na stronach internetowych PGW Wody Polskie – 3 szt.

III etap Programu Żuławskiego 2030, lata 2024–2027/2030

Zadania inwestycyjne planowane do realizacji przez PGW Wody Polskie RZGW w Gdańsku w ramach III etapu Programu Żuławskiego 2030 w ramach programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę,

Klimat, Środowisko (FENIKS) 2021–2027 w latach 2021–2029:

- odbudowa i przebudowa wałów przeciwpowodziowych,
- budowa i przebudowa stacji pomp,
- budowa kanału pompowego.

Łączna wartość planowanych zadań wynosi ok. 410 mln zł.

Zakres rzeczowy planowanych inwestycji przedstawia się następująco:

- długość wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych wałów przeciwpowodziowych – 86,4 km,
- liczba wybudowanych, przebudowanych i wyremontowanych urządzeń wodnych (w tym obiektów kompleksowych) – 2 szt.,
- liczba jednolitych części wód, w których realizacja projektu przyczyniła się do poprawy stanu/potencjału – 19,3 km.

Lista poszczególnych zadań:

1. remont wałów rzeki Fiszewki: lewego w km 0+000÷4+800, km 4+800÷13+900 i prawego w km 0+000÷0+250, km 4+800÷12+195 (gm. Elbląg i Gronowo Elbląskie, woj. warmińsko-mazurskie),
2. odbudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Motławy na terenie miasta Gdańska od km 4+850 do 7+510 (miasto Gdańsk, woj. pomorskie),
3. budowa stacji pomp Gozdawa (gm. m. Nowy Dwór Gdański, pow. nowodworski, woj. pomorskie),
4. budowa stacji pomp Komarówka (gm. Ostaszewo, pow. nowodworski, woj. pomorskie),

5. przebudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Szkarpaawy: lewego w km 0+000-9+000 (gm. Sztutowo, woj. pomorskie) i prawego w km 0+000-9+100 (gm. Stegna i Nowy Dwór Gdański, pow. nowodworski, woj. pomorskie),
6. przebudowa wału czołowego Zalewu Wiślanego Batorowo km 0+000-5+050 oraz wału czołowego Zalewu Wiślanego Nowotki km 0+000-3+000 wraz z wałem wstecznym rz. Nogat km 0+000-2+137 (gm. Elbląg, pow. elbląski, woj. warmińsko-mazurskie),
7. przebudowa wałów przeciwpowodziowych rzeki Raduni, Kłodawy, Bielaawy (m. Gdańsk i m. Pruszcz Gdański, gm. Pruszcz Gdański, Suchy Dąb, Pszczółki, pow. gdański, woj. pomorskie),
8. umocnienie skarp rzeki Kłodawy na długości 4,9 km (gm. Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie),
9. przebudowa stacji pomp nr 10 Balewo (gm. Markusy, pow. elbląski, woj. warmińsko-mazurskie),
10. umocnienie skarp kanału pompowego (A) do stacji pomp nr 25 Lędowo (gm. Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie),
- II. odbudowa wału przeciwpowodziowego rzeki Wisły w gm. Sadlinki, Kwidzyn, Ryjewo, Sztum, Miłoradz i Gniew (woj. pomorskie).

Lodołamacze i lodołamanie

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Gdańsku dysponuje własną flotą lodołamaczy niezbędną do prowadzenia akcji

zabezpieczenia przeciwpowodziowego Wisły w sezonie zimowym. Jej główną rolą jest zapobieganie powstawaniu zatorów lodowych na rzece i tym samym zapobieganie powodziom zatorowym na Żuławach.

Flota składa się z dziewięciu jednostek, pięciu starszych: czołowego Tygrys (rok produkcji: 1984) i liniowych: Rekin (1991), Orka (1991), Foka (1988), Żbik (1989) oraz czterech wybudowanych w latach 2017–2021 (co było także postulowane w Programie Żuławskim 2030): czołowego Puma i liniowych: Narwał, Manat i Nerpa.

Lodołamacze są dostosowane do warunków panujących na Wiśle, m.in. niżówek oraz licznych pływów i konieczności omijania przeszkód. Mogą efektywnie usuwać zatory lodowe i śryżowe oraz bezpiecznie odprowadzać krę z koryta Wisły do Zatoeki Gdańskiej.

Lodołamacz liniowy – lodołamacz czołowy:

Lodołamacz czołowy ma za zadanie wyłamywanie w lodzie rynnę, rozbijanie zatorów, uwalnianie z oblodzenia filarów mostów i budowli wodnych.

Zadaniem lodołamacza liniowego (mniejszego i lżejszego od czołowego) jest poszerzanie wyłamanej rynnę, rozbijanie dużych tafli lodu w rynnę i zapewnianie swobodnego spływu kry.

Cztery nowe jednostki, zbudowane przez Morską Stocznnię Remontową Gryfia w Szczecinie, cechują się wielofunkcyjnością. Oprócz zapewnienia zimowej osłony przeciwpowodziowej przez kruszenie

i odprowadzanie lodu, pełnią też funkcje ratownicze, przeciwpożarowe, holownicze, badawcze i patrolowe. Są wyposażone w nowoczesne urządzenia do sondowania dna koryta rzecznej, a przez możliwość zamontowania na pokładzie bębna z zaporą, mogą zwalczać rozlewy ropopochodne. Ponadto, statki są przyjazne dla środowiska, gdyż dzięki innowacyjnemu układowi napędowemu zużywają mniej paliwa, a przez zastosowanie izolacji cieplnej, oświetlenia LED i baterii słonecznych są energooszczędne.

Projekt dofinansowany przez Unię Europejską:

Budowa została dofinansowana przez Unię Europejską. Projekt pn. Budowa lodołamaczy dla RZGW Gdańsk dofinansowany jest w wysokości 85 proc. z Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko (POIiŚ) 2014–2020, Priorytet II. Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, Działanie 2.1. Adaptacja do zmian klimatu wraz z zabezpieczeniem i zwiększeniem odporności na klęski żywiołowe, w szczególności katastrofy naturalne oraz monitoring środowiska. Udział Skarbu Państwa w jego finansowaniu wyniósł 15 proc.

Prace utrzymaniowe na Żuławach

Funkcjonowanie systemu spolderyzowanych Żuław jest bezpośrednio uzależnione od poprawnego działania infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej.

Prace konserwacyjne i utrzymaniowe są prowadzone w celu zapewnienia właściwego funkcjonowania urządzeń hydrotechnicznych oraz sprawnego odprowadzenia wód wezbraniowych i ochrony gruntów przed podtopieniami.

Bieżące utrzymanie urządzeń przeciwpowodziowych na Żuławach Wiślanych wiąże się z corocznym wydatkowaniem środków finansowych na:

- zatrudnienie obsługi operatorskiej stacji pomp odwadniających – siły własne oraz obsługa zewnętrzna,
- energię elektryczną dla zasilania stacji pomp,
- usuwanie awarii na stacjach pomp – siły własne oraz obsługa zewnętrzna,
- bieżące prace konserwacyjne na urządzeniach wodnych – kanały, wały przeciwpowodziowe.

W celu zapewnienia pełnej ochrony przeciwpowodziowej oszacowano następujące orientacyjne potrzeby w zakresie utrzymania wód i urządzeń na Żuławach Wiślanych w roku 2024:

1. utrzymanie cieków – 5,3 mln zł,
2. utrzymanie kanałów – 10,1 mln zł,
3. utrzymanie wałów przeciwpowodziowych – 8,3 mln zł,
4. utrzymanie stacji pomp (obsługa i remonty) – 12 mln zł,
5. energia elektryczna (stacje pomp i obiekty hydrotechniczne) – 12 mln zł.

Łącznie: 46,7 mln zł.

Roczne koszty utrzymania infrastruktury:

Żuławy Wiślane	Szacowane na rok 2024		
	rodzaje prac konserwacyjnych (grupy):	jednostka	rozmiar
utrzymanie wód (okoszenie skarp i dna, zabudowa brzegów, umocnienie brzegów, wycinka drzew i krzewów, odmulenie)	km	54,9	680 tys. zł
utrzymanie obiektów piętrzących będących własnością Skarbu Państwa (przeeglądy, usuwanie awarii)	szt.	4,0	80 tys. zł
utrzymanie kanałów (okoszenie skarp i dna, zabudowa brzegów, umocnienie brzegów, wycinka drzew i krzewów, odmulenie)	km	349,7	2 mln zł
utrzymanie wałów przeciwpowodziowych i międzywala (okoszenie wałów przeciwpowodziowych, zabudowa wyrw, prace awaryjne)	km	786,6	6,3 mln zł
utrzymanie stacji pomp (zatrudnienie obsługi stacji pomp, usuwanie awarii, utrzymanie w stałej sprawności)	szt.	99,0	10 mln zł
utrzymanie pozostałych obiektów związanych z gospodarką wodną (przeeglądy obiektów, remonty ujęć wodnych itp.)	szt.	557,0	160 tys. zł
Razem:			19,2 mln zł
Energia elektryczna zapewniająca pracę stacji pomp	szt.	99	12 mln zł

Przygotować Gdańsk na wielką wodę

Wojciech Szpakowski

Dyrektor ds. technicznych w Gdańskie Wody sp. z o.o.
dr inż. inżynierii środowiska oraz inż. budownictwa, adiunkt dydaktyczny
w Katedrze Hydrotechniki Wydziału Inżynierii Lądowej i Środowiska Politechniki Gdańskiej.

Ryszard Gajewski

Prezes Zarządu w Gdańskie Wody sp. z o.o.

Dzieje Gdańska to historia pisana wodą. Miasto, które zawdzięcza rzekom, potokom i morzu swój rozwój i dobrobyt, jednocześnie zmagало się z niszczycielskim żywiołem. Historia pokazuje, że woda wielokrotnie wdzierала się do jego murów, nie szczędząc mieszkańców. Znaکی wielkiej wody, upamiętniające tamte dramatyczne wydarzenia, przypominają, jak ważne jest przygotowanie Gdańska na kolejne, nieuchronne starcie z powodzią. W dobie zmian klimatu retencja, zarządzanie kryzysowe i mądre planowanie przestrzenne stają się kluczowe w ochronie Gdańska przed wielką wodą.

Gdańsk i jego najbliższe okolice były wielokrotnie nawiedzane przez kataklizmy wywołane niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi. Jedną z przyczyn są procesy hydrologiczne zachodzące w zlewni Wisły, spowodowane intensywnymi opadami na południu Polski, w źródłowej części rzeki. W wyniku wezbrań obwałowany, depresyjny obszar Żuław może zostać szybko zalany w wyniku przerwania budowli przeciwpowodziowych. Do takich katastrof w historii Gdańska dochodziło wielokrotnie, a największa powódź, spowodowana przerwaniem wałów Wisły, miała miejsce w 1829 roku. Wówczas w Śródmieściu domy zostały zalane aż po drugie piętro, a na

terenach dzisiejszych Zaspy i Brzeźna powstało rozległe jezioro, oddzielone od morza pasem wydmy. Po wykonaniu przekopu Wisły pod koniec XIX wieku zagrożenie powodziowe spowodowane wezbraniem Wisły zmalało. Nurt w granicach Gdańska uzależniony został przede wszystkim od stanów wody w Zatoce Gdańskiej i stał się praktycznie „martwy” (Martwa Wisła). Ostatni raz przerwanie wałów, które spowodowało ogromne straty w Gdańsku, nastąpiło w wyniku działań wojennych w 1945 roku. W ostatnich dekadach tego rodzaju zagrożenie wystąpiło także podczas wezbrania zimowego na przełomie lat w okresie stanu wojennego (przełom lat 1981/1982)¹.

Opady trwające kilkadziesiąt minut bywają dziś intensywniejsze niż całonocne deszcze sprzed kilku dekad.

Opady atmosferyczne występujące bezpośrednio nad Gdańskiem stanowią główne zagrożenie powodzią. Do największych zdarzeń ostatnich lat związanych z opadami atmosferycznymi należy powódź z 9 lipca 2001 r. w wyniku, której zatopieniu uległy tereny Żuław Gdańskich, zwłaszcza Oruni Dolnej. Opady 14 lipca 2016 r. przyniosły jeszcze wyższe sumy. W ciągu doby spadło prawie 160 litrów wody na mkw. Dzięki znacznym inwestycjom w zabezpieczenia przeciwpowodziowe po 2001 roku, straty w 2016 roku były znacząco niższe. Podobna suma opadów, która wystąpiła pod koniec lipca 2017 r., nie spowodowała strat. Był to

efekt działań miejskich służb doświadczonych wydarzeniem poprzedniego roku oraz korzystniejszego niż rok wcześniej rozkładu opadu w czasie. Obecnie coraz częściej występują gwałtowne opady klasyfikowane jako nawalne o krótkim czasie trwania, najczęściej nie przekraczającym godziny. Od roku 2018 system 26 czujników pomiaru opadu w Gdańsku zarejestrował siedem takich zdarzeń, z których dwa wystąpiły w lipcu 2024 r. W ostatnich miesiącach zimowych zaobserwowano też zwiększone sumy opadu deszczu i brak trwałej pokrywy śnieżnej, co spowodowało silne podniesienie się stanu wód gruntowych. W miesiącach późnojesiennych, zimowych i wiosennych straty wywołują również wiatry sztormowe, które (w połączeniu z dominującym kierunkiem wschodnim napływających mas powietrza) powodują podniesienie się poziomu wód sieci hydrograficznej Gdańska oraz podniesienie się poziomu wód gruntowych w obszarze przybrzeżnym. Wiatry sztormowe, które wystąpiły w Gdańsku w połowie października 2009 r., spowodowały duże straty w majątku miasta.

Podsumowując, obecne zagrożenia powodziowe Gdańska są związane z trzema głównymi możliwymi przyczynami: wezbraniem Wisły skutkującymi potencjalnym przerwaniem wałów w jej ujściowym odcinku; wpychaniem wód Morza Bałtyckiego do wewnętrznej sieci hydrograficznej miasta oraz intensywnymi opadami deszczu. Jako pośrednie zagrożenie należy również wymienić okresowe podnoszenie się poziomu wód gruntowych, spowodowane na

¹ Herman A., Powódzie i zagrożenia powodziowe w rejonie gdańskim w przeszłości historycznej, w: Powódź w Gdańsku 2001, GTN 2003.

przykład występowaniem stanów powodziowych od strony morza, długotrwałymi opadami atmosferycznymi czy topnieniem pokrywy śnieżnej. Między innymi w związku ze zmianami klimatu, prawdopodobieństwo wystąpienia zjawisk krytycznych, spowodowanych lokalnymi opadami atmosferycznymi, jest bardzo wysokie. Nie można jednak zapomnieć o stałym wzroście stanów morza, które coraz bardziej będą zagrażać terenom niżej położonym (Śródmieście, polдеры żuławskie czy Wyspa Sobieszewska). Ze względu na rosnące zagrożenia, zmianę klimatu powodującą wzrost intensywności opadów i przebiegu zjawisk powodziowych oraz postępujący rozwój zabudowy, w ostatnich latach Gdańsk przyjął nową politykę zagospodarowania wód opadowych wykonyując systemowo istniejącą i projektowaną zieleń do retencji tych wód. Ważnym elementem tej polityki jest zarządzanie kryzysowe w przypadku wystąpienia opadów ponadnormatywnych.

Adaptacja miasta na bezpośrednio występujące w mieście zjawiska opadowe leży przede wszystkim w gestii samorządu, podczas gdy reagowanie na wzrost stanów morza oraz wezbrania Wisły należy przede wszystkim do zadań rządowych.

Historia powodzi w Gdańsku – woda, która nie zna granic

Pierwsza udokumentowana informacja o powodzi na Żuławach pochodzi z 1328 roku. Wisła pokonała słabe jeszcze wały i zalewając Żuławy Gdańskie dotarła aż do Gdańska.

W okresie od 1328 do 2010 roku zebrane dane historyczne potwierdzają wystąpienie ponad 110 powodzi na terenie miasta i w terenie przyległym. W latach 1428 i 1430 Wisła wylała na Małe Żuławy, a woda powodziowa dotarła do Gdańska. W roku 1434, gdy rzeka przerwała wał w Koźlinach, w Gdańsku na Długim Targu woda przekraczała 0,5 metra².

W 1455 roku, w czasie wojny trzynastoletniej, Krzyżacy celowo uszkodzili wał Raduni doprowadzając do zalania przyległych terenów na 10 tygodni. W 1456 roku na skutek zatoru lodowego Wisła przerwała wały, zalewając m.in. Długie Ogrody, po których jak notują kroniki „można było pływać łodziami”. Z kolei w roku 1497 sztorm zniszczył molo w Wisłoujściu i wał koło Bramy Żuławskiej, a „ogrody przy Barbarze” znowu znalazły się pod wodą. W 1501 roku, 8 września „wylała Radunia przy Hucie Srebra” (Hucisku). Kroniki odnotowały również powódź wynikającą z opadów atmosferycznych, w 1515 roku „w piątek przed Dominikiem (3 sierpnia) była tak wielka burza z piorunami, błyskawicami i deszczem, że Radunia w dwóch miejscach wylała”. Po niespełna 10 latach wiosenny wylew w 1526 roku był kompletnym zaskoczeniem dla mieszkańców, którzy – uspokojeni po spływie lodów – zeszli z wałów. Nocą Wisła nagle wezbrała, przerwała wały i zalała całkowicie 15 wsi, a 25 kolejnych podtopiła. W 1540 roku doszło do przzerwania wałów pod Kiezmarkiem i wylania wód wiślanych na teren Żuław Gdańskich. W efekcie 17 wsi zostało zalanych po

2 Januszajtis A., *Dzieje Gdańskich Wód*, Gdańskie Wody 2018.

dachy, a gdańska Wyspa Spichrzów znalazła się pod wodą na dwa tygodnie³.

Kronikarze wspominają również o powodzi z roku 1657, która została wywołana sztucznie podczas potopu szwedzkiego w celu celowego zatopienia centralnej części miasta. Z kolei podczas powodzi sztor-mowej 24 lutego 1775 roku poziom wody na Ołowiance osiągnął rzędną 2,5 m n.p.m. Autor tych zestawionych danych odnalazł znaki wielkiej wody w 10 lokalizacjach na terenie całego miasta Gdańska⁴.

Dla Gdańska przełomowy pod względem zmian istniejącego układu hydrograficznego okazał się XIX wiek. Zarejestrowano wtedy 25 zdarzeń powodziowych w dolnej Wiśle – wszystkie wydarzyły się w okresie zimowo-wiosennym. W roku 1829 w Gdańsku po długiej, śnieżnej i mroźnej zimie na Wiśle wystąpiły liczne zatory lodu, którego grubość miejscami dochodziła do 1 metra. Źródła podają, że wały od Torunia do Tczewa zostały przerwane w 77 miejscach, a dla Gdańska krytyczne były dwie awarie lewo-brzeżnego obwałowania w miejscowościach Ptaszniki i Giemlice. Żuławy Gdańskie zostały zatopione 9 kwietnia. W Śródmieściu Gdańska domy zostały zalane wówczas aż do drugiego piętra, a z wody wystawała jedynie część cokołu dzisiejszej fontanny Neptuna. Woda zalała również tereny dzielnic Dolne Miasto, Wisłoujście i Nowy Port. Wezbranie w Gdańsku trwało około trzech

tygodni. W wyniku zatkania lodem ujścia rzeki przy twierdzy Wisłoujście na terenach dzisiejszych Zaspy i Brzeźna utworzyło się wielkie jezioro ograniczone od brzegu morza pasem wydm nadmorskich, a woda do zatoki przedarła się nowym ujściem przez wydmy. Obecnie są to tereny portowe⁵.

Z kolei w styczniu 1840 roku zator lodowy w okolicy Pleniewa spowodował zalanie znacznych terenów Żuław Gdańskich. I w tym przypadku Wisła przedarła się przez pasm wydm i utworzyła nowe ujście, istniejące do dziś jako Wisła Śmiała. W ciągu nocy jej koryto miało szerokość 300 metrów, a ostatecznie uformowało się do szerokości 750 metrów. Dzięki temu nie odnotowano poważniejszych strat w Gdańsku⁶.

W wyniku powodzi w roku 1888 zalane zostały Żuławy Elbląskie. Powodzie te ostatecznie doprowadziły do decyzji o wykonaniu przekopu Wisły, którą zrealizowano w roku 1895, a tym samym zwiększeniu bezpieczeństwa miasta. Wisła zyskała nowe ujście, skrócono jej bieg i wybudowano śluzę w Przegalinie. Odcinek od Przegaliny do dotychczasowego ujścia do Zatoki Gdańskiej stał się Martwą Wisłą.

Ostatnie przerwanie wałów, które przyniosło potężne straty Gdańskowi, miało miejsce w wyniku działań wojennych w roku 1945. Cofające się wojska niemieckie wysadziły wały wiślane w okolicach Kiezmarka, zatapiając tereny rolnicze i pełną infrastrukturę

3 Januszajtis A., *Dzieje Gdańskich Wód*, Gdańskie Wody 2018.

4 Cieśliński R., *Znaki wielkiej wody na terenie miasta Gdańska*, *Inżynieria Morska i Geotechnika* nr 1/2017.

5 Majewski W., *Powódź w Gdańsku w lipcu 2001*, wyd. IMGW 2010.

6 Majewski W., *Powódź w Gdańsku w lipcu 2001*, wyd. IMGW 2010.

Rys. 1. Mapa hipsometryczna Gdańska

Opracowanie Gdańskie Wody Sp. z o.o.

Żuław. Odwadnianie terenu Żuław Gdańskich trwało kilka lat. Obecnie absolutne maksimum podawane przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy (IMGW PIB) wynoszą dla stacji Port Północny 664 cm (ok. 1,55 m n.p.m. z 16 grudnia 1843 r.) oraz dla Sobieszewa 690 cm (ok. 1,80 m n.p.m. z 31 stycznia 1949 r.)⁷.

Ostatnie z największych zagrożeń przewrania wałów istniało również podczas wezbrania zimowego w okresie stanu wojennego (przełom lat 1981/1982). Wtedy na Wiśle wystąpiła jedna z największych powodzi zatowowych, a największe straty odnotowano w rejonie zbiornika Włocławek aż do Płocka. Istniało duże zagrożenie katastrofy stopnia

we Włocławku z negatywnym skutkiem dla całej dolnej Wisły.

W ostatnich latach zagrożenie powodziowe Gdańsk identyfikowane jest przede wszystkim z bezpośrednimi opadami atmosferycznymi. Jedną z głównych przyczyn tych zagrożeń jest ukształtowanie miasta z deniwelacjami terenu największymi spośród miast wojewódzkich w Polsce. Gdańsk od strony wschodniej przylega do Zatoki Gdańskiej i ujścia Wisły, a część terenu na Żuławach położona jest poniżej poziomu morza i jest odwadniana mechanicznie systemem pomp. Natomiast od strony zachodniej położony jest na wzgórzach morenowych Pojezierza Kaszubskiego z rzędnymi terenu dochodzącymi do 180 m n.p.m. (Rys. 1).

Układ wód w Gdańsku posiada ścisły związek z hipsometrią Gdańsk. Od strony zachodniej większość wód z terenów

7 Strona internetowa Państwowej Służby Hydrologiczno-Meteorologicznej: hydro.imgw.pl [dostęp 1.II.2024].

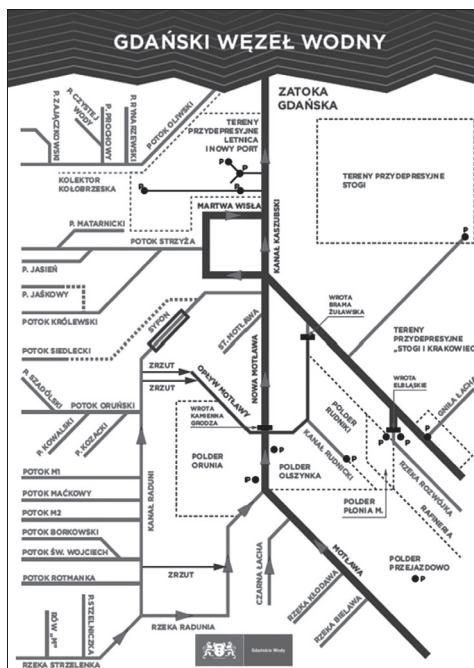
tzw. górnego tarasu – wschodnich krańców Pojezierza Kaszubskiego odpływa na zachód w kierunku rzeki Strzelenki, by rzeką Radunią wrócić do Motławy i Martwej Wisły. Wody z terenu strefy krawędziowej Pojezierza Kaszubskiego spływają licznymi dolinami połodowcowymi do Zatoki Gdańskiej (zlewnia Potoku Oliwskiego), Martwej Wisły (zlewnia potoku Strzyża) lub do kanału Raduni (mniejsze potoki na terenie Gdańska od Siedlickiego do św. Wojciecha).

Kanał Raduni powstał w latach 1333–1335 w czasie panowania Krzyżaków, a jego celem było zaopatrzenia miasta w wodę z rzeki Raduni. Pełnił również funkcje energetyczne i obronne⁸. Górna część kanału Raduni od Pruszcza Gdańskiego do Oplwywu Motławy stanowi swoisty zbiornik retencyjny o pojemności (ostrożnie szacując) ponad 100 tys. m sześć.⁹ Po powodzi w roku 2001 odcinek górny do Oplwywu Motławy został gruntownie wyremontowany przez samorządy z Pruszcza Gdańskiego i Gdańska.

Wody z terenu polderów zlokalizowanych w południowo-wschodniej części miasta odbiera system Raduni i Motławy wraz z Oplwywem Motławy, który jako historyczna budowla obronna miasta w istniejącym obecnie fragmencie pełni ważną rolę przeciwpowodziową miasta. Podczas wysokich stanów wód w Zatoce Gdańskiej oraz opadów w zlewni Motławy tworzy retencję oraz umożliwia ujście wód do Martwej Wisły.

8 Januszajtis A., *Dzieje Gdańskich Wód*, Gdańskie Wody 2018.

9 Na podstawie szerokości 10 m, długości odcinka ok. 10 km i możliwych spiętrzeniach ponad 1 metr – analiza własna.

Rys. 2. Gdański Węzeł Wodny

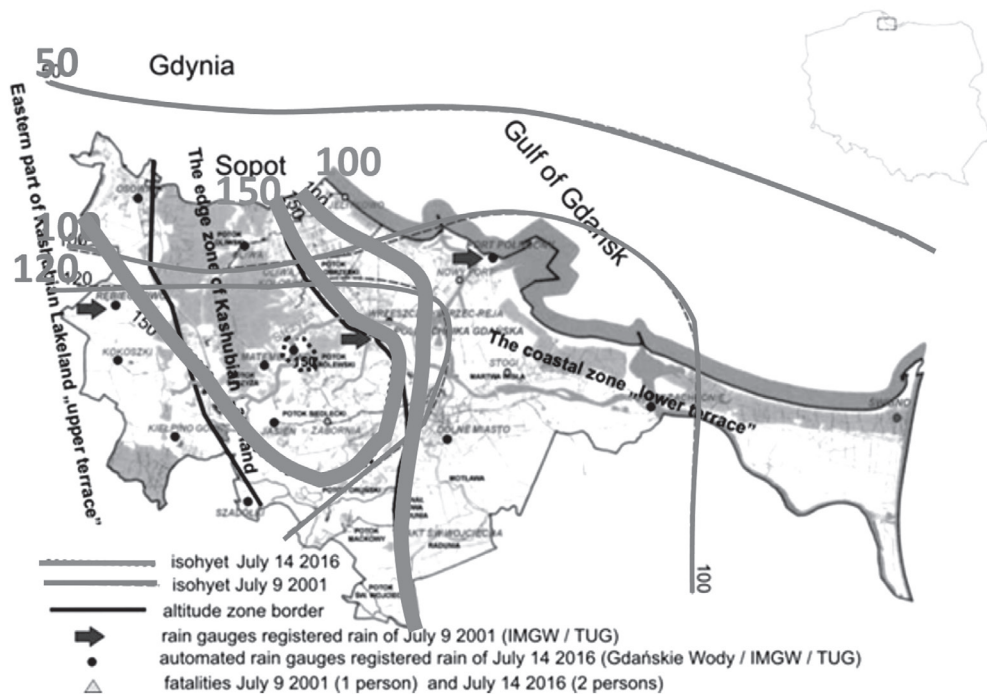
Opracowanie Gdańskie Melioracje sp. z o.o. (obecnie Gdańskie Wody sp. z o.o.)¹⁰

Do ostatecznych odbiorników wód należy zaliczyć Zatokę Gdańską, Martwą Wisłę i Motławę poniżej Oplwywu Motławy (Rys. 2). Przy czym, oczywiście, odbiór wód uzależniony jest od stanów wody w Zatoce Gdańskiej.

Uchwalony w roku 2019 Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu dla Gdańska (MPA) wziął pod uwagę lata 1992–2016, w których to zidentyfikowano 23 nagłe powodzie lokalne, jednakże nie we wszystkich przypadkach ustalono skutki tych zdarzeń¹¹.

10 <https://www.gdmel.pl/mapy> [dostęp 2.II.2024].

11 https://baw.bip.gdansk.pl/UrządMiejskiwGdanskul/document/539019/Uchwała-XIII_249_19

Rys. 3. Izolinie dobowej sumy opadu 9 lipca 2001 oraz 14 lipca 2016¹²

Wskazano na powódź błyskawiczną 9 października 1994 r., podczas której zginęła jedna osoba. Na jednej ze stacji IMGW PIB zarejestrowano wtedy opad w wysokości 63,2 mm. Kolejnym wskazanym epizodem jest powódź z 11 lipca 2000 roku z opadem również powyżej 60 mm. Jako skutki opisano zalaną większą część miasta i utrudnienia komunikacyjne.

Dwudziesty pierwszy wiek w Gdańsku rozpoczął się brzemieną w skutkach powodzią opadową z 9 lipca 2001 r. Wystąpiła ona głównie w zlewni kanału Raduni, gdzie w wyniku przerwania prawobrzeżnego obwałowania zalane zostały tereny depresyjne

Żuław Gdańskich oraz podtopione tereny miejskie, m.in. Oruni Dolnej, Dolnego Miasta, Lipiec i św. Wojciecha. Kataklizm objął również zlewnię potoku Strzyża, doprowadzając m.in. do zalania części dzielnicy Gdańsk Wrzeszcz.

Główną przyczyną powstania powodzi stał się, nienotowany dotąd w takiej wysokości, opad atmosferyczny. Opad ten zarejestrowały pojedyncze stacje IMGW PIB

¹² Szpakowski W, Szydłowski M. (2017). Extraordinary Rainfalls In Gdansk (Northern Poland) In The 21st Century. Proceedings of the 15th International Symposium Water Management and Hydraulics Engineering, 2–11.

oraz stacja Politechniki Gdańskiej. W analizowanym rejonie wystąpienia kataklizmu 9 lipca 2001 r. odnotowano następujące dobowe sumy opadów: Rębiechowo – 127,7 mm, Port Północny – 118,0 mm, Świbno – 71,5 mm, Wrzeszcz (Politechnika Gdańska) – 123,0 mm. W godzinach 14.00–18.00 odnotowano około 80 mm opadu, przy czym deszcz nie padał ze stałym natężeniem i w niektórych okresach był wielokrotnie silniejszy. Rozmiar zniszczeń okazał się ogromny z uwagi na rozległy obszar wystąpienia opadu (Rys. 3).

Opad atmosferyczny spowodował ekstremalnie wysokie przepływy w ciekach powierzchniowych Gdańska. Średni dopływ wody do kanału Raduni w czasie trwania opadu i bezpośrednio po jego zakończeniu, oszacowano na ponad 75 m sześć. na sekundę. Dopływ chwilowy mógł przekroczyć nawet 100 m sześć. na sekundę. Należy jednak pamiętać, że kanał Raduni jest budowlą hydrotechniczną o określonym maksymalnym natężeniu przepływu. Na jego wylocie zainstalowano dwa urządzenia lewarowe o łącznej przepustowości 21 m sześć. na sekundę. W warunkach maksymalnych stanów wody w kanale przepustowość ta osiągnąć może niewiele ponad 30 m sześć. na sekundę. Dlatego też największe straty wywołała awaria kanału Raduni¹³. Przepływ miarodajny szacuje się na 41 m sześć. na sekundę zaś kontrolny na 51 m sześć. na sekundę¹⁴. Z tego powodu jednym z najważniejszych

zadań poprawiających bezpieczeństwo powodziowe w rejonie kanału Raduni jest zakończenie budowy przelewów awaryjnych określonych w dokumentach strategicznych Programu Żuławskiego 2030, tworzonych bezpośrednio po powodzi roku 2001.

Opady deszczu, skutkujące różnymi stratami i podtopieniami, miały również charakter opadów intensywnych o lokalnym zasięgu w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku w Gdańsku. Takie opady występowały przede wszystkim w miesiącach letnich:

- 1 oraz 2 lipca 2003 r. (według danych zebranych do MPA takie straty wywołał opad z 28 lipca 2003 r.) w Śródmieściu w rejonie ulicy Długie Ogrody, woda spływając na tory kolejowe na kilkadziesiąt minut uniemożliwiła ruch pociągów. Zalany został urząd miejski. Wstrzymany został ruch autobusowy i tramwajowy;
- 21 lipca 2004 r. w Śródmieściu deszcz wyrządził szkody na ulicy Długie Ogrody, zalany został sąd okręgowy oraz urząd miejski. We Wrzeszczu zalane zostało centrum handlowe Manhattan. Woda uniemożliwiła ruch pojazdów na węzle Kliniczna oraz ulicy Słowackiego. Stacja przy ulicy Reja odnotowała opad ponad 30 mm w czasie maksymalnie 90 minut;
- 12 sierpnia 2007 r. ulewa przeszła nad Gdańskiem zalewając czasowo główne ulice miasta. Zatrzymany został ruch tramwajowy na Siedlcach. We Wrzeszczu zalane zostało centrum handlowe Manhattan;
- 13 sierpnia 2008 r. we Wrzeszczu zalany został węzeł Kliniczna i ulica

13 Szpakowski W., O przyczynach zalania Gdańska 9 lipca 2001, Materiały X Sympozjum Hydrotechnika, Ustroń 2008.

14 Majewski W., Powódź w Gdańsku w lipcu 2001, wyd. IMGW 2010.

Słowackiego. W Śródmieściu zalana została ulica Nowe Ogrody. W wyniku awarii sieci sygnalizacji świetlnej i podtopienia głównych arterii komunikacyjnych na dwie godziny sparaliżowany został ruch pomiędzy Śródmieściem a Wrzeszczem;

- 1 lipca 2009 r. miał miejsce jeden z większych epizodów opadowych kilkudziesięciominutowych z zarejestrowanym opadem ponad 40 mm. Straty zanotowano w dzielnicach Chelm i Orunia Górna, gdzie padający grad uszkodził samochody. Spływ wody w kierunku centrum Gdańska spowodował zalanie ulicy Nowe Ogrody i przelanie się jej w kierunku torów kolejowych. W wyniku obsunięcia się skarpy, na kilka godzin wstrzymany został ruch kolejowy na trasie Gdańsk–Tczew. Na ulicy 3 Maja w tramwaj uderzył piorun unieruchamiając go, co w połączeniu z obsunięciem skarpy spowodowało wyłączenie ruchu tramwajowego w tym rejonie na trzy tygodnie. Podmywając torowisko, woda unieruchomiła tramwaje na ulicy Kartuskiej. We Wrzeszczu zalane zostały ulice Jaśkowa Dolina oraz Słowackiego, gdzie przez dwie godziny wstrzymany został ruch samochodowy. Zalane zostało centrum handlowe Manhattan. Utrudniony ruch samochodów odbywał się również na ulicy Potokowej, gdzie spływająca woda zalała fragment ulicy na wysokości skrzyżowania z ulicą Matemblewską. Zalane zostały również ulice w rejonie Politechniki Gdańskiej oraz węzeł Kliniczna;

- 18 lipca 2009 r. opad z zarejestrowanymi sumami na stacji IMGW PIB 57,3 mm spowodował podtopienia w różnych częściach miasta.

Jeden z większych epizodów sztormowych w Gdańsku miał miejsce 13–15 października 2009 r., a spowodowany był układem barycznym z centrum wyżu nad Morzem Norweskim (1030 hPa) oraz różnicą ciśnień 40 hPa w stosunku do ośrodka niskiego ciśnienia zlokalizowanego na południowy wschód od Gdańska. Gradienty ciśnienia spowodowały w mieście napływ powietrza z kierunku północno-wschodniego z zarejestrowanymi porywami wiatru ponad 110 km/h na gdańskich stacjach IMGW PIB oraz 120 km/h w Elblągu. W Gdańsku stany wody przekroczyły stany alarmowe: w Zatoce Gdańskiej, w Gdańsku o 46 cm (14 października o godz. 19.00), na Martwej Wiśle w Gdańsku Sobieszewie o 56 cm (14 października o godz. 17.00)¹⁵. Straty w mieście związane były przede wszystkim z połamanymi drzewami, które spowodowały blokady w ruchu kolejowym i drogowym, podtopieniami niżej położonych terenów miasta ze względu na zjawisko cofki i licznymi awariami energetycznymi.

- 3 sierpnia 2010 r. opad z zarejestrowanymi sumami ponad 40 mm (Matemblewo) spowodował podtopienia w dzielnicach: Wrzeszcz (parking centrum

15 Sztobryn M., Sieć pomiarowa, osłona hydrologiczna oraz metodyka wyznaczania obszarów zalewowych na Żuławach, Materiały seminarium „Gospodarka Wodna i Ochrona Przeciwpowodziowa na Terenie Żuław”, Gdańsk 9 listopada 2009.

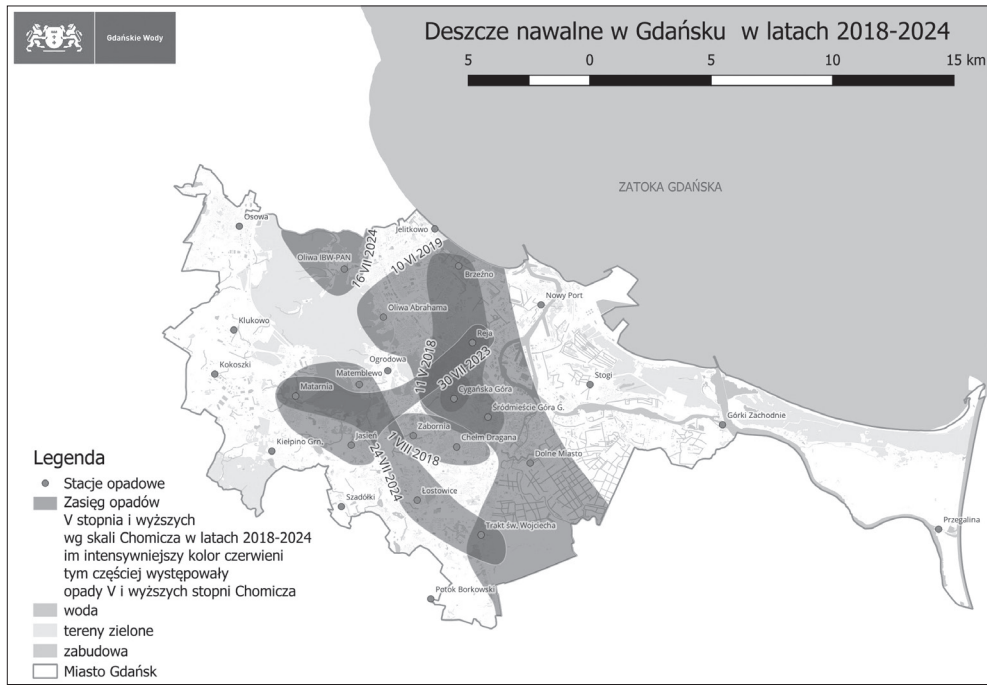
handlowego Manhattan) Stogi, Śródmieście, Nowy Port oraz Oliwa. Ponownie zalane zostały piwnice urzędu miejskiego i sądu okręgowego przy ulicy Nowe Ogrody;

- 27 września 2010 r. zarejestrowano obfite opady deszczu w ciągu około 40 godzin. Sumy łączne przekroczyły 150 mm w Matemblewie i 120 mm w Oliwie. Suma dobową opadu przekroczyła na stacji w Matemblewie 90 mm. Podczas tego epizodu awarii uległ zbiornik Nowiec w dzielnicy Matemblewo, czego skutkiem była fala wezbraniowa wylewająca się z koryta Strzyży praktycznie aż do odcinka ujściowego;
- 13 lipca 2011 r. opad zarejestrowany w wysokości 37 mm spowodował ponownie podtopienie budynku urzędu miejskiego i tunelu SKM;
- 24 sierpnia 2011 r. odnotowano opad ponad 20 mm skutkujący lokalnymi podtopieniami głównie w rejonie Rębiechowa;
- 7 lipca 2012 r. krótki intensywny opad na kilkadziesiąt minut zakłócił ruch drogowy. Odnotowano zalane przejazdy pod wiaduktami oraz piwnice domów. Opady w czasie 60 minut na stacjach Lipce, Dolne Miasto i Wrzeszcz wyniosły 2025 mm;
- 3 sierpnia 2012 r. odnotowano rekordowy opad godzinowy z sumą 60 mm w dzielnicy Oliwa. W rejonie Oliwy i Żabianki zalane zostały tunele, z lasów spłynęła woda z błotem. Zniszczone zostały nawierzchnie jezdni i chodniki, podtopione piwnice budynków.

- 20 sierpnia 2012 r. na północy Gdańska wystąpiły opady intensywne z sumami rzędu 10 mm;

Po bardziej intensywnych zjawiskach opadowych jakie wystąpiły w latach 2009–2012, kolejne cechowały się mniejszą liczbą zdarzeń. Przy analizie opadów do MPA dla Gdańska wskazano jeszcze daty wystąpienia opadów skutkujących perturbacjami w roku 2013 (23 czerwca) oraz 2014 (5 sierpnia i 8 września).

Lata 2015 oraz 2016 do lipca były wyjątkowo spokojne. Natomiast 14 lipca 2016 r. w Gdańsku miało miejsce zdarzenie opadowe o największych, jak do tej pory, sumach opadu. Pomimo że w jego przebiegu nie wystąpiły ekstremalnie wysokie chwilowe natężenia opadu, łączne sumy na stacjach w Matemblewie i Oliwie przekroczyły 170 mm w ciągu 16 godzin, z czego większość spadła w ciągu 8 godzin. Sumy opadu poniżej 100 mm wystąpiły jedynie w strefie brzegowej Zatoki Gdańskiej i na Żuławach Gdańskich (Rys. 3). Straty w infrastrukturze miasta były wielokrotnie niższe niż podczas powodzi w roku 2001. Niestety, odnotowano dwie ofiary śmiertelne, podtopione zostało centrum handlowe, awarii uległ również zbiornik Subisława na Potoku Oliwskim (przebudowany w roku 2023), zaś koryta cieków w kilkunastu lokalizacjach wymagały działań naprawczych. Zdarzenie to miało negatywny wpływ na oddaną linię Pomorskiej Kolei Metropolitalnej z Gdańska Wrzeszcza do Portu Lotniczego w Rębiechowie, nasypy wymagały oceny stanu technicznego i napraw skarp w kilku lokalizacjach. Oszacowano,

Rys. 4. Zasięg epizodów nawalnych w Gdańsku w latach 2018–2024. Przyjęte kryterium – co najmniej V stopień według skali Chomicza

Opracowanie Gdańskie Wody Sp. z o.o.

że w samej zlewni potoku Strzyża objętość opadu wyniosła około 2 mln m sześć., z czego około połowa została bezpiecznie przeprowadzona przez system hydrologiczny potoku Strzyża¹⁶.

Podobny opad, ale na szczęście bardziej rozłożony w czasie, z sumami dobowymi ponad 100 mm, wystąpił już rok później

w końcu lipca 2017 r.. W północno-zachodniej części Gdańsk (stacja Osowa) odnotowano łączny około 40-godzinny opad z sumą prawie 150 mm (suma dobowa ponad 110 mm). W pozostałych lokalizacjach sumy łączne opadu wyniosły od 100 do 130 mm. Dzięki doświadczeniom z roku poprzedniego, szybkiej odbudowie przez miasto umocnień brzegowych na potokach i zbiornikach retencyjnych, przeprowadzonym ćwiczeniom przeciwpowodziowym wielu jednostek miasta, skutkiem tego epizodu okazały się być niewielkie lokalne podtopienia kondygnacji

16 Szpakowski W., Szydłowski M. (2018). Evaluating the Catastrophic Rainfall of 14 July 2016 in the Catchment Basin of the Urbanized Strzyża Stream in Gdańsk, Poland. Polish Journal of Environmental Studies, 27(2), 861-869. <https://doi.org/10.15244/pjoes/75962>.

Tabela 1. Największe epizody opadowe od roku 2018 (26 stacji opadowych) w Gdańsku. Uwzględniono opad, dla co najmniej dwóch stacji z zarejestrowanym natężeniem opadu według skali Chomicza IV.

Opracowanie Gdańskie Wody sp. z o.o.

Lp	Data	Liczba stacji, na której zarejestrowano opad o stopniu Chomicza co najmniej			Maksymalna suma opadu w czasie w mm				
		VI	V	IV	10 min	15 min	30 min	60 min	120 min
1	24 lipca 2024	2	4	7	25,8	33	41,3	47,8	
2	11 maja 2018	1	3	4	28,3	30,6	38,3	39,4	
3	1 sierpnia 2018	1	2	4	26,3	35,8	45,5	52,3	52,6
4	10 czerwca 2019		7	22	24,5	27	30,6	33,8	51
5	30 lipca 2023		3	8	21,4	25,3	30,9		
6	16 lipca 2024		1	11	21	24,7	29,8	36,2	
7	20 maja 2019		1	5	20	20,7	27,7		
8	15 sierpnia 2022			11	17,4	19,4	22,9		
9	18 sierpnia 2024			4	16	20,3	26,5		
10	20 lipca 2020			4	16,3	20,9	23,5		
11	16 sierpnia 2022			3	17,3	17,3			
12	28 czerwca 2024			3	13,5				
13	29 lipca 2018			2	14	18	22,6		
14	20 sierpnia 2022			2	13,5	19,3			

podziemnych w kilkunastu lokalizacjach, ale najbardziej zagrożona Strzyża nie wystąpiła z brzegów.

W roku 2018 rozbudowano miejski system monitoringu meteorologiczno-hydrologicznego. System pomiarów opadu w Gdańsku składa się z 26 stacji. W latach 2018–2024 zarejestrował on siedem zdarzeń opadowych klasyfikowanych jako opad nawalny, w których wystąpiły opady według skali Chomicza v i vi stopnia. Zasięg

opadów nawalnych przedstawia zbiorcza mapa (Rys. 4).

Łącznie opadów w latach 2018–2024, podczas których na co najmniej dwóch stacjach opad osiągnął parametry IV stopnia według Chomicza, było 14, z czego aż cztery takie zdarzenia wystąpiły od 28 czerwca do 18 sierpnia 2024 r. (Tab. 1).

Skutki największych opadów z lat 2018–2024 zebranych w tabeli 1 były podobne do tych epizodów trwających krótko w latach

1992–2016, opisanych w ramach MPA dla Gdańska. Warto zauważyć, że w jeszcze w roku 2018 podtopieniu uległ urząd miejski przy Nowych Ogrodach, ale poczynione potem inwestycje (budowa systemu krat odbierających wodę ze skrzyżowania ulic 3 Maja i Nowe Ogrody, przyległego do urzędu miejskiego oraz budowa ogrodów deszczowych przy ulicy 3 Maja na wysokości Forum Gdańsk) zredukowały takie zagrożenie, co potwierdził deszcz nawalny z 30 lipca 2023 r., przy którym nie zaobserwowano podtopień.

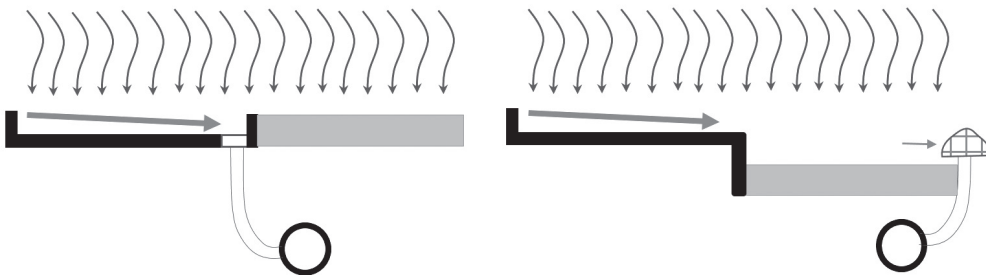
Pojawiają się jednak nowe miejsca na mapie Gdańska, gdzie zgłaszane są podtopienia na licznych potokach spływających strefą krawędziową Pojezierza Kaszubskiego. Doświadczenia ze zdarzeń wystąpienia opadu nawalnego z ostatniego roku wskazują na takie wyzwania praktycznie od dzielnicy Matarnia aż do południowych krańców miasta.

Na przestrzeni lat zmieniały się zarówno techniki pomiaru opadu, jak i jego skutki w infrastrukturze ze względu na rozwój obszarów zurbanizowanych w aglomeracji gdańskiej. Zakładając jednak, że zebrane epizody opadowe w ramach przygotowywania MPA dla Gdańska można przyrównać do epizodów wypisanych w tabeli 1, można zauważyć, że w ciągu 25 lat liczba takich zdarzeń podwoiła się. Rok 2024 był przy tym wszystkim wyjątkowy bowiem wystąpiły aż cztery takie zdarzenia.

Trzystopniowa polityka zarządzania wodami opadowymi w Gdańsku

Pierwszy impuls do zmiany podejścia zmieniającego do ochrony przeciwpowodziowej miasta dała powódź 9 lipca 2001 r.. Wtedy to podjęto strategiczną decyzję o budowie wielu zbiorników przeciwpowodziowych (na ciekach) oraz retencyjnych (w ramach systemu kanalizacji deszczowej). Obecnie miasto dysponuje prawie 60 takimi obiektami o pojemności retencyjnej rzędu 800 tys. m sześć. W planach inwestycyjnych miasta jest budowa kolejnych. Miejscowe plany, jak również przygotowywany obecnie Plan Ogólny Gminy zawierają kolejne lokalizacje z przeznaczeniem na retencję zbiornikową.

Przekraczające parametry miarodajne, opady ulewne i nawalne o charakterze lokalnym, pokazały, że woda bezpośrednio kierowana do sieci zamkniętej kanalizacji deszczowej tworzy podtopienia w lokalnych obniżeniach terenu. Dla takich dużych natężeń deszczu system wpustów i przyłączy nie jest w stanie jej odebrać. Dominującym staje się spływ powierzchniowy wody opadowej skutkujący erozją terenu i zalewający niekorzystnie zlokalizowane nieruchomości. Stwierdzono, że system należy uzupełnić o retencję rozproszoną. Opad powinien być zatrzymywany jak najbliżej miejsca jego wystąpienia – w sieci wielu małych obiektów, które będą w stanie gromadzić wodę opadową, a dopiero nadmiar odprowadzać do systemu kanalizacji deszczowej. W roku 2017 miasto Gdańsk, poprzez spółkę Gdańskie Wody, rozpoczęło opracowywanie zmiany podejścia do zagospodarowania wód opadowych

Rys. 5. Idea podejścia zagospodarowania wód opadowych w oparciu o zielen. Z lewej strony: stare podejście odprowadzania wód opadowych bezpośrednio do zamkniętego systemu kanalizacji deszczowej, z prawej strony: nowe podejście odprowadzania nadmiaru wód z zieleni.

wykorzystując zielen miejską jako kluczowy element retencji wód opadowych (Rys. 5). Taką zmianę podejścia umożliwiło między innymi uchwalenie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne, które wyłączyło wody opadowe i roztopowe z definicji ścieków¹⁷.

Obecnie zagospodarowanie wód opadowych w Gdańsku opiera się na trzech poziomach zarządzania:

Poziom I – zagospodarowanie wody opadowej na terenie nieruchomości. Wymaga się, aby na terenie każdej inwestycji zatrzymać co najmniej 30 mm wody opadowej, co stanowi sumę opadu 45-minutowego o prawdopodobieństwie wystąpienia 1 raz na 10 lat. Dla zlewni trudnych, odwadnianych mechanicznie bądź z ograniczonymi możliwościami odprowadzenia nadmiaru wód, wydawane warunki wskazują na konieczność zatrzymania 60, a nawet 120 mm opadu. Zgromadzona woda powinna być

wykorzystywana dla zieleni przydomowej, a jedynie jej nadmiar może być odprowadzany do miejskiej sieci kanalizacji deszczowej, do wód, urządzeń wodnych lub do ziemi. Zielen retencyjna w czasie opadu zwiększa swoje uwilgotnienie i jest przygotowana na okres bezdeszczowy, zachowując o wiele dłużej dobry stan odpowiednio dobranych roślin niż klasyczny trawnik wymagający sztucznego nawadniania w okresie o ograniczonych opadach. Obiekty zieleni retencyjnej w ramach poziomu I mają różny wygląd, od zaniżonych względem powierzchni uszczelnionych trawników, poprzez niecki retencyjne, skończywszy na rozbudowanych ogrodach deszczowych czy stawach o dużej bioróżnorodności. Koszty utworzenia zieleni retencyjnej są zbliżone do kosztów tworzenia klasycznej zieleni przydomowej.

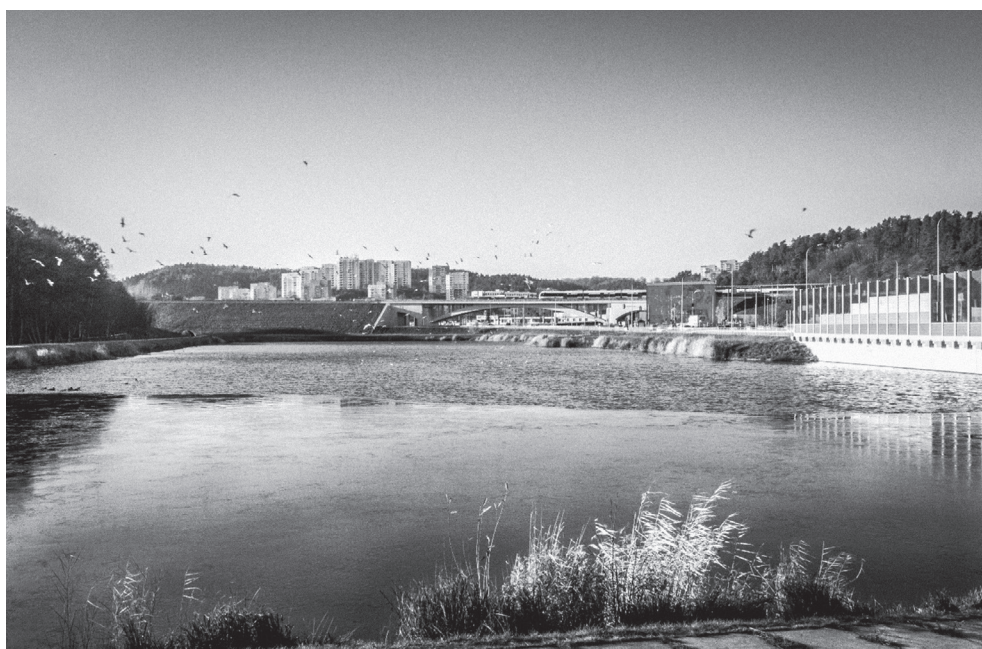
Poziom II – system zbiorników retencyjnych i przeciwpowodziowych. Mieści się tu również system kanalizacji deszczowej, odbierający nadmiar wód z poziomu I oraz wody odprowadzane z dawniej budowanych

¹⁷ Art. 16 pkt 61 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2024 r., poz. 1087 ze zm.).

Fot. 1. Budowa ogrodu deszczowego przy ul. Zakopiańskiej w Gdańsku.

Fot. 2. Zbiornik retencyjny Srebrniki w Gdańsku.

Fot. 3. Ćwiczenia przeciwpowodziowe przy zbiorniku retencyjnym Cedrowa w 2023 roku.

jezdni w sposób tradycyjny poprzez wpusty. Zbiorniki są projektowane na wodę 100-letnią dla różnych czasów trwania opadów miarodajnych od 30 minut do 72 godzin. Mają one za zadanie zredukować wezbrania, a dodatkowo projektowane są jako strefy atrakcyjnego wypoczynku dla mieszkańców. Ze względu na rozmieszczenie ich w różnych zlewniach potoków niejednokrotnie stanowią podstawowe tereny codziennej aktywności mieszkańców. Podobną rolę do zbiorników retencyjnych spełnia kanał Raduni.

Poziom III – zarządzanie kryzysowe. Zmiana klimatu powoduje, że narasta gwałtowność zjawisk pogodowych i sumy

intensywnych opadów mogą przekroczyć możliwości nawet najbardziej zaawansowanych zabezpieczeń. Dlatego ważne jest odpowiednie przygotowanie służb reagowania kryzysowego. Negatywne skutki mogą już przynieść opady 10-minutowe o sumie 10 mm. System zarządzania kryzysowego musi być przygotowany na różne scenariusze opadów, zarówno deszcze intensywne krótkotrwałe, jak i te wielogodzinne o dużych sumach opadu.

Co roku w Gdańsku odbywają się regularnie ćwiczenia przeciwpowodziowe jednostek miejskich zaangażowanych w likwidację zagrożeń spowodowanych opadami. Sprzęt potrzebny podczas akcji kryzysowych

(m.in. pompy, agregaty prądoworcze, zapory przeciwpowodziowe, worki) jest utrzymywany w dyspozycji w Miejskim Magazynie Przeciwpowodziowym. Po zdarzeniu z lipca 2016 r. utworzono Gdańskie Centrum Kontakt, gdzie mieszkańcy mogą zgłaszać wszelkie sytuacje wymagające interwencji odpowiednich służb. Sprawdzonej dobrą praktyką są tymczasowe punkty poboru worków z piaskiem zarówno dla służb ratunkowych, jak i mieszkańców. Można z nich korzystać w razie konieczności doraźnego zabezpieczenia posesji.

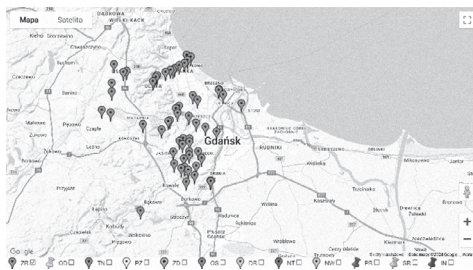
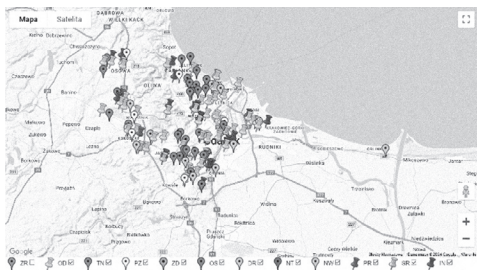
Działania służb podczas akcji polegają na odpompowaniu zastoin wody, udrażnianiu zatłoczonych spływającymi zanieczyszczeniami wpustów, przepustów oraz krat urządzeń wodnych, zabezpieczaniu obiektów, rozstawianiu zapór przeciwpowodziowych itp. Ważnym elementem działań jest ciągła kontrola pracy pompowni i zbiorników, systemu deszczomierzy i stanu wody oraz śledzenie zdjęć radarowych, modeli meteorologicznych i ocena ryzyka wystąpienia zdarzenia opadowego o charakterze kryzysowym. Jeżeli ryzyko jest duże, pracownicy spółki Gdańskie Wody dyżurują albo rozstawiają się w miejscach krytycznych (tzw. czarne punkty) z odpowiednim sprzętem (pompy, agregaty, samochody specjalistyczne, sprzęt przeciwpowodziowy).

Po zakończeniu epizodu opadowego pracownicy dokonują przeglądów i napraw systemów kanalizacji deszczowej oraz urządzeń wodnych. Istotne jest, aby jak najszybciej sprawdzić wszystkie obciążone wodą miejsca, ponieważ system musi być sprawny na kolejny opad.

Rozwój zieleni retencyjnej w Gdańsku

W ramach wdrażanej polityki zagospodarowania wód opadowych w oparciu o zieleni, w pierwszej kolejności już od roku 2018 zaczęły powstawać tzw. miejskie demonstratory – obiekty, których celem jest zbieranie doświadczeń oraz prezentacja zasady działania. Do takich obiektów zaliczyć można obniżenie trawników względem powierzchni uszczelnionych, zielone dachy, niecki, muldy i rowy retencyjne, ewapotranspiracyjne i infiltracyjne oraz ogrody deszczowe, które w świadomości społecznej są synonimem praktycznie każdego z wymienionych obiektów retencyjnych. Ogrody deszczowe to najprostszy sposób zagospodarowania wody na działce. Przypominają one zwyczajny ogród, składają się jednak głównie z takich gatunków roślin, które nie tylko są ozdobą, ale także znoszą różne warunki wilgotnościowe i oczyszczają wodę. Głównym zadaniem ogrodów deszczowych jest zbieranie i wykorzystywanie wody opadowej z pobliskich terenów, w tym z powierzchni utwardzonych. Najlepszym źródłem wody dla ogrodu deszczowego jest ta najbardziej czysta z dachów, chodników, ciągów pieszych oraz z przydomowych podjazdów i parkingów, ale również dobrze radzą sobie z wodą z ciągów jezdnych.

Obecnie miejskie obiekty zieleni retencyjnej występują licznie w przestrzeni miejskiej, pojemność retencyjna takich rozwiązań stanowi jeden ze wskaźników miejskiej strategii Gdańsk 2030 Plus. Obecnie zinventaryzowane zostało około 25 000 m sześć. (25 mln litrów) takiej pojemności retencyjnej na terenach miejskich.

Rys.6. Mapa obiektów retencyjnych w Gdańsku z lewej strony: poziom I (obiekty zieleni retencyjnej), z prawej strony: poziom II (zbiorniki retencyjne i przeciwpowodziowe).

Akceptacja tych rozwiązań przez mieszkańców skutkuje zgłoszeniami projektów ogrodów deszczowych do Budżetu Obywatelskiego – obecnie jest to jeden z głównych punktów Zielonego Budżetu Obywatelskiego.

Wdrażanie systemu wymaga zaangażowania wielu jednostek miejskich. Taka współpraca pozwoliła na opracowanie i uzgodnienie z Gdańskim Zarządem Dróg i Zieleni dokumentu pn. „Dobre przykłady zagospodarowania wód opadowych bazujące na kształtowaniu zieleni retencyjnej w Gdańsku”, w którym zawarto wiele przykładów dobrze wykonanych obiektów zieleni retencyjnej zarówno w pasach drogowych, jak i na terenach o innym przeznaczeniu¹⁸. Spółka opracowała i wydała broszury informacyjne: „Ogród deszczowy w 5 krokach”¹⁹ oraz „Gdańska Polityka Małej Retencji Miejskiej”²⁰.

18 <https://www.gdmel.pl/images/dokumenty/8-otwarta-kd-przyklady.pdf> [dostęp 2.II.2024].

19 <https://www.gdmel.pl/images/dokumenty/9-ogrod-deszczowy-w-5-krokach.pdf> [dostęp 2.II.2024].

20 <https://www.gdmel.pl/images/dokumenty/10-gdanska-polityka-malej-retencji.pdf> [dostęp 2.II.2024].

Informacja o istniejących obiektach retencyjnych jest dostępna dla każdego, ich lokalizacja zebrana jest na stronie spółki Gdańskie Wody (Rys.6).

Konferencja Zielona retencja wyznacza kierunek dla Polskich miast

Od roku 2022 Gdańskie Wody wraz z Gdańską Fundacją Wody organizują branżową ogólnopolską konferencję Zielona retencja. Łączy ona w sobie wszystkie elementy nowego podejścia miasta Gdańska do nowoczesnego zarządzania wodami opadowymi, promując rozwiązania oparte na naturze, takie jak ogrody deszczowe, niecki retencyjne itp.²² Organizatorzy stawiają na wiedzę praktyczną, dlatego najważniejszą częścią wydarzenia są warsztaty, gdzie uczestnicy poznają zasady projektowania i wdrażania tych rozwiązań

21 https://pomiary.gdanskiewody.pl/sm_retention/map [dostęp 2.II.2024].

22 <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Zielona-retencja-konferencja-w-Gdanskua,221974> [dostęp 2.II.2024].

i poznają metody modelowania hydrodynamicznego. Konferencja integruje różne branże: wodną, wodociągową, zieleniarską i drogową, gromadząc ok. 300 specjalistów, projektantów, naukowców i przedstawicieli samorządów, co pozwala na budowanie wartościowych relacji²³. Konferencja stała się jednym z najważniejszych wydarzeń dotyczących retencji w Polsce, wspieranym przez instytucje takie, jak PGW Wody Polskie oraz lokalne władze.

Podsumowanie

Tegoroczne powodzie w województwach dolnośląskim i opolskim oraz zdarzenia ostatnich dni z Walencji w Hiszpanii każą podchodzić z wielką pokorą do wszelkich działań związanych z bezpieczeństwem powodziowym i możliwością wystąpienia ekstremalnych zjawisk pogodowych. W historii Gdańska (zarówno tej starszej, jak i najnowszej) występowały zjawiska powodujące duże straty, a także zagrożenie dla bezpieczeństwa mieszkańców. Gdańsk ze

względu na swoje położenie jest bardziej niż inne miasta narażony na powodzie miejskie i dlatego konsekwentnie rozwija zabezpieczenia w system zbiorników retencyjnych, jak i system retencji rozproszonej. Jest często wskazywany jako lider tych rozwiązań w Polsce, wyznaczający trendy wdrażania zielono-niebieskiej infrastruktury. Za swoje działania Gdańsk był wielokrotnie wyróżniany, ostatnio nagrodą Eco Miasto 2024.

Nie ma jednak stuprocentowych zabezpieczeń, bo nie ma górnej granicy wysokości opadu, jaki może wystąpić. Sumy opadów rzędu 400 mm (l/mkw.), które wystąpiły w ciągu czterech dni w masywie Śnieżnika we wrześniu, w Walencji pod koniec października miały miejsce w ciągu jednej doby. Kilka lat temu w środkowych Niemczech w ciągu doby spadło 900 mm opadu, więcej niż średnie sumy roczne. Dlatego coraz ważniejsze jest rozwijanie zdolności służb do działania w warunkach kryzysowych. Niestety musimy się liczyć z tym, że w wyniku zmiany klimatu takie zjawiska będą coraz częstsze i coraz gwałtowniejsze.

23 <https://wodnesprawy.pl/uwaga-w-gdansk-znow-odbedzie-sie-zielona-retencja/> [dostęp 2.II.2024],

Wpływ reformy finansów samorządowych na budżet województwa pomorskiego

Beata Skrobotowicz

Dyrektor Departamentu Finansów w Urzędzie Marszałkowskim
Województwa Pomorskiego

Henryk Halmann

Skarbnik Województwa Pomorskiego

Po ponad 20 latach obowiązywania dotychczasowych zasad redystrybucji dochodów z budżetu państwa, nowa ustawa z dnia 1 października 2024 r. dotycząca dochodów jednostek samorządu terytorialnego [JST] wprowadza istotne zmiany w sposobie naliczania dochodów samorządów z tytułu udziału w PIT, CIT oraz subwencji ogólnej.

Kluczowe założenie reformy to naprawa finansów samorządowych poprzez systemowe, apolityczne i przejrzyste rozwiązania oraz uniezależnienie tych dochodów od rządowych zmian w podatkach dochodowych. Czy to się udało? Na tę chwilę trudno ocenić, ponieważ wyliczenia Ministerstwa Finansów odnoszące się do skutków zmian zaprezentowane zostały na przykładzie jednego roku.

Ponadto, wbrew intencji ustawodawcy co do przejrzystości rozwiązań, przepisy mają zawile podstawy, zawierają wiele niezrozumiałych zależności, skomplikowanych algorytmów i rozwiązań przejściowych, przez co trudno będzie przewidzieć, w jakim kierunku podążą zmiany w kolejnych latach funkcjonowania reformy, i jakie będą długofalowe skutki dla naszego budżetu.

Główne zmiany

1. wprowadzenie nowych wskaźników udziału w PIT i CIT, które będą liczone jako procent od dochodów podatników danego podatku z terenu danej JST, a nie – jak do tej pory – od podatku należnego, czyli po odliczeniu ulg i zwolnień:

Województwa	Było	Jest
Udział w PIT	1,60 proc. wpływów podatkowych od podatników zamieszkałych na obszarze województwa	0,35 proc. dochodów podatników zamieszkałych na obszarze województwa
Udział w CIT	14,75 proc. wpływów podatkowych od podatników posiadających siedzibę na obszarze województwa	2,30 proc. dochodów podatników mających siedzibę na obszarze województwa

2. poszerzenie bazy podatkowej JST o PIT pobierany w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych;
3. nadanie subwencji ogólnej charakteru uzupełniającego – dotychczasowe części subwencji ogólnej zastąpione zostały tzw. potrzebami finansowymi (wyrównawcze, oświatowe, rozwojowe, ekologiczne i uzupełniające), a subwencja będzie naliczana jedynie w przypadku, gdy dochody z tytułu zwiększonego PIT i CIT okażą się niewystarczające na pokrycie naliczonych potrzeb;
4. uwzględnienie specyfiki poszczególnych kategorii JST przy kalkulacji potrzeb wyrównawczych poprzez odpowiedni dobór determinant uwzględniających oprócz obecnych dysproporcji dochodowych, również zróżnicowanie wydatkowe pomiędzy JST – w 2025 r. dla województw przyjęto następujące determinanty w sześciu obszarach wydatkowych:

Obszar wydatkowy	Waga	Determinanty wpływające na potrzeby wydatkowe
Transport i łączność	0,36	suma długości dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej i długości linii kolejowych eksploatowanych [w km]
Administracja publiczna	0,24	iloczyn liczby mieszkańców i relacji przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto do średniej krajowej
Ochrona zdrowia	0,05	liczba mieszkańców
Polityka społeczna	0,08	suma liczby bezrobotnych zarejestrowanych i liczby osób w wieku poprodukcyjnym
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,16	iloczyn liczby mieszkańców i relacji przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto do średniej krajowej
Pozostałe	0,11	liczba mieszkańców

- odejście od „janosikowego”, czyli podatku obciążającego większe i bogatsze samorządy na rzecz korekty zamożnościowej po to, by ograniczyć transfery do i z budżetu państwa;
- wydzielenie w odrębną kategorię miast na prawach powiatu (po zmianie są to: gminy, miasta na prawach powiatu, powiaty i województwa).

Skutki finansowe zmian w 2025 r.

Resort oszacował, że – w stosunku do dotychczasowych przepisów – w efekcie reformy do budżetów JST w 2025 r. wpłynie dodatkowa kwota 24,1 mld zł, a wzrost dochodów dotyczyć będzie każdego samorządu bez wyjątku, z czego do województw trafi pula większa o 3,6 mld zł, tj. o 17,3 proc.

Kategoria JST	Plan MF na 2025 r. wg starej ustawy	Plan MF na 2025 r. wg nowej ustawy	Zmiana (mln zł)	Zmiana proc.
Gminy	96 795,12	106 652,48	9 857,36	10,2
Miasta na prawach powiatu	75 152,42	82 541,96	7 389,53	9,8
Powiaty	32 522,45	35 752,67	3 230,22	9,9
Województwa w tym Pomorskie	21 085,65 1 275,02	24 733,31 1 435,09	3 647,66 160,07	17,3 12,6
Ogółem	225 555,64	249 680,42	24 124,77	10,7

W 2025 r. wzrost dochodów na mieszkańca w województwach liczony w porównaniu do „starej ustawy” wyniesie od 68 zł (pomorskie) do 152 zł (mazowieckie), a dla porównania:

- w miastach na prawach powiatu – średnio 516 zł (min. 303 zł),
- w gminach wiejskich – średnio 421 zł (min. 236 zł),
- w gminach miejsko-wiejskich – przeciętnie 381 zł (min. 223 zł).

Pozycja pomorskiego to: najniższy wzrost dochodów na mieszkańca w kategorii województw i miejsce piąte od końca wśród wszystkich 2 807 samorządów objętych reformą.

Warto jednak podkreślić, że wskazany powyżej i ogłoszony „zysk” jest jedynie rezultatem przyjętych prognoz wpływów z PIT i CIT do budżetu państwa w 2024 r. i 2025 r. przez Ministerstwo Finansów.

Przyrost odnosi się więc do wielkości dochodów obliczonych według uchyłonej ustawy, a te z kolei zostały obliczone w oparciu o zaktualizowaną prognozę 2024, zgodnie z którą dochody budżetu państwa z tych podatków będą niższe niż pierwotnie zakładano.

Rzeczywisty wpływ reformy na poszczególne kategorie JST pełniej obrazuje porównanie do roku 2024, z którego jednak wynika, że to nie województwa (z najniższym przyrostem kwotowym i procentowym) będą głównym beneficjentem zmian.

Kategoria JST	2024 r.*	2025 r. nowa ustawa	Zmiana (mln zł)	Zmiana proc.
Gminy	92 895,85	106 652,48	13 756,63	14,8
Miasta na prawach powiatu	74 971,39	82 541,96	7 570,57	10,1
Powiaty	32 463,84	35 752,67	3 288,83	10,1
Województwa w tym Pomorskie	24 100,62 1 432,12	24 733,31 1 435,09	632,69 2,97	2,6 0,2
Ogółem	224 431,70	249 680,42	25 248,72	11,3

*) dane z uwzględnieniem 10 mld zł dodatkowych środków dla JST

W porównaniu do 2024 r. wzrost dla wszystkich JST wyniesie 25,2 mld zł, tj. 11,3 proc.,

niemniej w przypadku województw jedynie 2,6 proc.

Kategoria JST	2024 r.*	2025 r. nowa ustawa	Zmiana (mln zł)	Zmiana proc.
Dolnośląskie	1 830,80	1 917,94	87,14	4,8
Kujawsko-pomorskie	1 365,97	1 397,00	31,03	2,3
Lubelskie	1 225,03	1 246,23	21,20	1,7
Lubuskie	625,60	684,12	58,52	9,4
Łódzkie	1 373,17	1 369,95	-3,22	-0,2
Małopolskie	1 899,55	1 910,69	11,14	0,6
Mazowieckie	4 680,01	4 866,32	186,31	4,0
Opolskie	600,28	612,95	12,67	2,1
Podkarpackie	1 256,27	1 295,40	39,13	3,1
Podlaskie	711,84	739,58	27,74	3,9
Pomorskie	1 432,12	1 435,09	2,97	0,2
Śląskie	2 443,86	2 443,23	-0,63	0,0
Świętokrzyskie	732,12	742,5	10,38	1,4
Warmińsko-mazurskie	853,09	856,46	3,37	0,4
Wielkopolskie	2 055,12	2 162,08	106,96	5,2
Zachodniopomorskie	1 015,78	1 053,77	37,99	3,7
Ogółem	24 100,62	24 733,31	632,69	2,6

*) dane z uwzględnieniem dodatkowych środków dla JST w ramach puli 10 mld zł

Dwa województwa odnotują wpływy niższe niż przed rokiem (województwo łódzkie otrzyma mniej o 3,2 mln zł, śląskie o 0,6 mln zł), a w przypadku pomorskiego

wzrost dochodów wyniesie niewiele ponad 2,9 mln zł, plasując nas jednocześnie pod tym względem na trzecim miejscu od końca.

Reforma przez pryzmat potencjału i potrzeb WP

Co mówią liczby?

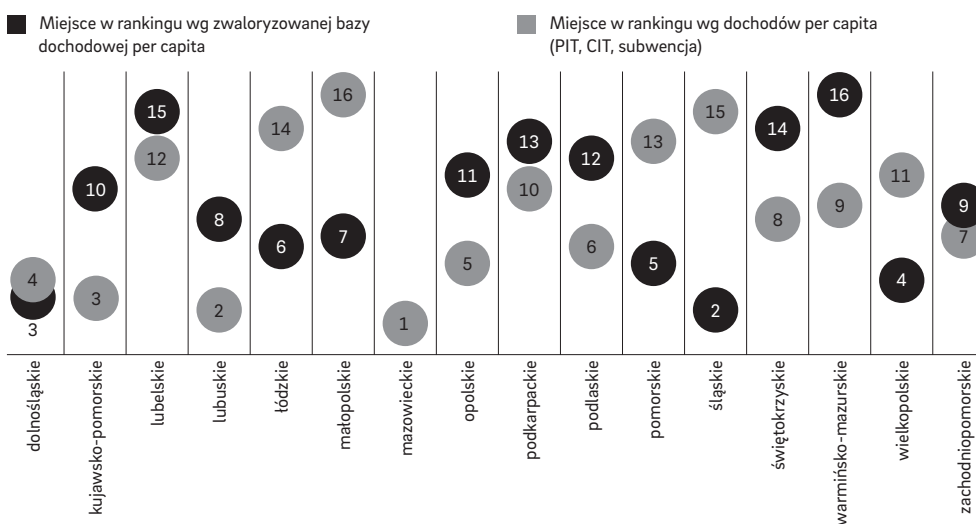
Z perspektywy finansów województwa pomorskiego symboliczny 0,2 proc. wzrost dochodów współdzielonych, będzie najniższy na przestrzeni 4 ostatnich lat, a w zestawieniu z założeniami przyszłorocznego projektu budżetu państwa w zakresie 7,1 proc. wzrostu płac, wzrostu gospodarczego na poziomie 3,9 proc. i 5 proc. inflacji, oznacza realną stratę.

Lata	PIT, CIT, subwencja	Zmiana mln zł	Zmiana proc.
Wykonanie 2022	912,41	50,27	5,8
Wykonanie 2023	1 177,84	265,43	29,1
Plan 2024	1 432,12	254,28	21,6
Plan 2025	1 435,09	2,97	0,2

Jest on jednocześnie nieadekwatny do wysokiej piątej pozycji wśród województw pod względem bazy dochodowej podatników PIT i CIT w przeliczeniu na mieszkańca wg danych za 2022 r. przyjętych za podstawę kalkulacji dochodów (wykres poniżej).

Skąd zmiana trendu?

Bezpośrednią przyczyną wyhamowania trendu wzrostowego jest trudny do zwyfikowania sposób wyliczenia potrzeb finansowych naszego województwa z uwagi na przyjęte w wyniku reformy mechanizmy. W 2025 r. subwencję ogólną z budżetu państwa otrzymuje ten samorząd, którego potrzeby finansowe ustalone na 2025 r. są wyższe niż kwota kalkulacyjna w wysokości różnicy między tymi kwotami (art. 86 nowej ustawy). A kwota kalkulacyjna to tzw. zysk na reformie w stosunku do dotychczasowych przepisów.

Zestawienie poniżej obrazuje wielkości wynikające z nowej ustawy w relacji do dochodów per capita oraz udział subwencji

w dochodach transferowanych za pośrednictwem budżetu państwa.

Województwa	Dochody województw 2025 wg nowej USTAWY (w mln zł)				ludność (w mln)	ranking wg docho- dów podat- ników per capita	proc. subwencji w docho- dach
	PIT	CIT	Subwencja	RAZEM			
dolnośląskie	551,8	106,2	304,2	1 917,9	2,9	3	15,9 proc.
kujawsko-pomorskie	318,4	451,6	627,0	1 397,0	2,0	10	44,9 proc.
lubelskie	291,9	268,9	685,5	1 246,2	2,0	15	55,0 proc.
lubuskie	160,5	193,5	330,1	684,1	1,0	8	48,3 proc.
łódzkie	426,7	617,7	325,5	1 370,0	2,4	6	23,8 proc.
małopolskie	609,0	962,8	338,8	1 910,7	3,4	7	17,7 proc.
mazowieckie	1 240,6	3 625,7	0,0	4 866,3	5,5	1	0,0 proc.
opolskie	150,2	185,7	277,0	612,9	0,9	11	45,2 proc.
podkarpackie	294,1	359,3	642,0	1 295,4	2,1	13	49,6 proc.
podlaskie	170,1	176,2	393,3	739,6	1,1	12	53,2 proc.
pomorskie	422,8	1 004,1	8,2	1 435	2,4	5	0,6 proc.
śląskie	848,5	1 487,4	107,3	2 443,2	4,3	2	4,4 proc.
świętokrzyskie	173,1	152,8	416,6	742,5	1,2	14	56,1 proc.
warmińsko-mazurskie	201,2	135,4	519,9	856,5	1,4	16	60,7 proc.
wielkopolskie	635	1 424	103	2 162,1	3,5	4	4,8 proc.
zachodniopomorskie	273	294	487	1 053,8	1,6	9	46,2 proc.
Razem województwa	6 766,2	11 445,3	5 566,0	24 733,3	37,6	x	22,5 proc.

Zrozumiałym jest, że mazowieckie, które jest bezsprzecznie najzamożniejszym województwem nie otrzyma subwencji, ale w pierwszej czwórce „bogaty” województw

znajdują się jeszcze śląskie i wielkopolskie z subwencją na poziomie odpowiednio 107,4 mln zł i 103,3 mln zł, a po pomorskim jeszcze małopolskie z subwencją na poziomie

338,8 mln zł. Takie dysproporcje wynikają z mechanizmów reformy, ale są sprzeczne z potencjałem dochodowym tych regionów.

Wątpliwość budzi mechanizm zastosowany w przypadku, gdy potrzeby finansowe są niższe niż kwota kalkulacyjna. Taka sytuacja ma miejsce m.in. w województwie pomorskim, w którym potrzeby ustalono na poziomie prawie 160 mln zł, a kwota naliczonej subwencji ogólnej wyniosła jedynie 8,2 mln zł.

Wyszczególnienie	Plan 2025
Kwota kalkulacyjna (różnica między PIT i CIT na 2025 r. wg uchylonej i nowej ustawy)	253,92
Potrzeby finansowe, z tego:	158,86
potrzeby wyrównawcze	0,00
potrzeby oświatowe	62,67
potrzeby rozwojowe	78,81
potrzeby ekologiczne	9,23
potrzeby uzupełniające	8,15
Kwota potrzeb finansowych niepokryta kwotą kalkulacyjną	0,00
Subwencja ogólna = potrzeby uzupełniające	8,15

Jednym słowem w 2025 r. mamy otrzymać tylko 8,2 mln zł subwencji przy średniej dla województw 348 mln zł i maksymalnej 686 mln zł (lubelskie). O ile zrozumiałym jest uzupełniające znaczenie subwencji dla samorządów z niższą bazą dochodową, o tyle zastanawia, że aż w dziewięciu z szesnastu województw subwencja stanowi od 45 proc. do 61 proc. dochodów własnych.

Determinanta transportowa

W zakresie determinant największe uwagi zgłaszaliśmy do potrzeb wyrównawczych, które są kalkulowane przy uwzględnieniu specyfiki poszczególnych kategorii JST poprzez odpowiedni dobór determinant uwzględniających oprócz obecnych dysproporcji dochodowych, również zróżnicowanie wydatkowe pomiędzy JST. Rzecz w tym, że w przypadku samorządów wojewódzkich jednym z podstawowych zadań statutowych jest organizowanie (i finansowanie) pasażerskich przewozów kolejowych. Jak wysokim obciążeniem dla województw jest to zadanie świadczy fakt, że po przejściu w 2010 r. przez samorzady wojewódzkie spółki PKP Przewozy Regionalne udział województw w CIT zwiększył się z 14 proc. do 14,75 proc., ale był to wzrost delikatnie rzecz ujmując niewystarczający.

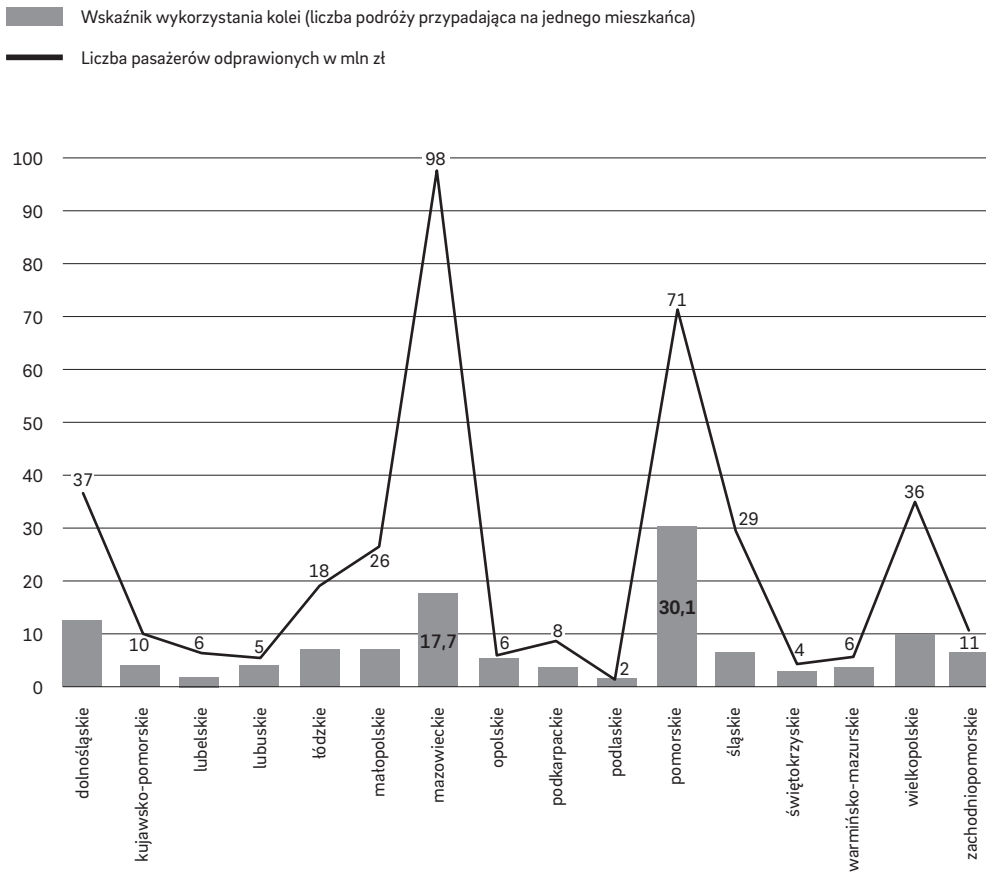
W latach 2015–2023 wydatki bieżące związane z finansowaniem transportu kolejowego wzrosły o ponad 140 proc. Uwzględniając poziom inflacji wzrost ten sięgnął niemal 70 proc., w niektórych województwach takich jak małopolskie, mazowieckie czy pomorskie sięgając bądź też przekraczając 200 proc. Co istotne, wzrostowi wydatków towarzyszyła poprawa oferty transportowej, przekładająca się na znaczące wzrosty liczby przewożonych pasażerów. A to kosztuje.

Optymalizacja doboru determinant była tematem przewodnim prekonsultacji z korporacjami samorządowymi, ale głos pomorskiego w zakresie determinanty kolejowej nie został wysłuchany i nie wprowadzono zasadnych modyfikacji.

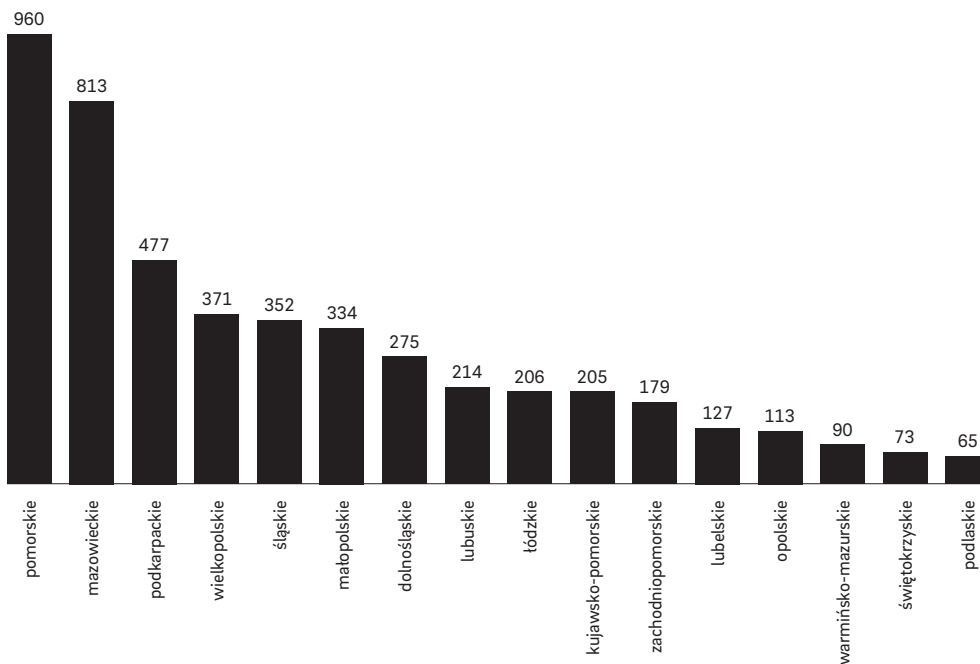
Obecna konstrukcja determinanty „Transport i łączność” (suma długości dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej i długości linii kolejowych eksploatowanych w km) nie różnicuje w dostateczny sposób województw pod względem wydatków na przewozy kolejowe, dlatego też widzimy potrzebę jej zmiany bądź wyodrębnienia w ramach odrębnego obszaru wydatkowego w ten sposób, aby opierała się na liczbie podróży przypadającej na jednego

mieszkańca lub liczbie odprawionych pasażerów. Wydatki mierzone kosztem świadczonych usług zależą przecież nie tylko od długości linii kolejowych eksploatowanych, ale przede wszystkim od faktycznych potoków pasażerów i intensywności eksploatacji infrastruktury kolejowej, co obrazuje poniższy wykres.

Wartość tej determinanty dla województw pomorskiego i warmińsko-mazurskiego kształtuje się na analogicznym poziomie,

Wydatki w rozdziale 60001 Krajowe pasażerskie przewozy kolejowe wg danych za 2023 r.

gdy tymczasem rokrocznie samorząd województwa pomorskiego przeznaczą w przeliczeniu na jednego mieszkańca dwukrotnie więcej środków na organizację przewozów kolejowych w regionie. Podobna dysproporcja występuje przy porównaniu z województwem podkarpackim.

Będziemy zabiegać – w ramach gwarantowanego ustawą wpływu strony samorządowej na kształt przyjętych rozwiązań – o właściwe dostosowanie determinanty do potrzeb wydatkowych województw w kolejnym roku.

Miejsce pomorskiego w nowym systemie

Ostatecznie w porównaniu do 2024 r. wpływy z PIT, CIT i subwencji ogólnej w budżecie województwa pomorskiego wyniosą 1 435 mln zł:

Wyszczególnienie	Plan 2024	Plan 2025	Zmiana mln zł
PIT	160,12	422,82	262,70
CIT	1 011,76	1 004,12	-7,64
Subwencja ogólna	260,24	8,15	-252,09
Ogółem	1 432,12	1 435,09	2,97

Ranking województw – dochody własne 2024
per capita

Ranking województw – dochody własne 2025
per capita

Oznacza to, że w wyniku reformy pod względem dochodów per capita spadamy z II. miejsca na 13., a razem z nami jeszcze pięć województw, przy niezmienionej pierwszej lokacie mazowieckiego. Pozycję swoją poprawiły województwa: dolnośląskie, lubuskie, podkarpackie, podlaskie, wielkopolskie i zachodniopomorskie.

Nadmienić należy, że celem wprowadzonych zmian jest m.in. zwiększenie motywacji JST do dbania o wzrost dochodów podatników w regionie oraz wzrost dochodów w stosunku do dotychczasowego systemu, co wydaje się nie ma ostatecznego potwierdzenia w liczbach.

Refleksje i wnioski

- I. Jednym z celów nowych rozwiązań jest zwiększenie motywacji JST do wspierania rozwoju gospodarczego na swoim terenie zgodnie z zasadą, że im większe

dochody podatników na terenie danej jednostki, tym wyższe dochody z PIT/CIT.

Tezie tej przeczą wprowadzone mechanizmy premiujące samorządy z niższą bazą dochodową w postaci subwencji ogólnej. Nowa ustawa nie przewiduje również dla JST dostępu do podstawowej wiedzy o faktycznych wielkościach dochodów podatników i wpływów podatkowych w poszczególnych regionach. Pojawia się zatem wątpliwość, czy bez tych informacji działania samorządów mogą być właściwie ukierunkowane oraz pytanie, co stoi na przeszkodzie cyklicznemu udostępnianiu tych danych?

2. Na etapie konsultacji nad projektem wielokrotnie podkreślano możliwość wpływu strony samorządowej na podział środków publicznych oraz dbałość o ich lepszą alokację.

Reprezentacja JST w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw

finansów publicznych ma prawo ustalić inne wartości wag obszarów wydatkowych dla danej kategorii JST. Problem w tym, że przy tak dużym stopniu skomplikowania algorytmów i złożoności powiązań, braku pełnej wiedzy na temat danych źródłowych, jakkolwiek zmiana może spowodować odwrotny efekt od zamierzonego. Nie ma też pewności, że porozumienie przyczyni się do spodziewanych i akceptowalnych przez większość rozwiązań.

Natomiast proponowana alokacja środków, póki co prowadzi do stworzenia nowych dysproporcji między JST, przeanalizowanych na przykładzie województw.

3. Oparcie reformy na gwarantowanym systemie ryczałtowo-zaliczkowym.

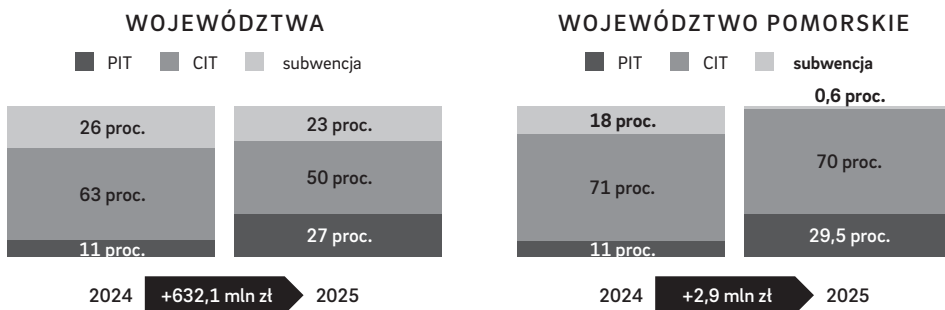
Przyszłe potrzeby dochodowe ustalane są w oparciu o zwaloryzowane dane historyczne, ale bez rekompensaty wynikającej z rzeczywistych dochodów podatników, za to z gwarancją wypłaty dochodów, nawet w przypadku niższych wpływów podatkowych z CIT

i PIT do budżetu państwa (i to jest zdecydowanie na plus). Dla roku 2025 podstawą wyliczeń są dochody podatników za 2022 r. zwaloryzowane o prognozy przyjęte w założeniach do projektu budżetu państwa, tj. dla PIT wskaźnikiem 137,1 proc., dla CIT wskaźnikiem 129,5 proc., co w rzeczywistości oznacza brak realnego i bieżącego powiązania dochodów samorządów z bazą podatkową płatników w poszczególnych regionach.

Dyskusyjne jest również to, czy pula środków przyjęta do podziału przez Ministerstwo Finansów na rok 2025 (której będzie kluczowy, bo stanowi punkt wyjścia dla kalkulacji dochodów na kolejne lata) została w jakikolwiek sposób dopasowana do rzeczywistych potrzeb finansowych JST, co bezsprzecznie powinno stanowić podwaliny dla budowy nowego systemu.

4. Nadanie subwencji ogólnej charakteru uzupełniającego.

Biorąc pod uwagę fakt, że np. w dziewięciu z szesnastu województw subwencja stanowi od 45 proc. do 61 proc.

ich dochodów własnych – trudno uznać, że ma charakter jedynie uzupełniający.

5. Odejście od janosikowego na rzecz dwustopniowej korekty zamożnościowej.

W 2025 r. korekta zamożnościowa na łączną kwotę 5,4 mld zł dotknie ponad 10 proc. samorządów, tj.: 247 gmin, 36 powiatów, 4 miast na prawach powiatu i 1 województwo. Dla porównania w 2023 r. było to niecałe 4,5 proc., tj. 96 gmin, 28 powiatów i 1 województwo na łączną kwotę 3,7 mld zł. Ale nie jest to jedynie rezultat wzbogacenia się JST, ale także istotnego zaostrzenia progu zamożności (z dotychczasowych 150 proc. do 120 proc.). Ponadto, po osiągnięciu przez samorząd wyższego wskaźnika zamożności niż 100 proc. i (80 proc. dla miast na prawach powiatu) jego potrzeby wyrównawcze nie są uwzględniane. W 2025 r. potrzeb tych nie skalkulowano w przypadku 31 proc. JST, w tym dla czterech województw (pomorskie, mazowieckie, śląskie, wielkopolskie). Z jednej strony jest to solidarne dzielenie się zamożnością, a z drugiej strony prowadzi do odbierania motywacji JST do stymulowania rozwoju gospodarczego na swoim terenie.

6. Nowa alokacja środków publicznych uwzględniająca specyfikę poszczególnych kategorii JST.

Determinanty wpływające na potrzeby wyrównawcze poszczególnych kategorii JST mają w istotny sposób odzwierciedlać wysokość wydatków bieżących w danym obszarze wydatkowym

i zróżnicowanie zadań realizowanych przez JST.

Zastanawiać jednak może, czy obiektywizm został zachowany przy podejściu do tych samych obszarów wydatkowych w poszczególnych grupach JST. Za przykład posłużyć może determinanta „transportowa” liczona w przypadku gmin jako liczba mieszkańców w wieku 20–64, w przypadku miast na prawach powiatu jako liczba pracujących ogółem, w powiatach wg długości dróg powiatowych o nawierzchni twardej [w km], w województwach jako suma długości dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej i długości linii kolejowych eksploatowanych [w km]. Wydaje się, że wspólny mianownik w tym przypadku nie został zachowany.

Podsumowanie

Oczywiste jest, że pomiędzy poszczególnymi kategoriami JST oraz budżetem państwa występuje zróżnicowanie w zakresie źródeł dochodów własnych. Wyłącznymi dochodami budżetu państwa są np. wpływy z podatku VAT, których wzrost w roku 2023 był o prawie 2 mld zł wyższy niż łączny wzrost wpływów z PIT i CIT. Z kolei gminy oraz miasta na prawach powiatu poza dochodami z tytułu PIT, CIT oraz subwencji mają rozbudowany system pozostałych dochodów własnych i możliwość regulowania wysokości podatków lokalnych czy też uszczelniania systemu ich poboru. Tymczasem województwa są tych możliwości pozbawione.

Dlatego też odbieramy nowe rozwiązania jako najmniej korzystne dla samorządów wojewódzkich, mimo że to ten samorząd w największym stopniu kumuluje środki publiczne ukierunkowane na zrównoważony rozwój regionu, inicjuje rozwiązania mające zapewnić wsparcie kluczowych inwestycji i tym samym ponosi największe wydatki z tym związane.

Działania podejmowane na szczeblu wojewódzkim m.in. w obszarach takich jak: budowa nowoczesnej infrastruktury szpitalnej (która w znacznym stopniu odciąża budżet państwa), rozwój regionalnej sieci transportowej, wspieranie ponadlokalnej sztuki czy też ograniczenia emisji zanieczyszczeń są kierunkowe i dzięki temu dużo skuteczniejsze, ale też wymagające niewspółmiernie dużych nakładów finansowych.

Dlatego istotne jest, aby we współpracy z ustawodawcą zdiagnozować przyczyny wykreowania nowych dysproporcji w poziomie dochodów województw w stosunku do dotychczasowych oficjalnych rankingów ogólnopolskich, w całkowitym oderwaniu od bazy dochodowej podatników, co szczególnie jaskrawie widać na przykładzie województwa pomorskiego:

1. z najniższą wśród województw kwotą subwencji ogólnej (nie licząc mazowieckiego),
2. z najniższym wzrostem dochodów na mieszkańca (ostatnie miejsce w kategorii województw, piąte od końca wśród wszystkich 2807 samorządów objętych reformą).

Nie trudno o refleksję, że nie mamy powodu do zadowolenia. Cieszy nas jednak to, że dochody własne w przyszłorocznym budżecie województwa pomorskiego będą mimo wszystko nominalnie wyższe niż w 2024 r. oraz wyższe niż mogłyby być na gruncie starych przepisów.

Wszystkie samorządy stoją przed wyzwaniem ustabilizowania swojej sytuacji finansowej, jednak zaproponowane zmiany mogą okazać się niewystarczające. W związku z tym rząd planuje m.in. przedłużenie do końca 2029 r. obowiązywania złagodzonych reguł fiskalnych dla jednostek samorządu terytorialnego, określonych w art. 242 i art. 243 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych. Pytanie czy to jest właściwy kierunek?

W trosce o jak najlepszą ustawę metropolitalną. Spojrzenie z perspektywy regionu

Adam Mikołajczyk

Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego i Przestrzennego
w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego

Na Pomorzu panuje całkowita zgoda co do
potrzeby wprowadzenia nowego, ustawo-
wo umocowanego sposobu zarządzania

obszarem metropolitalnym, dla którego
rdzeniem są miasta Gdańsk, Gdynia i Sopot.
Potrzebujemy metropolii z prawdziwego

zdarzenia, która będzie skutecznie zaspokajając potrzeby mieszkańców gmin i powiatów w tym rejonie oraz stanie się silnym partnerem dla samorządu województwa.

Celem tego opracowania jest przedstawienie regionalnego spojrzenia na szczególony dotyczące regulacji prawnych związanych z metropolizacją. Jak wiadomo, diabeł tkwi w szczegółach, dlatego warto je omówić, aby uniknąć potencjalnych problemów.

Znane są już doświadczenia związane z funkcjonowaniem pierwszego w Polsce związku metropolitalnego, Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM). Zauważamy także wzrost aktywności w opracowywaniu projektów legislacyjnych, które mają na celu stworzenie podstaw prawnych dla kolejnych związków metropolitalnych, w tym projekt ustawy dla województwa pomorskiego (projekt ustawy w sprawie związku metropolitalnego w województwie pomorskim oraz sygnowany przez Unię Metropolii projekt założeń ustawy o związkach metropolitalnych).

W ramach wspierania procesu metropolizacji zainteresowane miasta oraz Unia Metropolii, która je reprezentuje, zdobywają różne ekspertyzy, będące profesjonalnym wsparciem dla ich działań oraz projektów ustaw.

Istotne jest, aby zainicjować konstruktywny dialog między korporacjami/organizacjami samorządowymi, takimi jak Unia Metropolii i Związek Województw RP, w celu wypracowania wspólnego zrozumienia metropolizacji i optymalnych rozwiązań prawnych.

Rozważane projekty opierają się na stworzeniu organu publiczno-prawnego,

który niewpisany w istniejące struktury administracyjne (stanowiąc np. tzw. powiat metropolitalny), lecz będzie funkcjonował obok nich. W związku z tym, proces metropolizacji wiązać się będzie z koniecznością wyjaśnienia szeregu kwestii i relacji między związkiem metropolitalnym a samorządem województwa. Kompetencje przyszłego związku metropolitalnego będą przenikały się z zadaniami i kompetencjami samorządu województwa, co wymaga analizy skutków wprowadzenia takiego związku w regionie, z uwzględnieniem szansy i ryzyk oraz opracowania korzystnych rozwiązań prawnych, promujących partnerską współpracę między regionalnymi a metropolitalnymi organami.

Z regionalnej perspektywy, jak do tej pory bardzo słabo zaznaczającej się w ramach ww. procesów (czy wręcz praktycznie nieobecnej), szczególne znaczenie mogą mieć następujące zagadnienia:

Tworzenie i zasięg terytorialny związku metropolitalnego

Jak można wkomponować proponowane rozwiązania w istniejące przepisy prawne? Jakie jest znaczenie planu zagospodarowania przestrzennego województwa w zakresie wyznaczania granic i zasięgów obszarów funkcjonalnych, takich jak obszary metropolitalne?

Jak uwzględnić kontekst całej przestrzeni regionu/ regionalny oraz jego powiązania, bazując na obiektywnych badaniach, analizach i konsultacjach społecznych?

Jakie konsekwencje prawne wiążą się z możliwością automatycznego przekształcania istniejących stowarzyszeń metropolitalnych w związki publicznoprawne?

Jaką rolę powinny odgrywać organy samorządowe województwa oraz wojewódzkie dokumenty planistyczne (plan zagospodarowania przestrzennego województwa) w procesie zmiany granic funkcjonującego związku metropolitalnego?

Jakie będą konsekwencje i uwarunkowania związane z możliwością funkcjonowania związków metropolitalnych sięgających poza granice jednego województwa?

Zadania i statut związku metropolitalnego

Jakie konsekwencje dla województw może mieć fakt, że planowany zakres zadań związków metropolitalnych nie ogranicza się do wspólnego wykonywania zadań przynależnych jednostkom samorządu lokalnego (gmin i powiatów), ale może wykraczać poza kwestie właściwe ustrojowo dla tych szczebli samorządu i obejmować zadania o charakterze ponadlokalnym, czy regionalnym?

W jaki sposób powinien się zaznaczać udział województw w opracowaniu i przyjęciu statutu związku metropolitalnego, biorąc pod uwagę, że projektowane rozwiązania określają zadania związku w sposób ogólny, ramowy i potencjalny, w dużej części w formie katalogu otwartego, przewidując, że zostaną one szczegółowo uregulowane w statucie związku metropolitalnego?

Jaki powinien być model współpracy szczebla regionalnego i metropolitalnego w kluczowych dziedzinach planowania przestrzennego oraz organizacji transportu?

Jak powinien kształtować się podział ról i odpowiedzialności w zakresie planowania oraz realizacji polityk rozwojowych, np. w odniesieniu do mechanizmów wdrażanych w ramach Polityki Spójności UE, obecnie mających formę Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT)?

Akty prawa miejscowego i decyzje administracyjne

Jakie są możliwości wydawania aktów prawa miejscowego oraz podejmowania decyzji administracyjnych przez związek metropolitalny, biorąc pod uwagę jego status w obecnym systemie ustrojowym, który nie przewiduje odrębnego szczebla samorządu terytorialnego?

Czy istnieje ryzyko nakładania się kompetencji różnych szczebli zarządzania na tym samym obszarze, co może prowadzić do niespójności lub sprzeczności regulacji? Jakie działania można podjąć, aby zredukować to ryzyko?

Zarząd Województwa Pomorskiego, uwzględniając powyższe okoliczności, postanowił zająć wstępne stanowisko w sprawie omawianych kwestii. Stanowisko to stanowiło punkt wyjścia do dalszej dyskusji na ten temat. Impulsem do podjęcia problematyki metropolitalnej było przekazanie przez zarząd stowarzyszenia OMGGS zaktualizowanego projektu ustawy o związku

metropolitalnym w województwie pomorskim. Po zapoznaniu się z tym projektem, Zarząd Województwa Pomorskiego przyjął swoje stanowisko 13 lutego 2024 r.

Podstawowe zawarte w nim tezy są następujące:

Zarząd Województwa Pomorskiego z satysfakcją przyjmuje fakt zdynamizowania prac nad postulowaną od lat ustawową regulacją współpracy metropolitalnej w Polsce, w tym w województwie pomorskim. Zarząd Województwa Pomorskiego od lat konsekwentnie wspiera wysiłki na rzecz przyjęcia i wdrożenia takich regulacji.

Zarząd Województwa Pomorskiego przyjmuje niniejsze stanowisko w oparciu o uchwałę Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 27 września 2021 r., w której wyrażono poparcie dla szybkiego rozpoczęcia prac legislacyjnych nad projektem ustawy o związku metropolitalnym w województwie pomorskim (druk nr 646) w ramach IX kadencji Sejmu RP.

W nawiązaniu do ww. uchwały sejmiku, Zarząd Województwa Pomorskiego przyjmuje stanowisko, które szczegółowo precyzuje apel przyjęty uchwałą sejmiku. Potwierdza ono potrzebę skutecznego procedowania projektu ustawy o związku metropolitalnym oraz wyraża poparcie dla jego założeń.

Zarząd Województwa Pomorskiego uważa, że projekt ustawy przesłany przez Stowarzyszenie Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot (OMGS) wprowadza wiele nowych lub istotnie zmodyfikowanych rozwiązań w porównaniu do poprzedniego projektu przedstawionego w druku nr 646, który był opiniowany na podstawie

uchwały sejmiku. W związku z tym, zarząd podkreśla potrzebę wprowadzenia korekt do projektu ustawy, które mają umożliwić zarówno sprawne wdrożenie proponowanych rozwiązań, ale także pomóc w budowaniu szerokiego poparcia społecznego, uwzględniając perspektywy kluczowych interesariuszy.

W części szczegółowej, biorąc pod uwagę fakt, że zadania i kompetencje przyszłego związku metropolitalnego będą realizowane w obszarach bezpośredniego styku z zadaniami i kompetencjami samorządu województwa, niejednokrotnie się przenikając, Zarząd Województwa Pomorskiego przedkłada następujące postulaty i oczekiwania do projektu ustawy:

1. Tworzenie i zasięg terytorialny związku metropolitalnego

Ustawa, którą rozpatrujemy, ma charakter specjalny, a nie ustrojowy, i wprowadza indywidualne rozwiązania dotyczące rozwoju metropolii w Polsce, co było przewidziane w ustawie z 2015 roku. Proponowane mechanizmy muszą być starannie zintegrowane z obowiązującymi uwarunkowaniami prawnymi. Dokumentem odpowiedzialnym za planowanie granic i zasięgów obszarów funkcjonalnych, takich jak obszary metropolitalne, jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa (PZPW). Plan ten uwzględnia kontekst całego regionu oraz wszelkie jego powiązania, opiera się na obiektywnych badaniach i analizach, a także na szerokich konsultacjach społecznych. Odwoływanie się do dokumentów na szczeblu

regionalnym przy ustalaniu granic obszaru metropolitalnego umożliwi osadzenie nowej struktury zarządczej w kontekście całego regionu.

Dlatego konieczne jest wprowadzenie zmian w przepisach dotyczących związku metropolitalnego, aby obejmował on teren obszaru metropolitalnego zgodnie z aktualnym planem zagospodarowania województwa. Inne jednostki samorządu terytorialnego, które są członkami stowarzyszenia OMGS, mogą dołączyć do związku w uzgodnieniu z samorządem województwa pomorskiego.

Proponowana zmiana, odnosząca się do obowiązującego aktu normatywnego sejmiku (PZPW), ma na celu rozwiązanie wątpliwości prawnych związanych z przekształceniem stowarzyszenia w związek publicznoprawny na mocy ustawy.

Projekt ustawy wprowadza automatyczne członkostwo w związku metropolitalnym dla wszystkich członków Stowarzyszenia OMGS. Określa jednocześnie kryteria, które jednostki samorządu terytorialnego muszą spełnić, aby stać się członkami tego związku. Nie wskazano jednak mechanizmu weryfikacji tych kryteriów. Wprowadzenie odwołania do PZPW w procesie przekształcania stowarzyszenia w związek metropolitalny ma na celu zapewnienie, że cały obszar metropolitalny będzie spełniał warunki określone w ustawie.

2. Statut związku metropolitalnego

Projektowany zakres zadań związku metropolitalnego nie ogranicza się jedynie do wspólnego wykonywania zadań, które przynależą jednostkom samorządu lokalnego, takim jak gminy i powiaty. Może on również obejmować zadania o charakterze ponadlokalnym i regionalnym. Ustawa definiuje te zadania w sposób ogólny, tworząc ramy do dalszego rozwoju. W dużej mierze przedstawia je w formie katalogu otwartego, co oznacza, że szczegółowe regulacje zostaną zawarte w statucie związku metropolitalnego.

Wprowadzenie zmian w podziale zadań i kompetencji na poziomie samorządu wymaga starannego podejścia i precyzyjnych regulacji. Zmiany te powinny być wprowadzane w sposób partnerski, na podstawie dwustronnych uzgodnień pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi stronami.

W związku z tym proponuje się korektę zapisów ustawy, co spowoduje, że **statut związku metropolitalnego (oraz jego zmian) będzie uzgadniany z samorządem województwa, w kwestii szczegółowego zakresu zadań tego związku.**

3. Zmiana granic związku metropolitalnego

Obecnie sejmik województwa odpowiedzialny jest za określenie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu w planie zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju. Dotyczy to również obszarów funkcjonalnych, takich jak metropolitalny obszar funkcjonalny. Wszelkie przyszłe zmiany granic związku metropolitalnego muszą uwzględniać ten aspekt, ponieważ

wiążą się z ingerencją w kompetencje sejmiku województwa.

W związku z powyższym proponuje się zmianę projektu ustawy tak, **aby Rada Ministrów uzgadniała z samorządem województwa rozporządzenie dotyczące zmiany granic związku metropolitalnego. Chodzi o sytuacje, gdy do związku dołącza jednostka samorządu terytorialnego, która nie jest objęta metropolitalnym obszarem funkcjonalnym według aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego województwa.**

4. Zadania obligatoryjne związku metropolitalnego

W zakresie zadań związanych z publicznym transportem zbiorowym, ustawa powinna ogólnie określić, że związek metropolitalny realizuje zadanie publiczne w tej dziedzinie. To zagadnienie jest rozbudowane w ustawie o publicznym transporcie zbiorowym, w której zdefiniowano m.in. pojęcie metropolitalnych przewozów pasażerskich (art. 4 ust. 1 pkt 5a), organizatora publicznego transportu zbiorowego, którym jest związek metropolitalny (art. 7 ust. 1 pkt 4b), oraz działający w jego imieniu zarząd (art. 7 ust. 4 pkt 5b). Ustawa określa również zadania organizatora (art. 8), w tym planowanie rozwoju transportu, organizowanie i zarządzanie oraz wprowadzenie zintegrowanego systemu taryfowo-biletowego w obrębie metropolii.

Natomiast szczegółowy sposób realizacji tych zadań nie powinien być określany w ustawie o związku metropolitalnym, lecz w statucie związku lub innym

dokumencie operacyjnym, który powinien być uzgadniany z samorządem województwa. Publiczny transport zbiorowy powinien funkcjonować jako system współpracy i koordynacji różnych poziomów organizacji w ramach tych samych przepisów prawnych.

Przed ustaleniem zakresu zadań związku metropolitalnego w zakresie publicznego transportu zbiorowego, należy przeprowadzić debatę z wszystkimi zainteresowanymi. Ważne jest uwzględnienie efektywności planowanych rozwiązań, obowiązujących przepisów (zwłaszcza ustawy o publicznym transporcie zbiorowym oraz związanego z nią planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego) oraz unikanie powielania zadań, które już realizują samorządy i istniejące struktury zarządzające.

Kolejnym zadaniem związku ma być m.in. uzgadnianie lokalizacji dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych. Z perspektywy rozwoju sieci drogowej ponadlokalnej, w tym zadań samorządu województwa w zakresie dróg wojewódzkich rodzi to szereg wątpliwości. Odmowa uzgodnienia lokalizacji ww. dróg publicznych przez związek metropolitalny, może potencjalnie uniemożliwić realizację inwestycji prowadzonych przez GDDKiA, Zarząd Dróg Wojewódzkich oraz zarządy dróg powiatowych. Należy zwrócić uwagę, że w obecnych regulacjach ustawowych w zakresie dróg publicznych, zarówno gminy, powiaty i województwa jedynie opiniują ich lokalizację, ale nie uzgadniają ich przebiegu.

5. Zadania fakultatywne związku metropolitalnego

Wątpliwości budzą zapisy dotyczące fakultatywnych zadań związku metropolitalnego. Zakres tych zadań jest bardzo szeroki – obejmuje rynek pracy, odnawialne źródła energii, ograniczenie emisyjności, innowacje, szkolnictwo wyższe, edukację, kulturę oraz współpracę z przedsiębiorcami. Mając na uwadze ryzyka związane z koniecznością koordynacji przenikających się zadań metropolitalnych i regionalnych (np. w ramach inicjatyw gospodarczych takich jak Invest in Pomerania czy Pomorski Broker Eksportowy, Pomorski System Specjalistycznych Usług Doradczych SPEKTRUM, itp.), ustawa powinna wprowadzać mechanizm ścisłej współpracy między związkiem metropolitalnym a samorządem województwa. Kluczowe będzie uzgadnianie formuły realizacji poszczególnych fakultatywnych zadań, które powinno odbywać się na poziomie statutu związku metropolitalnego oraz jego zmian.

Tezy Zarządu Województwa Pomorskiego zostały przekazane stowarzyszeniu OMGGS i wpłynęły na dialog, który doprowadził do zmian w projekcie ustawy. Należy podkreślić,

że projekt, który został skierowany do dalszych prac uwzględnił szereg postulatów zawartych w zrelacjonowanym wyżej stanowisku zarządu województwa. Między innymi, ustawa wskazuje, że jednym z kluczowych punktów odniesienia przy powoływaniu Związku Metropolitalnego i określaniu jego granic, będą zapisy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Bardziej precyzyjnie i z uwzględnieniem m.in. roli kolei aglomeracyjnej, określono zasady i mechanizmy tworzenia zintegrowanego metropolitalnego systemu transportowego. W tym kontekście na szczególną aprobatę zasługuje fakt wprowadzenia mechanizmu uzgadniania rozwiązań szczegółowych pomiędzy organami metropolitalnymi i regionalnymi w postaci metropolitalnego planu transportowego. Ograniczeniu i doprecyzowaniu uległ także wykaz tzw. zadań fakultatywnych. Projekt uległ optymalizacji także w wielu innych obszarach, co pozwala liczyć na to, że ustawa po jej uchwaleniu stanie się podstawą dla dobrej i konstruktywnej współpracy między przyszłym związkiem metropolitalnym a samorządem województwa.

Kolejna odsłona polskiej niemocy metropolitalnej

prof. dr hab. Iwona Sagan

Kierownik Zakładu Geografii Społeczno-Ekonomicznej uc

Od prawie roku przy władzy są ugrupowania deklarujące chęć decentralizacji państwa oraz wzmocnienia demokracji i samorządności. Wiele środowisk czeka na możliwość realizacji postulatów sprzed wielu lat. Jednym z ważnych problemów do rozwiązania jest przyjęcie regulacji prawnych dotyczących tworzenia obszarów metropolitalnych na terenie naszego kraju. Dotychczasowa bezskuteczność działania w tym zakresie władzy publicznej ma długą historię.

dr Zbigniew Canowiecki

Prezydent Pracodawców Pomorza, członek Rady Głównej Konfederacji Lewiatan, przewodniczący Konwentu Gospodarczego przy Związku Uczelni Fahrenheita
Autorzy książki: „Między integracją a konkurencją. Gdańsko-Gdyński Obszar Metropolitalny”, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2011.

W 2013 roku grupa posłów Platformy Obywatelskiej wniosła pod obrady Sejmu projekt ustawy metropolitalnej. W trakcie prac parlamentarnych zespół ekspertów, którym kierował prof. Jerzy Hausner, stwierdził konieczność zapewnienia skuteczności działania metropolii poprzez wyodrębnienie ich w strukturze polskiego samorządu terytorialnego. W opracowanej w 2014 roku koncepcji, zgodnej z postulatami Unii Metropolii Polskich, zaproponowano

nadanie metropoliom szeregu uprawnień władczych oraz zapewnienie organom wykonawczym silnego mandatu społecznego w wyniku wyborów bezpośrednich.

Niestety, w 2017 roku Prawo i Sprawiedliwość wstrzymało na wiele lat możliwość powoływania i rozwoju polskich metropolii w wyniku przyjęcia ustawy o pilotażowym powołaniu tylko jednej Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM). Metropolia ta została powołana w formule związku metropolitalnego, będącego zrzeszeniem jednostek samorządu terytorialnego, z organem stanowiącym i kontrolnym w formie zgromadzenia wójtów, burmistrzów i prezydentów miast z obszaru metropolitalnego. Z kolei jako organ wykonawczy wskazano zarząd na czele z przewodniczącym związku, wybieranym przez to zgromadzenie. Trudno o słabszy mandat do kierowania metropolią. W założeniach metropolia w województwie śląskim miała być konstrukcją przejściową z formułą stosunkowo swobodnego związku metropolitalnego o wąsko zakreślonych kompetencjach, tworzącą raczej forum w dużej mierze dobrowolnej i doraźnej współpracy tworzących ją gmin. W praktyce GZM stał się więc jedynie związkiem komunikacyjnym i właściwie niczym więcej, a integrowanie miast i gmin aglomeracji górnośląsko-zagłębiowskiej nie jest możliwe przy funkcjonowaniu 41 decydentów. Po prawie sześciu latach działalności tej metropolii sporządzony raport pod kierunkiem prof. Tomasza Pietrzykowskiego, w porozumieniu z zarządem GZM, całkowicie dyskredytuje powyższe rozwiązanie ustawowe, wręcz przestrzegając przed powołaniem

związków metropolitalnych w analogicznej formule. Stwierdzono między innymi, że rzeczywisty zakres posiadanych kompetencji w kontekście dobrze utrwalonych oraz zakorzenionych kompetencji gmin i powiatów, czyni metropolię w obecnej formie prawnej praktycznie niesprawną decyzyjnie.

Wobec zweryfikowanej sześćdziesięcioletnią praktyką niesprawności funkcjonalnej śląskiego związku metropolitalnego, formułą, która daje szansę stworzenia sprawnej struktury ponadlokalnej, jest powołanie metropolii stanowiącej jednostkę samorządu terytorialno-administracyjnego na poziomie powiatu. Ustrój metropolitalny zakładający istnienie samorządu, posiadającego sprawny i decyzyjny zarząd jest sprawdzoną w praktyce i najbardziej powszechną w świecie formą organizacji i zarządzania obszarem podzielonym na szereg jednostek administracyjnych. Główne zalety tego systemu to eliminacja nierówności w kosztach obsługi mieszkańców miast i obszarów podmiejskich dzięki jednolitemu finansowaniu inwestycji i usług publicznych. Zintegrowany system zarządzania gwarantuje wszystkim mieszkańcom porównywalną jakość edukacji, dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej i jednolity bilet komunikacji publicznej.

Samorzady metropolitalne mogą wdrażać wielkoskalowe projekty w regionie, włączając w nie potężne inwestycje transportowych rozwiązań tranzytowych, systemy wodociągowe czy utylizacji odpadów, których nie mogą podjąć się jednostki szczebla lokalnego. Tego typu osiągnięcia metropolii w innych krajach znacznie poprawiają jakość życia mieszkańców i, jak dowodzą

liderzy metropolii śląskiej, są praktycznie poza zasięgiem funkcjonalnym struktury związkowej.

Dlatego też w polskich warunkach metropolie powinny być szczeblem administracji samorządowej z władzami wybieranymi w wyborach bezpośrednich. Zakres ich kompetencji powinien wynikać ze strategicznych zadań o charakterze ponadlokalnym oraz z tych zadań lokalnych, co do wspólnej ich realizacji jest konsensus samorządów działających na określonym obszarze metropolitalnym.

Powołanie obszarów metropolitalnych na prawach powiatów może stać się kołem zamachowym reformy tego poziomu terytorialnego kraju. Na dzisiejszym etapie rozwoju kraju, wobec ponadlokalnych potrzeb społecznych, istnienie w strukturze samorządowej kraju poziomu powiatowego należy traktować jako zdecydowany atut a nie problem. Poziom powiatowy, aby być skutecznym w swych działaniach, wymaga nowej organizacji terytorialnej oraz zdecydowanego wzmocnienia w zakresie funkcji i kompetencji. W tym procesie, niektóre z powiatów winny otrzymać status obszarów metropolitalnych. Propozycje zmierzające do utworzenia obszaru metropolitalnego na prawach związku, będące terytorialnymi strukturami organizacyjnymi działającymi poza strukturą administracyjną państwa, jako zrzeszenia gmin i powiatów, właściwie nie zmieniają nic albo bardzo niewiele w stosunku do już działających stowarzyszeń metropolitalnych. Zatem wobec posiadanych doświadczeń wynikających zarówno z działalności CZM, jak i istniejących

stowarzyszeń metropolitalnych, byłby to raczej krok wstecz.

Potrzeba reform w organizacji i funkcjonowaniu jednostek samorządowych w kraju wynika z rosnących potrzeb i oczekiwań ludzi oraz konieczności poprawy warunków codziennego funkcjonowania. W wielu debatach podkreśla się zasadność i celowość zmian ustawowych jednoznacznie sytuujących obszary metropolitalne w strukturze samorządowej kraju, ale jednocześnie wskazywane są obawy o różnego rodzaju lobbiny, blokowanie i destrukcję, nawet w szeregach partii postępowych i demokratycznych. Stąd często dominują postawy zachowawcze, dyplomatycznie określane jako pragmatyczne. Pojawiają się propozycje małych kroczków i powolnych zmian rozłożonych na wiele lat. Rodzi się pytanie: dlaczego konstytucyjnie uprawniona nowelizacja i uzupełnienie reformy terytorialnej o obszary metropolitalne jako jednostki systemu samorządowego na prawach powiatu miałoby być propozycją i zadaniem nierealnym, niewykonalnym? Dlaczego w latach 90. była możliwość podejmowania radykalnie zmieniających rzeczywistość reform, bez których późniejszy rozwój kraju nie byłby tak intensywny lub wręcz niemożliwy? Najczęstsza, choć rzadko publicznie artykułowana odpowiedź na te pytania, to argument braku zgody istniejących struktur samorządowych na zmiany w podziale kompetencji i zakresów władzy. Nie jest to zatem uzasadnienie wynikające z potrzeb rozwijających się miast i regionów, z postaw mieszkańców, z wyzwania na czas kryzysów, tylko z chęci zachowania status quo istniejących struktur władzy

publicznej, a której naczelnym zadaniem jest przecież służba publiczna. Warto może zatem powrócić do istoty misji służb publicznych, którą jest zaspokajanie potrzeb obywateli w sposób możliwie najlepszy w określonych warunkach społeczno-gospodarczych, a te ulegają głębokim przemianom. Oczywiście podjęcie w takim zakresie prac legislacyjnych wymaga determinacji od parlamentarzystów i nowego rządu. Jeśli jednak po raz kolejny nadzieje społeczne na zmianę, zademonstrowane historyczną frekwencją

wyborczą, zostaną rozmyte w kosmetycznych działaniach mających na celu wprowadzenie nowych struktur, które nie zmieniają starego porządku, to okno możliwości działania nie tylko wkrótce się zamknie, ale zatrzaśnie w kolejnych wyborach na długi czas.

Artykuł zamieszczony również
w „Gazecie Wyborczej” 4.II.2024 r., s. 4–5.

Diagnoza produkcji rolniczej województwa pomorskiego

dr inż. Sławomir Niecko, prof. WSSE

Wstęp

Wszyscy stanęliśmy przed wielkim wyzwaniem, jakim stało się wejście Polski w strukturę zjednoczonej Europy. Unia Europejska otwiera przed małymi społecznościami nowe szanse rozwoju. Są one podstawą rozwoju zarówno gospodarczego, społecznego, jak i kulturowego krajów unijnych. Członkostwo w UE oznacza odejście od obecnej polityki wobec wsi i rolnictwa i objęcie naszego kraju wspólną polityką rolną, funduszami

strukturalnymi i innymi politykami wspólnotowymi. Uzyskanie zamierzonych efektów tych zmian jest jednym z ważniejszych, określonych ustawowo, zadań marszałka województwa.

Obszary wiejskie w Polsce są bardzo zróżnicowane i mają odmienne problemy rozwojowe, dlatego trudno będzie wobec nich zastosować jednolitą (uniwersalną) politykę wiejską. Każdy region wymaga odrębnych i ściśle określonych zasad rozwoju obszarów wiejskich. Polityka regionalna

powinna usuwać bariery w rozwoju tych obszarów oraz promować je jako konkurencyjne miejsca pracy i zamieszkania. Aktywizacja gospodarcza terenów wiejskich jest bardzo ważna w polityce regionalnej. Powinna przeciwdziałać pogłębiającym się różnicom w poziomie rozwoju poszczególnych regionów.

Rolnictwo województwa pomorskiego cechują zróżnicowane warunki naturalne: ukształtowanie terenu, gleby, klimat, warunki wilgotnościowe oraz zróżnicowane tradycje rolnicze. Krajobraz naszego regionu posiada charakter pasmowy o kierunku zbliżonym do linii brzegowej Bałtyku. Wy różnić można w nim podstawowe regiony krajobrazu: Żuławy, Powiśle, Kociewie, Kaszuby i pas nadmorski.

1. Użytkowanie gruntów

Całkowita powierzchnia geodezyjna obszarów wiejskich w województwie pomorskim wynosi 1 734 889 ha, co stanowi 94,8 proc. całej powierzchni naszego regionu. W strukturze przestrzennej dominują użytki rolne (51 proc.) oraz lasy i zadrzewienia (36,6 proc.), które stanowią łącznie 87,6 proc. całej powierzchni obszarów wiejskich. Pozostałe tereny zajmują łącznie 12,4 proc., w tym grunty zabudowane i zurbanizowane 5,1 proc., wody 4,2 proc., tereny różne i nieużytki 3 proc. Znikomą część gruntów zajmują użytki ekologiczne (0,01 proc.). Na taki sposób użytkowania decydujący wpływ wywarło położenie geograficzne obszaru oraz jakość i zróżnicowanie pokrywy glebowej.

Duży wpływ miała również przeszłość historyczna oraz prowadzona przez państwo polityka rolna i leśna. Wszystkie te czynniki znalazły wyraz w przestrzennym zróżnicowaniu i koncentracji poszczególnych form użytków na obszarze.

Użytki rolne, warunkujące rozwój funkcji rolnej, rozmieszczone są w sposób bardzo niejednorodny. Największy, zwarty areal użytków rolnych, tworzących przestrzeń rolniczą, znajduje się we wschodniej części województwa. Jest to również obszar występowania najbardziej urodzajnych gleb oraz najmniejszej w skali województwa lesistości.

Najrozleglejsze pasmo gruntów rolnych znajduje się w północnej części województwa i ciągnie się od Pucka poprzez Lębork do Słupska (pas nadmorski). Drugie pasmo, mniejsze, ale także o znaczącej przewodzie dużych arealów użytków rolnych i stosunkowo niskim udziale lasów, występuje w części południowej obejmując obszar od Chojnic poprzez Człuchów w kierunku Debrzna i Czarnego.

Pozostała, środkowa część województwa charakteryzuje się niskim udziałem gruntów rolnych oraz wysoką lesistością (Kaszuby i Kociewie).

Wody powierzchniowe, podstawowy czynnik rozwoju rybactwa i rybołówstwa, są pod względem zajmowanego obszaru czwartą formą użytków (po użytkach rolnych, lasach i gruntach zurbanizowanych) i stanowią 4,2 proc. całkowitej powierzchni obszarów wiejskich.

2. Regiony rolnicze województwa

W oparciu o dane z **Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa** w Puławach dokonano próby wydzielenia jednostek strukturalnych – regionów rolniczych o zbliżonych uwarunkowaniach przyrodniczo-glebowych, które w zasadniczym stopniu determinują strukturę upraw oraz kierunki i intensywność gospodarowania rolniczego. Regiony rolnicze województwa pomorskiego, uszeregowane w zależności od ich przydatności dla efektywnej, wysokotowarowej produkcji rolniczej, to:

1. Żuławy,
2. Powiśle,
3. pas nadmorski,
4. Kociewie,
5. Kaszuby.

Żuławy są położone we wschodniej części województwa i posiadają najkorzystniejsze warunki dla prowadzenia gospodarki rolnej. Charakteryzują się zdecydowaną przewagą gleb kompleksów pszennych, które umożliwiają uzyskiwanie wysokich plonów bardziej wymagających roślin uprawnych oraz prowadzenie intensywnej produkcji rolnej. Na tym obszarze dominują mady. Ich urodzajność w wysokim stopniu uzależniona jest od uregulowania stosunków wodno-powietrznych oraz właściwej, wymagającej wysokich umiejętności, agrotechniki (gleby trudne do uprawy). Większość z tych gleb nadaje się pod trwałe użytki zielone, co stwarza szczególnie korzystne warunki dla hodowli bydła mlecznego i opasowego.

Powiśle, pod względem bonitacji i przydatności rolniczej, nieznacznie ustępuje glebom żuławskim. W regionie tym panują sprzyjające warunki do rozwoju warzywnictwa gruntowego, sadownictwa oraz roślin specjalnych (zioła, tytoń). Dominują tu grunty orne z udziałem trwałych użytków zielonych.

Pas nadmorski obejmuje północną część województwa w przebiegu zbliżonym do linii brzegowej Bałtyku. Dominują tu kompleksy pszenne dobre i pszenno-żytnie. W miarę przesuwania – się z zachodu na wschód – jakość gruntów ornych nieco się pogarsza. Panują tu korzystne warunki dla uprawy zbóż, ziemniaków i roślin oleistych. Na tym obszarze występują też trwałe użytki zielone, lasy i liczne jeziora. Szansą dla tego regionu, poza produkcją typowo rolniczą, jest budowa ostatnio bardzo modnych siłowni wiatrowych, które mogą dawać rolnikom dodatkowy dochód, nie zakłócając produkcji rolnej.

Kociewie jest bardzo urozmaicone, a pokrywa glebowa ma dużą zmienność składu mechanicznego. Region posiada predyspozycje do uprawy żyta, ziemniaków oraz hodowli trzody. Na tym obszarze panują korzystne warunki dla uprawy roślin sadowniczych.

Kaszuby charakteryzują się najniższym udziałem użytków rolnych i najwyższej leśności. Użytki rolne stanowią enklawy lub półenklawy śródleśne. Prawie wyłącznie występują tu gleby o niskiej i bardzo niskiej przydatności dla rolnictwa. Region przeznaczony jest do ekstensywnej hodowli bydła. Produkcja roślin uprawnych na przeważającej części obszaru jest nieopłacalna. Dużą

szansą tego regionu, ze względu na dużą liczbę jezior i innych walorów krajobrazowych (najwyższy szczyt na Pomorzu – Wieżyca), jest rozwój agroturystyki.

3. Władanie użytkami rolnymi

W strukturze władania użytkami rolnymi dominującą pozycję zajmują grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych. Stanowią prawie 81 proc. powierzchni użytków rolnych w województwie. Drugą grupą są użytki rolne Skarbu Państwa, będące w zasobie Krajowego Ośrodka Wsparcia Rolnictwa. We władaniu spółdzielni produkcyjnych znajduje się znikomy odsetek gruntów rolnych. Przestrzenny rozkład udziału poszczególnych grup władania przestrzenią rolniczą na obszarach wiejskich województwa wynika głównie z uwarunkowań historycznych i polityki rolnej państwa. Prywatna przestrzeń koncentruje się głównie w środkowej części regionu.

Z obszaru obecnego województwa pomorskiego przejęto do zasobu Skarbu Państwa 421,1 tys. ha ogółem, w tym: 350 tys. ha użytków rolnych, 39,5 tys. ha gruntów pod wodami, 9,5 tys. ha lasów i zadrzewień, 9,5 tys. ha nieużytków i 12,6 tys. ha gruntów pozostałych. Przyjęty majątek został poddany procesowi zagospodarowania i prywatyzacji.

4. Struktura agrarna gospodarstw rolnych

Według ostatniego spisu rolnego na terenie obecnego województwa pomorskiego było ponad 53 tys. indywidualnych gospodarstw rolnych, w tym na obszarach wiejskich ponad 47 tys., co stanowiło ponad 90 proc. całkowitej ich liczby. Średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego w województwie wynosi 12,9 ha.

Przemiany związane z prywatyzacją i restrukturyzacją, jakie zaszły w rolnictwie na przestrzeni ostatnich lat, spowodowały szybki transfer gruntów rolnych z sektora publicznego do prywatnego (sprzedaż i dzierżawy). Zmiany te nie spowodowały jednak znaczącej poprawy struktury agrarnej istniejących gospodarstw, zwłaszcza poprawy struktury obszarowej małych i średnich gospodarstw rolnych. Nastąpiła dalsza polaryzacja gospodarstw indywidualnych, objawiająca się wzrostem liczby gospodarstw bardzo małych (1–2 ha) oraz bardzo dużych (powyżej 50 ha). Na obszarach popegeerowskich pojawiły się prywatne gospodarstwa wielkoobszarowe oraz komercyjne spółki prawa handlowego o powierzchni od kilkuset do kilku tysięcy ha użytków rolnych. Procesy te utrwaliły strukturę przestrzenną byłych gospodarstw PGR.

5. Produkcja ekologiczna

Rolnictwo ekologiczne jest systemem produkcji rolnej opartym na wykorzystaniu naturalnych procesów zachodzących w obrębie

gospodarstwa. Wymaga od rolnika znajomości najnowszych technologii i wysokiego poziomu wiedzy nie tylko specjalistycznej, ale też ogólnej.

Przestrzeń rolnicza naszego regionu ma warunki, które sprzyjają rozwojowi rolnictwa ekologicznego z ukierunkowaniem działalności produkcyjnej na wytwarzanie żywności metodami niekonwencjonalnymi. Produkty te cieszą się gwałtownie wzrastającym popytem szczególnie na rynkach zagranicznych.

Obecnie produkcja rolna metodami ekologicznymi prowadzona jest w województwie na niewielką skalę. W ostatnim okresie widoczny jest wzrost zainteresowania rolników regionu tym rodzajem produkcji.

6. Agroturystyka

Agroturystyka to forma masowej turystyki, obejmująca różnego rodzaju usługi, począwszy od zakwaterowania, poprzez częściowe lub całodniowe posiłki, wędkarstwo i jazdę konną, aż po uczestnictwo w pracach gospodarskich. Polega na wykorzystaniu piękna krajobrazu wiejskiego i uatrakcyjnianiu gościom pobytu udziałem w codziennych zajęciach w gospodarstwie, w tradycyjnym rzemiośle artystycznym (np. haftowanie, szydełkowanie), w obrzędach ludowych oraz w przygotowywaniu potraw regionalnych, połączonym z wypiekiem chleba, wyrobem serów lub wędlin.

Turystyka wiejska pod wieloma względami różni się od turystyki tradycyjnej. Firmy działające w turystyce wiejskiej są na ogół

własnością osób prywatnych, często rolników i prowadzone przez ich rodziny. Usługi związane z agroturystyką są planowane, rozwijane i finansowane lokalnie. Rozwój agroturystyki, nie tylko na Kaszubach, może przynieść wiele efektów, nie tylko ekonomicznych. Chodzi też o współpracę między gminami a ich mieszkańcami pracującymi wspólnie nad rozwojem naszego regionu.

Ekoturystyka jest formą aktywnego i dogłębnego zwiedzania obszarów, które cechują się wybitnymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi. Ekoturystyka stoi na straży harmonii ekosystemów przyrodniczych oraz odrębności kulturowej lokalnych społeczności.

7. Rybactwo śródlądowe i bałtyckie

Rybactwo jest jedną z gałęzi gospodarki narodowej obejmującą pozyskiwanie ryb z rzek, jezior oraz sztucznych zbiorników wodnych, a także ich hodowlę. Rybactwo wydzieliło się z rybołówstwa, które obejmuje również połów z mórz, oceanów, rzek i jezior ryb oraz innych zwierząt morskich (homary, langusty, krewetki, ostrygi) do celów konsumpcyjnych i przetwórczych. Obecnie rybołówstwo dzieli się na rybactwo śródlądowe i rybactwo morskie.

Niedocenianą szansą dla gmin przybrzeżnych Morza Bałtyckiego jest rybołówstwo, które może być stymulatorem rozwoju dla tych obszarów wiejskich. Łódzowe rybactwo ma szansę rozwoju w oparciu o turystykę, wędkarstwo morskie i rekreację. W związku z tym wizja jego rozkwitu

powinna również znaleźć się w planach urzędzeniowych gmin przy wsparciu środkami budżetowymi i pozabudżetowymi, ponieważ stanowi potencjalny stymulator rozwoju.

Podsumowanie

Rolnictwo województwa pomorskiego jest stosunkowo nowoczesne i poza turystyką świadczy o specjalizacji regionu w systemie społeczno-gospodarczym kraju. Walory turystyczne są jednymi z atutów województwa. Osobliwości krajobrazu, znaczne powierzchnie leśne, piaszczyste plaże nadmorskie oraz walory historyczne miast były i są silnym bodźcem przyciągającym rzesze turystów z Polski i z zagranicy.

Baza turystyczna województwa z miejscami noclegowymi skoncentrowana jest głównie w powiatach nadmorskich i w większych miastach województwa. Niestety jest niewystarczająca. Jej rozbudowanie, poprawa standardów wypoczynku, promocja agroturystyki oraz wyznaczenie i odpowiednie wyposażenie szlaków turystyki krajoznawczej mogą zwiększyć możliwości rozwoju turystyki w województwie.

W województwie pomorskim i całej Polsce, podobnie jak w innych krajach rozwijających się, widoczny jest malejący udział rolnictwa jako składnika produktu narodowego netto. Tendencja ta związana jest z coraz większym inwestowaniem i rozwojem innych gałęzi gospodarki. Niemniej, wykorzystywanie dogodnych uwarunkowań w tym zakresie powoduje, iż w województwie jest to udział ciągle znaczący. Rolnictwo

i produkcja żywności stanowią jedną z kilku dziedzin gospodarki wyróżniających region.

LITERATURA:

- Bański J., Bednarek-Szczepańska M., Czapiewski K., „Miejsce obszarów wiejskich w aktualnych strategiach rozwoju województw – kierunki i cele rozwoju a rzeczywistość”, Komisja Obszarów Wiejskich Polskie Towarzystwo Geograficzne.
- Burakowska H., „Działania RZGW w Gdańsku na rzecz poprawy stanu zabezpieczenia Żuław Wiślanych przed powodzią. Materiały konferencyjne „Żuławy 2003 – czas przełomu”. Nowy Dwór Gdański 2003.
- Daniel Roszak, „Charakterystyka rolnictwa pomorskiego”, Samorząd Pomorza, Zeszyty Problemowe, Nr 3/2016.
- „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej rolnictwa, obszarów wiejskich i rybactwa w Polsce”, Warszawa, maj 2019 r.
- Kłodziński M., „Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich”. PAN – IRWiR, Warszawa 1999.
- Piech J., „Niektóre problemy przebudowy wsi i rolnictwa w Polsce”. Zeszyty Naukowe AR we Wrocławiu, z. nr 464. Wrocław 2003.
- Urząd Statystyczny w Gdańsku, „Rolnictwo w województwie pomorskim w 2018 r.”, Gdańsk 2019.
- Urząd Statystyczny w Gdańsku, „Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2020 r. w województwie pomorskim”, Gdańsk 2021.
- Urząd Statystyczny w Gdańsku, „Turystyka w województwie pomorskim w 2022 r.”, Gdańsk 2023.

CZĘŚĆ II

—

Współpraca
międzynarodowa

Ukraina i zrównoważony rozwój kluczowymi tematami 15. Dorocznego Forum Strategii UE na Rzecz Regionu Morza Bałtyckiego 2024

Agata Birecka

Główny specjalista – koordynator

Zespół ds. współpracy w sieciach bałtyckich, Urząd Marszałkowski
Województwa Pomorskiego

Ponad 600 uczestników z 20 krajów, aż 30 warsztatów, pięć paneli dyskusyjnych, ciekawa tematyka od bioekonomii, przez konkurencyjność, klimat i turystykę, po zaangażowanie młodzieży oraz wsparcie Ukrainy. To bilans 15. Dorocznego Forum Strategii UE na rzecz Regionu Morza Bałtyckiego, które odbyło się w 30–31 października 2024 r. w szwedzkim Visby.

Krótką charakterystyka strategii na rzecz Bałtyku

Strategia UE na rzecz Regionu Morza Bałtyckiego (SUERMB, ang. EUSBSR) została przyjęta przez Komisję Europejską w 2009 r. Obejmuje Danię, Estonię, Finlandię, Litwę, Łotwę, a także Niemcy, Polskę i Szwecję, mając na celu wzmocnienie współpracy między ośmioma krajami członkowskimi wspólnoty. SUERMB implementowana jest za pomocą planu działań, stanowiącego mapę drogową, ukierunkowaną na realizację trzech zadań. Chodzi o zwiększenie ochrony środowiska morskiego, poprawę infrastruktury oraz wzrost poziomu dobrobytu¹. Zakłada też powiązanie SUERMB z Celami Zrównoważonego Rozwoju ONZ 2030². Osiągnięciu poszczególnych priorytetów strategii mają pomóc tzw. projekty flagowe, wdrażane w ramach 14 obszarów tematycznych (Policy

Areas, PAS). Obecnie Polska pełni rolę współkoordynatora w czterech z nich, tj.: biogeny, innowacje, kultura i turystyka. Warto dodać, że od 1 lipca 2024 do 30 czerwca 2025 r. sprawujemy także całościowe kierownictwo strategiczne w SUERMB, co ma związek z rotacyjną prezydencją w strategii.

Doroczne Forum Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego

Doroczna Konferencja Strategii UE na rzecz Regionu Morza Bałtyckiego (RMB) to jedno z najważniejszych i najbardziej rozpoznawalnych cyklicznych spotkań w Europie Północnej. Co roku wydarzenie to odbywa się w innym miejscu w obszarze Morza Bałtyckiego, przyciągając kilkuset gości z kilkunastu państw. Za każdym razem gromadzi przedstawiciele różnych sektorów – od rządów oraz administracji publicznej, przez ośrodki naukowo-badawcze, NGOs czy instytucje zarządzające programami operacyjnymi, aż po sektor prywatny. Dzięki temu możliwe jest nawiązywanie kontaktów z partnerami z makroregionu w celu wymiany doświadczeń, inicjowania wspólnych projektów czy promowania już istniejących.

Ukraina na 15. dorocznym forum w Visby

Tegoroczna edycja forum przebiegała pod hasłem: Zrównoważony rozwój – Odporność – Bezpieczeństwo, które są priorytetami dla RMB w obliczu globalnych wyzwań. W trakcie kilkunastu seminariów oraz kilku

1 Strona Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, <https://eusbsr.eu/about/action-plan/>

2 Szacwa D., Przewodnictwo Polski w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUERMB), Komentarze IES 1202, Instytut Europy Środkowej, <https://ies.lublin.pl/komentarze/kies-1202/>

Ceremonia otwarcia Forum, videorelacja szwedzkiego premiera Ulfa Kristerssona

Fot. Karl Melander

sesji plenarnych eksperci (łącznie około 650 osób) pracujący nad współpracą regionalną dyskutowali o wpływie zmian i odpowiedzi na wyzwania, zwłaszcza w kontekście nieuzasadnionej wojny za naszą wschodnią granicą. Szwedzki premier Ulf Kristersson powiedział: „Ukraina pozostanie centralnym punktem przyszłego bezpieczeństwa europejskiego i priorytetem dla regionu Morza Bałtyckiego”³. Temat ten wybrzmiewał w każdej debacie podczas forum. Rozmówcy byli zgodni, że należy szukać

sposobów na wsparcie Kijowa i budować międzynarodowe powiązania tak, aby zapewnić Ukrainie zrównoważoną przyszłość⁴. W czasie poświęconej temu sesji Torfi Johannesson (PA Bioekonomia) podkreślił ogromną rolę networkingu i potrzebę animowania współpracy projektowej. – Musimy zobaczyć, gdzie jesteśmy teraz, dokąd chcemy dojść i co musimy zrobić, aby tam dotrzeć⁵ – stwierdził, dając do zrozumienia, w jakim kierunku należy podążać. Jako

3 Strona Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, op.cit.

4 Notatki własne

5 Strona Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, op.cit.

Charlotte Petri Gornitzka, dyrektor generalna szwedzkiej Agencji Sytuacji Kryzysowych

Fot. Karl Melander

pozytywny przykład zaprezentowany został projekt Clean Baltic Source⁶ w zakresie zarządzania oczyszczalniami ścieków w dorzeczu Wisły na Ukrainie. W jego ramach partnerzy z Polski i Szwecji podzielili się dobrymi praktykami z lokalnymi społecznościami w obwodach lwowskim oraz wołyńskim. Dzięki przeprowadzonym warsztatom i wizytom studyjnym, wzmocniono świadomość na temat liczby niepożądanych substancji docierających do Bałtyku m.in. wskutek niekontrolowanego przepływu ludności spowodowanego wojną z Rosją.

Efektom wspomnianych działań stała się aplikacja do programu EU LIFE, wspierającego inicjatywy przyjazne środowisku oraz zrównoważonej gospodarce⁷. To dowód na to, że ukraińskie regiony i ich mieszkańcy są gotowi do działania na rzecz zacieśnienia relacji z Unią Europejską. Dotyczy to również dostosowywania się do standardów legislacyjnych. Jedna z panelistek podzieliła się pierwszymi strategiami dotyczącymi gospodarki ściekowej w Ukrainie, które wpisują się w wymogi tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej UE i zostały zbudowane

6 Instytut Szwedzki, <https://bitly.cx/Gdxgpy>

7 Strona Programu EU LIFE, <https://eu-life.eu/about>

na wzór europejskich praktyk w tym obszarze⁸. O podobnych doświadczeniach wspominali też Andrii Dinets i Innola Novykova z Kijowskiego Uniwersytetu Rolniczego, którzy przybliżyli słuchaczom proces modernizacji agrarnej pod kątem sprostania przepisom unijnym⁹. Natomiast Nataliia Cholovska z Lwowskiej Miejskiej Organizacji Społecznej Ecoterra opowiedziała o wysiłkach podejmowanych na rzecz wspierania zielonych inicjatyw. Chodzi o instalacje szklarniowe we Lwowie, promowanie postaw proekologicznych i prozdrowotnych, a także wdrażanie dyrektywy azotanowej UE.

Zrównoważony rozwój

Pomimo że niszczycielska polityka Rosji ma ogromny wpływ przede wszystkim na życie w Ukrainie, to inwazja odbiła się także na RMB, począwszy od energetyki, przez transport, handel, a skończywszy na samowystarczalności. – Musimy popracować nad zapobieganiem militaryzacji żywności oraz ratować nasze oparte na wartościach demokracji. Pomoże to zapobiec wzrostowi narodowego protekcyjnizmu¹⁰ – zauważyła Olga Trofimcewa, kierownik zespołu ds. rolnictwa w Mikołajewskim Węźle Wodnym, była minister polityki rolnej oraz spraw

zagranicznych Ukrainy. Poza tym paneliści poruszali również inne ważne zagadnienia. Charlotte Petri Gornitzka ze szwedzkiej Agencji Sytuacji Kryzysowych podkreśliła, że struktury obrony cywilnej są niezwykle istotne. Jej zdaniem powinny one wspierać obronę wojskową. W prelekcji zaznaczyła, że „całkiem niedawno Szwecja znacznie wyraźniej przesunęła się w kierunku takiego myślenia, gdyż ważne jest, by działać wspólnie, póki jest na to czas, a nie wtedy, gdy nadejdzie kryzys”¹¹.

Konkluzje

Podsumowując, 15. Doroczne Forum SUERMB po raz kolejny było doskonałą okazją do nawiązania kontaktów i wymiany doświadczeń. Współpraca na wielu poziomach, od lokalnego po rządowy ma wyjątkowe znaczenie w dyskusji o przyszłości nie tylko RMB, ale i całej Unii Europejskiej, zwłaszcza w kontekście agresji rosyjskiej na Ukrainę. Z tej perspektywy SUERMB wydaje się być coraz bardziej widoczna. Staje się narzędziem wdrażania polityk europejskich oraz tworzenia nowych relacji. Pozwoli to wzmocnić odporność na nowe kryzysy, lepiej się do nich przygotować, a także przedstawić wspólną odpowiedź na spiętrzające się wyzwania.

8 Strona Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, op.cit.

9 Ibidem

10 Strona Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, op.cit.

11 Ibidem

CZĘŚĆ III

-

Sylwetka
samorządowca

Zrobię wszystko, aby Pomorze było jednym z najsilniejszych regionów w Europie¹

Marcin Skwierawski

Absolwent socjologii i zarządzania na Uniwersytecie Gdańskim.

Podczas studiów pełnił funkcję przewodniczącego wydziałowego samorządu studenckiego. Doświadczenie zawodowe zdobywał w Polsce i Stanach Zjednoczonych. W latach 2006–2014 był radnym Miasta Gdańska. W latach 2014–2024 wiceprezydent Sopotu.

Od 7 kwietnia 2024 r. radny i wicemarszałek województwa pomorskiego.

Od zawsze społecznik. Obecnie jest wiceprzewodniczącym pomorskiej Platformy Obywatelskiej.

¹ Niniejszy tekst powstał w wyniku autoryzowanej rozmowy przeprowadzonej 18 października 2024 r. w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku.

Grzegorz Grzelak: Co zainspirowało cię do zaangażowania się w politykę? Skąd w ogóle zainteresowania samorządem?

Marcin Skwierawski: To przez Saddama Husajna (uśmiech). A tak poważnie, to polityka zaczęła mnie interesować już w dzieciństwie. Mieszkaliśmy w Wielu na Kaszubach, tam się urodziłem. Od dziecka pamiętam dwie rzeczy. Pierwsza – jak mój tata słuchał Radia Wolna Europa, co wzbudziło moją ciekawość, a druga to wybory prezydenckie w 1990 r. Później była wojna w Iraku. Miałem 10 lat i bardzo mnie to ciekawiło. Rówieśnicy grali w piłkę, a ja o godz. 19.30 siedziałem przed telewizorem i oglądałem „Wiadomości” oraz inne dzienniki telewizyjne. Odkąd pamiętam, chciałem zmieniać świat. Moje aktywności społeczne zaczęły się w szkole podstawowej. W liceum w Czersku chodziłem na kółko historyczne, bo nie było innych dodatkowych zajęć. Potem był rok 1997.

Grzegorz Grzelak: To był szczególny czas?

Marcin Skwierawski: Wtedy ważne były spotkania z interesującymi ludźmi. Dlatego, kiedy nauczyciel historii i języka polskiego zaprosił mnie na spotkanie z politykami i posłami, które odbywało się w sali Rady Miasta Czersk, bardzo się ucieszyłem. Przyjechali działacze Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego. Był poseł Aleksander Hall, chyba szef regionu SKL-u, młody prezydent Sopotu Jacek Karnowski oraz ktoś ze Starogardu Gdańskiego, którego nazwiska nie pamiętam (nie wykluczam, że był to ówczesny prezydent Starogardu Gdańskiego). Mówiono

o bieżących sprawach politycznych, była dyskusja (to było krótko przed referendum) na temat przyjęcia konstytucji. Goście omawiali projekt konstytucji, jego mocne i słabe strony. To była dla mnie podróż ku zrozumieniu, jak można zmieniać otaczającą rzeczywistość. Na studiach, pod koniec lat 90., byłem na spotkaniu z Maciejem Płażyńskim na Wydziale Ekonomicznym UG. Spotkanie zorganizowało Stowarzyszenie Młodzi Konserwatyści. Prowadziła je młoda studentka Aleksandra Dulkiejewicz. Trafiłem wtedy do tego środowiska i jestem z nim związany politycznie i emocjonalnie do dzisiaj. Działiałem także w samorządzie studenckim, dwa razy byłem szefem samorządu wydziałowego, później angażowałem się w działalność w ramach Platformy Obywatelskiej.

Grzegorz Grzelak: Przed Platformą Obywatelską było jeszcze Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe...

Marcin Skwierawski: Moje poglądy są bliższe nowoczesnemu konserwatyzmowi. Liberalne podejście do gospodarki, własności prywatnej, a w sferze moralnej i obyczajowej system konserwatywny. Trochę jak całe Kaszuby czy Pomorze, które obyczajowo są konserwatywne. Moim ulubionym miejscem na mapie są Sierakowice, gdzie jest element tego naturalnego przywiązania do wartości, a jednocześnie bardzo silna przedsiębiorczość z dużą liczbą rzemieślników.

Grzegorz Grzelak: Jak oceniasz pierwsze miesiące swojej kadencji na stanowisku wice-marszałka województwa pomorskiego?

Marcin Skwierawski: To bardzo intensywny czas, pełen wyzwań, ale także ogromnych możliwości. Działalność samorządu odzwierciedla nasze dążenie do dynamicznego rozwoju regionu. Skupiamy się na pozyskaniu i dystrybucji funduszy unijnych, co jest kluczowe dla wsparcia edukacji, infrastruktury oraz zrównoważonego rozwoju województwa. To czas licznych wyjazdów, spotkań w regionie, ale też z zagranicznymi partnerami. Zawsze chodzi o rozwój naszego regionu, o inwestycje, o przyciąganie zagranicznych inwestorów.

Grzegorz Grzelak: Czym zajmujesz się w zarządzie województwa?

Marcin Skwierawski: Odpowiadam za pracę departamentów, które zajmują się wdrażaniem funduszy europejskich w naszym regionie. Chodzi zarówno o tzw. projekty „twarde” związane z infrastrukturą, jak i „miękkie” nastawione na wsparcie społeczne. Środki unijne przeznaczamy też na rozwój obszarów wiejskich. Przygotowując się do tej rozmowy, od skarbnika województwa dowiedziałem się, że w momencie wejścia Polski do Unii Europejskiej budżet województwa wynosił 377 mln zł. Dzisiaj to prawie 2,7 mld zł. Poszerzył się zakres kompetencyjny naszego samorządu, zmieniły się zadania. Mamy do czynienia z gigantycznym rozwojem gospodarczym Pomorza. Nie byłoby to możliwe bez dostępu do europejskiego rynku zapewniającego swobodny przepływ towarów i usług. Jako samorząd województwa nie zapominamy o naszych przedsiębiorcach. Dzięki nim

mamy w budżecie prawie 1 mld zł, który dalej możemy inwestować. Chcielibyśmy, aby w naszym regionie rozwijał się obszar badań i rozwoju technologii. Ściągamy potencjalnych inwestorów. Przykładem może być koreańska firma SK Hynix, która działa w sektorze IT. Firma przeniosła się z Białorusi do Gdańska.

Grzegorz Grzelak: Zdaje się, że twoja kariera w samorządzie zaczęła się w urzędzie marszałkowskim?

Marcin Skwierawski: Mija dokładnie 18 lat, od kiedy rozpocząłem pierwszą urzędową pracę, a zarazem przygodę z samorządem terytorialnym i dokładnie w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Pomorskiego w Gdańsku. Współpracowałem z ówczesnym marszałkiem Janem Kozłowskim. To tak, jakbym osiągnął pełnoletność w samorządzie i zostałem powołany na wicemarszałka.

Grzegorz Grzelak: W takim razie, czym dla ciebie jest teraz samorząd?

Marcin Skwierawski: Dla mnie samorząd to działanie dla innych. Kiedyś mój serdeczny kolega na studiach powiedział, że jeśli będzie trzeba założyć stowarzyszenie, które ma wyremontować klatkę schodową, to na pewno Skwierawski byłby jego liderem. Ja rzeczywiście zawsze lubiłem brać sprawy w swoje ręce, rozwiązywać problemy, chyba mam taką naturalną cechę, że lubię pomagać innym. Nie lubię czekać z założonymi rękami, lubię działać. Samorząd pomaga rozwiązywać problemy. Gdy byłem wiceprezydentem

Sopotu pasjonował mnie obszar spraw komunalnych, gdzie się rozwiązywało codzienne problemy. Moi współpracownicy wspominają, z jakim zaangażowaniem zajmowałem się Akcją zima, odśnieżaniem miasta. Jak doglądałem inwestycje. Dla mnie to była nie tylko kwestia zarządzania drogą, zawsze starałem się patrzeć na sprawy całościowo, jak gospodarz.

Grzegorz Grzelak: Dzisiaj jesteś już w innym miejscu. Na czym według Ciebie polega różnica między samorządem regionalnym a lokalnym?

Marcin Skwierawski: To proste. Samorząd lokalny koncentruje się na rozwiązywaniu problemów w skali mikro, podczas gdy samorząd regionalny działa w skali makro. Przez wiele lat zajmowałem się pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych dla Sopotu, w tym środków zarządzanych przez urząd marszałkowski. Obecnie staram się je efektywnie dystrybuować. Ostatnio mieliśmy konkurs na szkolnictwo zawodowe. To było dla mnie symboliczne, bo do tej pory byłem po stronie, która podpisywała umowy z władzami regionalnymi. Teraz wspólnie z marszałkiem Mieczysławem Strukiem, podpisywaliśmy umowy z partnerami, z którymi wcześniej współpracowałem. Dzięki temu prawie 150 mln zł unijnego dofinansowania trafi do każdego powiatu, a celem jest wsparcie zawodów innowacyjnych, dostosowanych do potrzeb rynku pracy. Musimy przygotować nasz region na wielkie inwestycje, które będą miały miejsce w Pomorzu.

Grzegorz Grzelak: Wróćmy do twojej pracy na rzecz samorządu lokalnego. Byłeś wiceprezydentem Sopotu. Znam wielu mieszkańców Sopotu. Na przykład Małgorzata Gładysz, którą też znasz mówi, że ma z domu parę metrów do plaży. Co twoim zdaniem sprawia, że Sopot jest tak wyjątkowy?

Marcin Skwierawski: Sopot to miasto o wyjątkowo wysokiej jakości życia. Jak mówiła Agnieszka Osiecka „miasto skrojone na ludzką miarę”. Miejsce, które ma zalety małego miasteczka, a zarazem dostęp do usług na najwyższym, europejskim poziomie. Choćby dostęp do dóbr kultury, do edukacji, która osiągnęła jeden z najwyższych poziomów na Pomorzu. Jest tutaj bardzo dużo terenów zielonych i miejsc do rekreacji. Morze jest na wyciągnięcie ręki. Często, gdy po pracy wracam do domu, mówię do żony, że jestem tak zmęczony, że muszę pobiegać albo iść nad morze. W Sopocie jest wszystko, czego człowiek potrzebuje. Co istotne, Sopot to miasto o dużym kapitale społecznym, wysokim odsetku inicjatyw społecznych i organizacji pozarządowych. Mieszkańcy są świadomi praw i obowiązków.

Grzegorz Grzelak: Czyli są także bardzo wymagający?

Marcin Skwierawski: To dobrze, bo mobilizują władzę i widać, jak miasto się rozwija. Mieszkańcy aktywnie uczestniczą w wyborach i referendach, co świadczy o wysokiej świadomości obywatelskiej, uznawanej za jedną z najwyższych w kraju. Przykładowo,

prawie 85 proc. mieszkańców poparło przystąpienie Polski do Unii Europejskiej. Sprawa wycinki nawet jednego drzewa staje się kwestią publiczną, ponieważ mieszkańcy zdają sobie sprawę z tego, jak istotny wpływ na jakość życia mają drzewa. W Sopocie mieszka wielu artystów, ludzi kultury, mamy najwyższy odsetek osób z wyższym wykształceniem. Sopot jest także pionierem w działaniach pomocowych. To było można zauważyć po wybuchu wojny w Ukrainie czy przy ostatniej powodzi na południu Polski. To właśnie w Sopocie była organizowana pierwsza zielona szkoła dla młodych powodzian. Lokalna tożsamość kształtuje wyjątkowy klimat i atmosferę tego miejsca.

Grzegorz Grzelak: Sopot jako pierwszy, zdaje się, wprowadził głośne swego czasu uchwały krajobrazowe.

Marcin Skwierawski: Dla mnie to była ważna kwestia. Wprowadziliśmy pionierskie rozwiązania, które okazały się bardzo skuteczne i inne samorządy się na nas wzorowały. W krótkim czasie udało się usunąć 1400 reklam, co poprawiło estetykę i odsłoniło piękną architekturę miasta. Dzisiaj Sopot jest absolutnie na poziomie europejskim, jeśli chodzi o jakość przestrzeni publicznej. Jeszcze ciekawostka, w Sopocie sadi się prawie 70 tys. kwiatów rocznie, co wpływa na dobre samopoczucie. Każdy przecież lubi ładne otoczenie.

Grzegorz Grzelak: Wróćmy do twojego życiorysu. Co robiłeś po studiach?

Marcin Skwierawski: Po czwartym roku studiów, tj. w 2004–2005 roku, wziąłem urlop dziekański i wyjechałem do Stanów Zjednoczonych. To był dla mnie kraj innych możliwości, dostępności towarów i usług, możliwości podróżowania. To kraj, w którym jest bardzo dużo przykładów karier od zera do bohatera, od pucybuta do milionera. Zobaczyłem tam, jak wielką wartością jest różnorodność, że kraje rozwijają się dzięki obecności migrantów. Migranci przyjeżdżający do Stanów Zjednoczonych kochają ten kraj, jego flagę, są dumni z niego. W Europie w niektórych krajach, na przykład we Francji, migranci nienawidzą tego kraju, palą flagi itd. Poczucie dumy Amerykanów z ich kraju też mnie bardzo urzekło. My, Polacy nie umiemy tak, nie potrafimy cieszyć z tego, co mamy. W Stanach Zjednoczonych byłem ponad rok. Przez pół roku w Colorado, w miasteczku Breckenridge niedaleko Aspen. Następnie pół roku w Chicago, później pięć tygodni podróżowałem po Stanach samochodem.

Grzegorz Grzelak: Kiedyś podróżowałem z grupą amerykańskich studentów z Florydy do Waszyngtonu. Pamiętam ich wzruszenie, kiedy wjeżdżaliśmy do miasta wzdłuż Potomacu i widać było z jednej strony cmentarz Arlinngton, z drugiej Lincoln Memorial i dalej Washington Monument. Amerykanie mają wielką wrażliwość na ich kraj, jednocześnie potrafią wykazywać się pewną ignorancją, jeśli chodzi o inne kontynenty.

Marcin Skwierawski: Zgadza się. Wtedy spotkałem kogoś, kto zapytał mnie, skąd

jestem. Odpowiedziałem, że z Polski. A ona na to – ile przecznic stąd to jest. Amerykanie może i są trochę prowincjonalni, ale zajmują pierwsze miejsca w klasyfikacji medalowej na olimpiadach, mają najwięcej noblistów, są krajem, który prawie we wszystkim przewodzi.

Grzegorz Grzelak: Kiedy byłeś wiceprezydentem, na czym się skupiałeś w pracy?

Marcin Skwierawski: W 2011 r. współtworzyłem pierwszy w Polsce budżet obywatelski. Oczywiście radni przegłosowali odpowiednią uchwałę, ale to ja byłem odpowiedzialny za wdrożenie projektu. Prezydent Komorowski to docenił i przyznał mi Brązowy Krzyż Zasługi za rozwój społeczności lokalnej i samorządu w tym obszarze. Cieszę się, że udało się to wprowadzić w życie. Druga kwestia, która była dla mnie bardzo ważna, to budownictwo komunalne. Sopot jest specyficznym miastem z tego względu, że brak tam terenów rozwojowych. Z tego powodu ceny mieszkań są horrendalnie wysokie. Trzeba było wprowadzić jakieś rozwiązanie, żeby zatrzymywać młode osoby, bez których miasto nie funkcjonuje. Musieliśmy także przeciwdziałać niekorzystnym zmianom demograficznym, ponieważ liczba mieszkańców drastycznie spadała. Zrealizowałem skuteczny Program Budownictwa Komunalnego. Mam poczucie, że nikt przede mną nie wybudował tylu mieszkań komunalnych, bo jako wiceprezydent nadzorowałem ich budowę.

Grzegorz Grzelak: Gdzie znajdują się te budynki?

Marcin Skwierawski: W całym mieście, od ulicy 3 Maja przez ulice: Świeмиrowską, Niepodległości, Obodrzyców i Malczewskiego. Wprowadziłem program Mieszkania do samoremontu. Polegał on na tym, że można otrzymać mieszkanie komunalne w zamian za wyremontowanie go. Był to także jeden z pierwszych tego typu projektów w Polsce. Gdańsk też go wprowadził i później wzorował się, w jakimś zakresie, na pomysły sopockim. Sopot także, jako jedno z pierwszych miast, podjął decyzję, by nie sprzedawać mieszkań na rzecz najemców.

Grzegorz Grzelak: Nie było prywatyzacji mieszkań?

Marcin Skwierawski: Była, trwała od lat 90. W końcu podjęliśmy decyzję, że Sopot nie będzie już sprzedawał mieszkań. Po pierwsze miasto musi zachować pewien określony zasób. Drugi powód dotyczył obserwacji tego, co się dzieje z mieszkaniem wykupionymi z bonifikatą od miasta. W 75 proc. przypadków, kiedy trafiały na rynek, to nikt w nich nie mieszkał, bo były apartamentami na wynajem lub inwestycjami. Sopot w ten sposób tracił mieszkańców. Te mieszkania, o dziwo, w pierwszej kolejności kupowali mieszkańcy Gdańska czy Gdyni, a dopiero w następnej kolejności tzw. warszawka. Wydawało się, że ta decyzja była bardzo prosta i dzisiaj w ślad za nią idą inne miasta. Ale nie była ona wcale łatwa. Mieszkanie w Sopocie jest marzeniem wielu osób, zwłaszcza młodych.

Dzisiaj trudno kupić młodej osobie mieszkanie na rynku, zwłaszcza jeśli nie ma wsparcia rodziny i najbliższych. Nawet jeśli będzie chciała wziąć kredyt, to rzadko kto ma taką zdolność kredytową. Bardzo chciałem tak zorganizować preferencyjność mieszkań komunalnych, by decyzyjność prezydenta była bardzo mała. Był regulamin z konkretną punktacją. To pokazuje transformację działania administracji samorządowej – z uznaniowości na konkretne zasady i procedury, które są jednoznaczne. Poczytuje sobie za zasługę przejście z ręcznego zarządzania do procedur i jasnych zasad.

Grzegorz Grzelak: Taka powinna być administracja.

Marcin Skwierawski: Kolejny temat w tej kwestii dotyczy kolosalnej pracy, którą wykonaliśmy, jeśli chodzi o jakość powietrza. Mało kto pamięta, że w latach 90. w Sopocie było jeszcze ponad 8,5 tys. kopcuchów. Dzisiaj myślę, że jest mniej niż 50, może kilkadziesiąt. To są już bardzo skomplikowane i trudne przypadki. Parę lat temu udało się przygotować przez sejmik specjalną, dedykowaną miastu, uchwałę antysmogową. To my się o to ubiegaliśmy, ponieważ Sopot jest uzdrowiskiem.

Grzegorz Grzelak: Pamiętam, wszyscy dziwili się, dlaczego Sopot ma mieć odrębną uchwałę.

Marcin Skwierawski: Chcieliśmy pokazać innym samorządom, że to nie tylko rola samorządu regionalnego, ale także duża

odpowiedzialność samorządu lokalnego. Sopot jest zamożnym miastem, które stać na więcej działań niż inne samorządy. Dlatego przeznaczaliśmy dużo środków na wymianę kopcuchów. W pewnym momencie dotacje pokrywały 100 proc. kosztów. Mieszkańcy z tego korzystali. Sopot jeszcze niedawno nie miał zasilania z Przedsiębiorstwa Energetyki Ciepłej, skala działania GPEC ograniczała się do Gdańska, OPEC do Gdyni. Dzięki środkom z ZIT-u udało się pociągnąć sieć ciepłowniczą z Gdańska do bardzo wielu obszarów Sopotu.

Grzegorz Grzelak: Czy Sopot rzeczywiście ma rentę lokalizacyjną z powodu położenia między Gdańskiem a Gdynią? Korzysta na przykład z komunikacji miejskiej Gdyni, odprowadza ścieki do Gdańska?

Marcin Skwierawski: Tak. Sopot jest małym, kompaktowym miastem, które oferuje mieszkańcom dostęp do wszystkich usług na najwyższym poziomie. Leży w samym centrum milionowej aglomeracji i potrafi wykorzystać ten potencjał. Jak budowaliśmy halę sportowo-widowiskową, to podzielił się kosztami z Gdańskiem. Jak miasto Gdańsk budowało oczyszczalnię Wschód, to Sopot dołożył się do tej budowy, ponieważ nie było sensu budować jej w Sopocie. Wspólnie z Gdynią i innymi samorządami jako związek komunalny zbudowaliśmy Zakład Utylizacji Odpadów Ekodolina. I na tym właśnie polega współpraca metropolitalna, że razem możemy budować infrastrukturę dla mieszkańców a gminy mogą podzielić

się kosztami. Zaoszczędzone w ten sposób pieniądze można wydać na ważne działania w obszarze zdrowia, edukacji czy kultury.

Grzegorz Grzelak: Mówisz, jakbyś dalej był we władzach Sopotu.

Marcin Skwierawski: Zależy mi na kontynuacji. Wielką wartością jest pewność ciągłej władzy. Od lat 90. w Sopocie rządili Jan Kozłowski, Jacek Karnowski, teraz Magda Czarzyńska-Jachim. Przez ostatnie 18 lat miałem przyjemność z nimi współpracować. Podobnie angażuję się w prace na rzecz Pomorza. Niedawno dołączyłem do zespołu marszałka Struka i jestem z tego dumny. Zamykając temat Sopotu, chcę zaznaczyć, że razem z prezydentem Karnowskim zdecydowaliśmy o wprowadzeniu woonerfów – nowoczesnych przestrzeni, które uspokajają ruch, sprzyjają pieszym i rowerzystom. Woonerf przy ulicy Parkowej stał się największą tego typu przestrzenią w Polsce. Została ona też uznana za najlepszą przez Towarzystwo Urbanistów Polskich. Innym przykładem nowej urbanistyki jest budowa ulicy 3 Maja, gdzie zmniejszono liczbę pasów, usunięto sygnalizację świetlną, a nowe rondo poprawiło płynność ruchu. Nowoczesność rozwiązań, świetna infrastruktura, wysoka jakość życia, dostęp do kultury przyciąga do Sopotu tak ważne wydarzenia, jak Europejski Kongres Finansowy czy Europejskie Forum Nowych Idei.

Grzegorz Grzelak: Przechodząc do poziomu regionalnego, co jest według Ciebie najważniejsze dla naszego regionu

w kontekście gospodarczym, społecznym, międzynarodowym i kulturowym? Który z tych tematów chciałbyś realizować?

Marcin Skwierawski: Na Pomorzu widzimy ogromną szansę rozwojową. W przeciwieństwie do stolicy kraju czy uprzywilejowanego przemysłowo górniczego Śląska, my nie mieliśmy dotychczas tak intensywnej stymulacji rozwojowej. Dziś jednak inwestycje, które będą realizowane w naszym regionie, mogą stanowić przełom, mają być największe w historii nie tylko Pomorza, ale i całej Polski. Chodzi o budowę elektrowni atomowej i energetykę offshore. Spowodują one, że Pomorze będzie energetycznym sercem Polski. Przed nami dużo pracy, by tę szansę wykorzystać. Aby zrealizować te ambitne plany, Pomorze musi przejść pewną transformację. Dotychczas prąd był przesyłany z południa na północ, teraz nadejdzie czas na zmianę kierunku. Powinniśmy podkreślić, że inwestycje związane z elektrownią atomową oraz infrastrukturą towarzyszącą mogą wynieść od 100 do 150 mld zł. Dla porównania, całość środków europejskich zainwestowanych w Pomorze od momentu przystąpienia do Unii Europejskiej wynosi 59 mld zł. To pokazuje, jak wielkie korzyści mogą wyniknąć z nadchodzących projektów. Drugą kwestią to siłownie wiatrowe, planowane na morzu. Przewiduje się, że pierwszy prąd z takich elektrowni popłynie już w 2026 lub 2027 r., podczas gdy projekty, które miałyby prowadzić Energa, mogą rozpocząć dostawy około 2030 r. Co ciekawe, siłownie wiatrowe mają potencjał wyprodukować nawet

czterokrotnie więcej energii niż elektrownia atomowa.

Grzegorz Grzelak: Jakie jeszcze wyzwania dostrzegasz w rozwoju naszej infrastruktury?

Marcin Skwierawski: Jako samorząd województwa musimy myśleć z wyprzedzeniem. Dlatego rozmawiamy o rozwoju infrastruktury drogowej i kolejowej, istotnych dla transportu do elektrowni. Podpisaliśmy z wszystkimi powiatami umowy dotyczące szkolnictwa zawodowego. Powstają nowe zawody, takie jak: technik urządzeń systemów energii odnawialnej, technik logistyki, elektryk oraz technik mechatronik. To właśnie te profesje będą kluczowe dla rynku pracy na Pomorzu w najbliższej przyszłości. Szacuje się, że w obszarze energetyki wiatrowej zatrudnienie może znaleźć od kilku do kilkunastu tysięcy osób. Uruchomienie elektrowni atomowej może wygenerować od kilkunastu do kilkudziesięciu tysięcy miejsc pracy. To wymaga też odpowiedniej infrastruktury drogowej w północnej części województwa oraz uzupełnienia istniejących połączeń kolejowych.

Warto zwrócić uwagę na raport GUS-u, który ukazuje zmiany w mobilności mieszkańców Pomorza na przestrzeni lat. Analizując porównanie z lat 2011 i 2021 r. widać, że mobilność wśród pracujących mieszkańców wyraźnie wzrosła. Dziś do Gdańska przyjeżdża 70 tys. osób do pracy, podczas gdy 31 tys. wyjeżdża do innych lokalizacji w regionie. W Gdyni te liczby wynoszą odpowiednio 40 tys. przyjeżdżających i 24 tys.

wyjeżdżających. Te dane podkreślają znaczenie rozwoju transportu publicznego oraz kolejowego i wskazują na zmieniające się trendy migracji roboczych i przepływu mieszkańców. Gdańszczanie często wyjeżdżają do pracy poza miasto, co wskazuje na dalszą konieczność rozbudowy infrastruktury. W kontekście tych wyzwań, niedawno podpisaliśmy umowę na przebudowę drogi wojewódzkiej nr 221 łączącej Kościerzynę z obwodnicą Trójmiasta. Realizujemy także epokowy projekt rozbudowy Pomorskiej Kolei Metropolitalnej. Ważne są także prace koncepcyjne dotyczące inwestycji Via Maris, która ma połączyć Drogę Czerwoną z obwodnicą Rumia–Reda aż do Władysławowa. Planujemy również pozyskać środki zewnętrzne na projektowanie oraz budowę tej kluczowej drogi dla północnej części naszego regionu.

Grzegorz Grzelak: A teraz sprawy dotyczące pomorskiego samorządu zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym. Obserwujemy proces metropolizacji. Brałem udział w konferencji Instytutu Metropolitalnego przy Wydziale Prawa i Administracji UG. Byli również przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, gdzie prowadzone są prace nad powołaniem metropolii pomorskiej. Wygląda na to, że projekt ten, na podstawie wcześniejszego – senackiego, ma szansę powstać. Może być taka sytuacja, że metropolia będzie chciała zajmować się tym, co jest teraz w gestii samorządu województwa. Czy będzie to oznaczało dwa regiony w jednym? Inną

kwestią jest pojawiająca się w Komisji Europejskiej potrzeba powrotu do jednego regionalnego programu operacyjnego dla wszystkich państw członkowskich UE. W takim przypadku rola samorządu województwa mogłaby zostać osłabiona.

Marcin Skwierawski: Odniosę się najpierw do drugiego problemu. Musimy przekonać władze Unii Europejskiej, że programy regionalne tworzone przez władze regionalne sprawdziły się. Rozwój regionów oparty na tych programach, przyniósł pozytywne rezultaty. To właśnie samorządy wojewódzkie są najlepiej przygotowane do prowadzenia polityki regionalnej. Sytuacja w różnych regionach Polski jest zróżnicowana, co jest niewątpliwie atutem. Programy regionalne były dostosowywane do potrzeb konkretnych wspólnot, na przykład Warmii i Mazur oraz Podkarpacia czy Śląska. Uważam, że rezygnacja z programów regionalnych tworzonych przez samorządy mogłaby prowadzić do negatywnych skutków, nawet dla samej Unii Europejskiej, która opiera się na zasadzie subsydiarności. Oczywiście jest potrzeba wprowadzenia różnych sektorowych programów rządowych, ale całkowite odejście od programów regionalnych byłoby rewolucją, na której wszyscy byśmy stracili. Przykładem jest Krajowy Plan Odnowy (KPO), który nie funkcjonuje nie tylko dlatego, że rząd PiS-u obraził się na Komisję Europejską, ale również dlatego, że był to bardzo scentralizowany system, który słabo dziś funkcjonuje. Media podają, że będą duże trudności z wykorzystaniem tych środków.

Grzegorz Grzelak: A jeśli chodzi o metropolię? Wydaje się, że proces metropolizacji jest nieunikniony.

Marcin Skwierawski: Obserwujemy go w niektórych krajach Europy Zachodniej i w Stanach Zjednoczonych. Proces ten nie może odbywać się kosztem całego regionu. Nie ulega jednak wątpliwości, że metropolia jest motorem napędowym naszej gospodarki. Przed nami dyskusja na temat odpowiedzialności za transport publiczny w metropolii i całym regionie. Powinniśmy wspólnie rozmawiać jakie działania należy podjąć, żeby zintegrować komunikację publiczną w metropolii i regionie. Chodzi o to, żeby mieszkańcy mieli lepszy dojazd do pracy, szkół i uczelni. Warto w tym zakresie wzorować się na doświadczeniach innych europejskich regionów.

Grzegorz Grzelak: I na koniec kwestie tożsamościowe. Co definiuje ciebie jako Pomorzanie?

Marcin Skwierawski: Już na początku wspominałem, mam poglądy konserwatywno-liberalne, które są bliskie mieszkańcom naszego regionu. Mamy tu liberalną, nowoczesną część jak Trójmiasto oraz bardziej konserwatywną część regionalną. Myślę, że połączenie tych dwóch nurtów sprzyja rozwojowi społeczno-gospodarczemu. Wiodące regiony europejskie, na przykład Bawaria z Monachium również łączą te dwa podejścia, co przyczynia się do ich sukcesu. Podobny przykład to Katalonia z Barceloną. Jak tak spojrzymy, to jest duże podobieństwo do

Pomorza. Barcelona gospodarczo wystrze-
liła po organizacji igrzyskach olimpijskich.
Pomorze i Gdańsk po Euro 2012.

**Grzegorz Grzelak: To jest wielkie dokona-
nie Pawła Adamowicza.**

Marcin Skwierawski: Powiedziałem kiedyś
panu prezydentowi Gdańska, że ten, kto wy-
myślił, żeby Mistrzostwa Europy 2012 odbyły
się także w Gdańsku, powinien dostać od Po-
morza i Gdańska honorowe wyróżnienie czy
honorowe obywatelstwo. Ta osoba przyczy-
niła się do wielkiego rozwoju miasta. Budżet

Gdańska w czasie Euro 2012 to 2 mld zł, teraz
to 5 mld zł. Nastąpił rozwój gospodarczy,
rozwinęła się infrastruktura. Zyskał cały re-
gion. Nie patrzymy na Pomorze tylko przez
pryzmat Kaszub. To jest zróżnicowany re-
gion. Jak się rozmawia z mieszkańcami, na
przykład Kociewia, podkreślają oni swoją
odrębność kulturową. Tę odrębność trzeba
szanować. Jestem dumny, że jestem Pomo-
rzaninem. Jesteśmy w europejskiej czołówce.

Grzegorz Grzelak: Dziękuję za rozmowę.

CZĘŚĆ IV

-

Z historii regionu

Między przeszłością i przyszłością: wyzwania rozwojowe regionu¹

Zbigniew Canowiecki

Absolwent Politechniki Gdańskiej. Doktorat uzyskał na Uniwersytecie Gdańskim. Przez prawie 30 lat prezes giełdowej spółki Centrostal. Po 1989 r. zaangażował się w tworzenie struktur samorządu gospodarczego na szczeblu krajowym i regionalnym pełniąc szereg funkcji, w tym m.in. prezydenta Pomorskiej Izby Przemysłowo-Handlowej, przewodniczącego Sejmiku Gospodarczego Województwa Pomorskiego i Pomorskiej Rady Przedsiębiorczości oraz rektora Wyższej Szkoły Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych. Obecnie prezydent Pracodawców Pomorza, członek Rady Głównej Konfederacji Lewiatan, przewodniczący Konwentu Gospodarczego przy Związku Uczelni Fahrenheita. Współautor książki „Między integracją a konkurencją. Gdańsko-Gdyński Obszar Metropolitalny”, autor licznych artykułów i publikacji pokonferencyjnych o tematyce metropolitalnej.

¹ Niniejszy tekst powstał w wyniku autoryzowanej rozmowy przeprowadzonej 21 października 2024 r. w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego w Gdańsku.

Grzegorz Grzelak: Zbyszkule, jak ty i twoja rodzina znaleźliście się na Pomorzu?

Zbigniew Canowiecki: Moja mama wychowywała się na kresach, a mój tata był rodowitym warszawiakiem od pokoleń. Tatę wygnano z Warszawy po powstaniu warszawskim. Później został wywieziony do Niemiec na roboty przymusowe, gdzie z mamą, którą wcześniej poznał w fabryce Ursus pod Warszawą, pobrali się. Gdy wrócili do Polski, okazało się, że dom w Warszawie, w którym mieszkał tata był zburzony. W Warszawie wszędzie były ogłoszenia zachęcające do wyjazdu na ziemię odzyskane, gdzie była praca i mieszkania. Moi rodzice, wraz z wujkiem prawnikiem i jego żoną, przyjechali do Gdańska. Tu, na dawnej ulicy Karola Marksa (przedtem F.D. Roosevelta, obecnie J. Hallera) znaleźli dwa domki, z których żandarmi sowieccy ich wygnali. Tata z mamą zamieszkali niedaleko, bo na ul. Kościuszki, gdzie prawie wszystkie mieszkania były wolne. Zajęli czteropokojowe mieszkanie. Tata z wujkiem, przekonani, że okupacja Polski przez sowietów będzie krótkotrwała, założyli fabrykę produkcji siatek ogrodzeniowych. Prowadzili ją rok czy półtora, inwestowali, a mama sprzedawała złote pięciorublowki, które jeszcze przemyciła ze wschodu, gdy stamtąd uciekała. Tata prowadził firmę, którą niestety upaństwowiono. Urodziłem się w 1949 r., a tata otrzymał pracę w Wojewódzkim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym Gdańsk–Gdynia i pracował tam aż do emerytury. Zaczynał jako kierownik Sekcji Technicznej, a przed emeryturą otrzymał stanowisko dyrektora Zakładu Naprawy Taboru Tramwajowego.

Rodzice mieli czterech synów. Zawsze byłem bardzo aktywny i już w szkole podstawowej działałem. Najpierw w zuchach, a później w harcerstwie. Podobno miałem zdolności do pisania opowiadań i za to zawsze dostawałem wyjątkowo dobre oceny. Byłem ambitnym uczniem i zawsze ściagałem się z dwoma koleżankami o pierwsze miejsce w wynikach w nauce. Do dzisiaj pamiętam nazwiska tych koleżanek.

Grzegorz Grzelak: Skąd wybór najpierw Technikum Łączności, a potem elektrotechniki na Politechnice Gdańskiej?

Zbigniew Canowiecki: Ponieważ dobrze się uczyłem, gdy kończyłem szkołę podstawową, moja mama poszła do zastępcy dyrektora szkoły ds. pedagogicznych Ryszarda Pszczółkowskiego z pytaniem, która szkoła ponadpodstawowa jest najlepsza. On poradził wybór Technikum Łączności, bardzo prestiżowego technikum i jak to się wówczas mówiło, dającego dobrze płatny zawód. Poszedłem więc do tego technikum i mówiąc delikatnie nie byłem zachwycony. Nie lubiłem przedmiotów ścisłych, technicznych i zawodowych. Do dzisiaj pamiętam zapach wnętrza telewizora lampowego, który mnie prześladowa. W szkole ważniejsze dla mnie było kółko historyczne i polonistyczne. Czytałem tygodnik „Polityka” i na lekcjach wychowawczych referowałem różne aktualności polityczne i społeczne. Ukończyłem szkołę średnią z dobrymi ocenami i mama powiedziała, że szkoda byłoby tych lat w technikum i że bym poszedł studiować na politechnikę. Byłem spokojnym, bezkonfliktowym i układowym

synem, nie sprawiającym rodzicom problemów, więc zadeklarowałem się studiować, zgodnie ze wskazówką mamy. Dość szybko prof. K. Grabowski zaproponował mi pracę w jego katedrze i jakoś przetrwałem studia, zostając magistrem inżynierem elektroniki. Poza tym okresem pracy na PG nigdy później nie miałem nic wspólnego z elektroniką.

Oczywiście, w czasie studiów znalazłem możliwości społecznego działania. Już na pierwszym roku studiów sprawdzałem umiejętności organizatorskie w Klubie Kwadratowa PG i w uczelnianej Komisji Kultury. Po pierwszym roku przeszedłem do Klubu Studentów Wybrzeża Żak. Tamtejszy Amatorski Klub Filmowy przekształciłem w Międzyuczelniany Ośrodek Filmu i Fotografii. Zostałem także prezesem Dyskusyjnego Klubu Filmowego im. Zbyszka Cybulskiego. Później wybrano mnie również na prezesa Gdańskiego Klubu Dziennikarzy. Pracując na politechnice byłem stałym współpracownikiem telewizji. Prowadziłem program w telewizji gdańskiej pt. „Magazyn Studencki”. Sam go przygotowywałem, czyli pisałem felietony i przeprowadzałem wywiady. Przez jakiś czas współpracowałem z Telewizją Katowicką, która chciała uruchomić program młodzieżowy. Jako dziennikarz telewizyjny pracowałem prawie trzy lata.

Grzegorz Grzelak: Po studiach na Wydziale Elektroniki PG praca w na rzecz Towarzystwa Przyjaciół Sopotu...?

Zbigniew Canowiecki: Pewnego dnia, kiedy zostałem magistrem inżynierem, zadzwonił do mnie kolega z Klubu Żak z informacją,

że prezydent Sopotu poszukuje kandydata na dyrektora powstającego Towarzystwa Przyjaciół Sopotu. Umówił mnie na rozmowę, podczas której uzgodniłem z prezydentem, że podejmę się tej pracy tylko na okres dwóch lat. Byłem pierwszym dyrektorem Towarzystwa Przyjaciół Sopotu, które nie miało ani siedziby, ani pieniędzy. Szybko udało się zagospodarować na potrzeby towarzystwa Dworek Sierakowskich przy ul. Czyżewskiego w Sopocie, a w zasadzie tylko parter, ponieważ na piętrze mieszkali jeszcze państwo Giedroyciowie, bardzo szanowani i zacni ludzie. Zacząłem rozkręcać towarzystwo, które po dwóch latach miało silną pozycję w Sopocie. Rozpoczęliśmy cykl czwartkowych wieczorów muzycznych z prof. Krzysztofem Sperskim, który do dzisiaj je prowadzi. Zorganizowaliśmy dużą imprezę Świat dziecka i rozpoczęliśmy wydawanie „Roczników Sopotkich”, które wychodzą do dziś.

Po dwóch latach, w 1977 r., kiedy rząd postanowił przestawić polską gospodarkę na bardziej rynkową prezydent Sopotu zaproponował mi stanowisko zastępcy dyrektora w zakładzie produkcyjnym Jantar, który miał powstać w sopockich obiektach firmy handlowej Jubiler. Jako bardzo młody, pełen zapału, człowiek podjąłem się tego zadania i po pół roku w dawnych magazynach, były już hale produkcyjne. Dodatkowo w Gdyni uruchomiliśmy oddział obróbki bursztynu. Wzrost produkcji był imponujący. Wówczas sprzedawało się wszystko, nawet złote pierścionki z bursztynem. Dotrwałem tylko do stanu wojennego i na jego początku zostałem zwolniony z pracy i wszystkich funkcji.

Grzegorz Grzelak: Dlaczego.....?

Zbigniew Canowiecki: W Sopocie pojawił się komisarz, który wprowadzał radykalne zmiany kadrowe w sopockich urzędach i firmach. Ponieważ miałem bardzo dobre relacje z zakładową organizacją związkową „Solidarność” żegnała mnie w niezwykle wzruszającej atmosferze. Po raz pierwszy dostałem wtedy wielki teatralny kosz kwiatów, na którym z przodu była srebrna płytka z napisem „Solidarność” wraz z podziękowaniem i pięknymi życzeniami. W tym trudnym momencie mojego życia rękę podał mi Włodzimierz Szordykowski, który był wiceprezydentem Gdańska. Przyjaźniliśmy się od studiów, w Sopocie byliśmy razem radnymi. Począł, aż ówczesny prezydent Gdańska wyjedzie na urlop, i powołał mnie na dyrektora Miejskiego Zarządu Ekonomiczno-Administracyjnego Szkół. Oczywiście ruszyłem z wielkim zapałem do pracy. Przed rozpoczęciem roku szkolnego telewizja zaprosiła mnie do studia, zadając pytania o sprawy inwestycyjne i remonty w placówkach oświatowych. Odpowiedziałem enigmatycznie, że jest światełko w tunelu. Odezwały się do mnie wtedy władze nakazując mi siedzenie cicho, jeżeli chcę zachować pracę itd.

Grzegorz Grzelak: Najbardziej jednak byłeś kojarzony z firmą Centrostal...

Zbigniew Canowiecki: Zgadza się. Jak już przygasał stan wojenny odezwało się do mnie Ministerstwo Hutnictwa i dyrektor Departamentu Kadr zaprosił mnie na rozmowę.

Wcześniej prowadzony przeze mnie Zakład „Jantar” Kombinat „Polsrebro” w Sopocie podlegał właśnie temu ministerstwu, które przed stanem wojennym wyróżniło mnie za wyniki gospodarcze firmy. Dyrektor powiedział o potrzebach kadrowych resortu w kilku pomorskich firmach podległych Ministerstwu Hutnictwa. Po wizycie w tych przedsiębiorstwach wybrałem stanowisko zastępcy dyrektora w Centrostalu. Dyrektorem był Tadeusz Jodłowski, który podczas rozmowy zrobił na mnie wrażenie człowieka o żelaznych zasadach i wyjątkowej rzetelności. Wydawało mi się, że będzie to dla mnie bardzo dobre miejsce pracy i nie zawiodłem się. Po wielu latach doskonałej współpracy i odejściu T. Jodłowskiego na emeryturę w 1989 r. Rada Pracownicza zawnioskowała do wojewody gdańskiego o powołanie mnie na dyrektora. Rozpocząłem kolejny etap życia jako pełniący obowiązki szefa firmy Centrostal i za parę miesięcy stanąłem do konkursu na to stanowisko dyrektora naczelnego. Moim zadaniem było utrzymanie firmy będącej w fatalnej sytuacji finansowej, jak zresztą większość w tym czasie firm państwowych i przeprowadzenie procesu prywatyzacji. I tak to się potoczyło. W latach 1989–1990 postanowiłem nie angażować się aktywnie w politykę, tylko w działalność społeczną. Zakładałem więc organizacje samorządu gospodarczego, związki pracodawców i różnego rodzaju stowarzyszenia biznesowe.

Grzegorz Grzelak: Zadziwia mnie liczba inicjatyw społecznych, gospodarczych, kulturalnych, w które się angażowałeś.

Gdańska Izba Gospodarcza, Izba Przemysłowo-Handlowa, Sejmik Gospodarczy Województwa Pomorskiego, Pomorska Rada Przedsiębiorczości, Gdański Klub Biznesu, Związek Pracodawców Pomorza – to tylko niektóre. Jesteś niesamowicie aktywny społecznie. Skąd ci się to wzięło?

Zbigniew Canowiecki: A wiesz, ile pełnię teraz funkcji? Kiedyś policzyłem. Było chyba 22. Nie wiem skąd biorę na to siły, ale działanie pro publico bono na rzecz dobra wspólnego ciągle mnie kręci. Cztery lata temu wróciłem także do aktywnego dziennikarstwa. Mam stałe felietony w miesięczniku „Prestiż”, „Magazynie Pomorskim” i od pierwszego wydania w tygodniku „Zawsze Pomorze”. Poza tym od 25 lat pracuję naukowo nad obszarami zurbanizowanymi i metropoliami. Współpracuję z prof. Iwoną Sagan, z którą wspólnie napisaliśmy książkę o metropoliach. Parę dni temu byłem na naszej gdańskiej konferencji metropolitalnej. Staram się również aktywnie uczestniczyć w inicjatywach Konfederacji Lewiatan, w której jestem członkiem Rady Głównej. Ostatnio wypowiadałem się w panelu na Europejskim Forum Nowych Idei w Sopocie.

Grzegorz Grzelak: Wypowiadasz się także nt. przyszłej metropolii pomorskiej...

Zbigniew Canowiecki: Na Konferencji Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego w Katowicach wygłosiłem referat dotyczący aktualnej ustawy o metropoliach, która budzi szereg moich zastrzeżeń. Jestem przeciwnikiem metropolii poza strukturą

administracyjno-samorządową państwa, jako zrzeszenie gmin i powiatów, które nie ma władz wybieranych przez mieszkańców i z zarządem bez społecznego silnego mandatu do rządzenia. Obecnie forsowany model jest powieleniem nieudanego eksperymentu śląskiego. Po sześciu latach działalności Śląsko-Zagłębiowskiej Metropolii zespół pod kierunkiem prof. Tomasza Pietrzykowskiego wykazał, że to jest struktura dysfunkcyjna i niezdolna do podejmowania skutecznych decyzji i przedsięwzięć metropolitalnych. Byłem przekonany, że po tym raporcie ewaluacyjnym budowanie w taki sposób metropolii przechodzi do przeszłości. Wydaje mi się, że warto powrócić do koncepcji obszarów metropolitalnych na prawach powiatu. Metropolii zakorzenionej w strukturze samorządowej państwa z szerokim zakresem uprawnień władczych. Osobnym problemem jest ustawowa marginalizacja roli samorządu województwa przy tworzeniu i ustalaniu zakresu działań i koordynacji powoływanego obszaru metropolitalnego na terenie województwa. Ostatnio z prof. Iwoną Sagan napisaliśmy artykuł dla „Gazety Wyborczej”, w którym szczegółowo przedstawiliśmy naszą argumentację.

Grzegorz Grzelak: Byłeś także zaangażowany w przygotowanie dokumentu „Kluczowe wyzwania rozwojowe województwa pomorskiego”.

Zbigniew Canowiecki: Jest to niezwykle ciekawa historia, która zaskoczyła efektem publicznym i zainteresowaniem mieszkańców regionu. Kiedy była kampania wyborcza

do Parlamentu Europejskiego zadzwonił do mnie europoseł Janusz Lewandowski i poprosił, abym wymienił kilka głównych celów gospodarczych, najważniejszych dla rozwoju Pomorza. Pomimo że aktywnie uczestniczę w przygotowywaniu szeregu strategii, miałem problem, aby wymienić kilka kluczowych wyzwań rozwojowych. Poprosiłem o kilka godzin na zastanowienie i refleksję, w którym kierunku zmierza nasze województwo, jaki przemysł chcemy mieć za 10–20 lat, co da nam mocną pozycję w kraju i co zapewni dobrobyt mieszkańcom regionu? W domu sięgnąłem po „Strategię rozwoju województwa pomorskiego”, zresztą świetnie opracowaną, jedną z lepszych strategii regionalnych w Polsce. Jest w niej jednak aż kilkaset postulatów dla naszego województwa.

Grzegorz Grzelak: Kilkaset to nie kilka. Jak z tego wybrnąć?

Zbigniew Canowiecki: Postanowiłem, że namówię rektora Politechniki Gdańskiej i przygotujemy debatę w złotym trójkącie: z przedstawicielami nauki, gospodarki oraz władzami samorządowymi i rządowymi. Zaczęliśmy działać. Zaprosiliśmy kilkunastu ekspertów, żeby wybrać siedem kluczowych wyzwań rozwojowych dla naszego województwa. Odbyły się dwie debaty. Patronatu udzielił, uczestniczący w debatach marszałek województwa oraz wojewoda pomorska. Najpierw myśleliśmy głównie o gospodarce, ponieważ stwierdziliśmy, że przed nami jest dziejowa szansa rozwoju. Do tej pory Śląsk był sercem rozwoju gospodarczego.

Obecnie kończy się era węgla, a rozpoczyna era produkcji nieemisyjnej energii odnawialnej. Mamy więc szansę stać się krajowym liderem w tym zakresie. Zwłaszcza, że już dzisiaj 40 proc. energii na Pomorzu jest wytwarzana jako zielona energia. Przystępujemy do realizacji olbrzymich morskich farm wiatrowych i prac związanych z budową elektrowni jądrowej. Jeżeli jeszcze zapewnimy produkcję magazynów energii, dobre warunki rozwoju farm fotowoltaicznych i lądowych farm wiatrowych, to za kilkanaście lat Pomorze będzie zabezpieczać prawie połowę zapotrzebowania na energię elektryczną całego kraju.

Grzegorz Grzelak: Mamy też porty i duże możliwości

Zbigniew Canowiecki: Zawsze byliśmy oknem na świat i mamy szansę być także hubem logistycznym dla całego kraju. Powinniśmy poprawić dostęp do naszych portów i zwiększyć możliwości przeładunkowe. Takie stocznie jak Crist czy Stocznia Remontowa mają know how, zdolności produkcyjne i ludzkie, żeby rozpocząć produkcję statków dla polskiej floty offshore oraz do przewozu gazów i paliw płynnych. Nie musimy zamawiać statków specjalistycznych w Korei czy Chinach. Mamy więc porty, stocznie i energię. Potrzebne są jeszcze nowe technologie m.in. informatyka kwantowa i sztuczna inteligencja. Okazuje się, że ten ciąg technologiczny jest już rozpoczęty na Politechnice Gdańskiej. Mamy także genialny zespół profesorów i specjalistów z tej dziedziny na Uniwersytecie Gdańskim.

Należy tylko połączyć siły i przy wsparciu władz centralnych, zakupić olbrzymi komputer kwantowy dla Politechniki Gdańskiej, aby pomorskie uczelnie miały możliwości technologiczne do badań i realizacji zadań dla gospodarki.

Grzegorz Grzelak: Czy na wyzwaniach gospodarczych stało się?

Zbigniew Canowiecki: Po pierwszym spotkaniu, podczas którego wyznaczaliśmy główne cele rozwojowe regionu w zakresie gospodarczym, zaprosił mnie na rozmowę senator Sławomir Rybicki. Powiedział, że region potrzebuje zrównoważonego rozwoju. Gospodarka jest najważniejsza, ale musimy uwzględnić ambicje rozwojowe województwa w innych dziedzinach życia społecznego, wskazując przykładowo na budowę nowej siedziby Opery Bałtyckiej. Dlatego też w kluczowych wyzwaniach rozwojowych zapisaliśmy, oprócz celów gospodarczych, również powołanie metropolii, federalizację uczelni pomorskich i oczywiście budowę nowej opery, świadczącej o naszym szacunku do rozwoju kultury oraz pozycji i możliwości naszego regionu.

Grzegorz Grzelak: Na pewno jest jeszcze szereg celów, które może nie są wyzwaniami rozwojowymi, ale mogą polepszyć komfort życia mieszkańców województwa pomorskiego.

Zbigniew Canowiecki: Oczywiście. Do takich można zaliczyć budowę Centrum Pediatrycznego czy Centrum Chorób Mózgu. O te

inwestycje z determinacją walczy marszałek Mieczysław Struk. Cieszy zainteresowanie mediów tymi celami rozwojowymi, o których obecnie wiele się mówi i pisze. Dotarcie z tym przekazem do mieszkańców województwa jest gwarancją, że władze samorządowe otrzymają od nich wsparcie i zrozumienie potrzeb oraz celów rozwojowych naszego regionu. Podczas ostatniego posiedzenia Rady Głównej Konfederacji Lewiatan zasugerowałem potrzebę podjęcia podobnej inicjatywy, ale w skali kraju. Polacy powinni wiedzieć, co jest celem rozwojowym Polski – budowa Centralnego Portu Komunikacyjnego czy np. fabryki aut elektrycznych.

Grzegorz Grzelak: Podsumowując, na jakim etapie jest dokument „Kluczowe wyzwania rozwojowe województwa pomorskiego”?

Zbigniew Canowiecki: Z rektorem Politechniki Gdańskiej prof. Krzysztofem Wilde stwierdziliśmy, że osiągnęliśmy założony cel. Jednak przy każdym zadaniu jest wskazane wymagane wsparcie decyzyjne lub finansowe władz centralnych. Dlatego dokument końcowy wysłaliśmy do premiera, który za pośrednictwem ministra Jana Grabca, zwrócił się do wskazanych w naszym dokumencie ministrów o przeanalizowanie możliwości realizacji tych postulatów. Otrzymujemy kolejne odpowiedzi, które analizujemy w ramach powołanego przez Senat PG zespołu doradców, licząc na spotkania z poszczególnymi ministrami w celu dalszego monitorowania i inicjowania działań zmierzających do realizacji celów rozwojowych

regionu. Obecnie pracuje siedem zespołów roboczych złożonych z przedsiębiorców, naukowców i przedstawicieli samorządu województwa. Wyzwania rozwojowe stały się niezwykle ważnym elementem inspirującym do działania i realizacji wytyczonych celów. Jestem zaskoczony efektem tych działań.

Grzegorz Grzelak: Dziękuję za rozmowę. Myślę, że warto wspierać tę twoją inicjatywę.

CZĘŚĆ V

-

Dokumenty

UCHWAŁA NR 88/VIII/24 SEJMIKU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

z dnia 28 października 2024 roku

w sprawie apelu o wsparcie działań na rzecz kompleksowego zabezpieczenia przeciwpowodziowego Żuław

Na podstawie art. 18 pkt. 20 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 566) oraz § 10 ust. 2 Statutu Województwa Pomorskiego (Dz. Urz. Województwa Pomorskiego z 2002 r. Nr 39 poz. 905 ze zm.)¹.

Sejmik Województwa Pomorskiego uchwala apel następującej treści:

§ 1

Ze względu na warunki naturalne jak i prowadzoną od kilkuset lat działalność człowieka Żuławy stanowią unikatowy w skali Polski system przyrodniczo-techniczny, którego funkcjonowanie zależne jest od utrzymywanej przez ludzi infrastruktury przeciwpowodziowej. Usytuowanie tego terenu powoduje, że stopień zagrożenia powodziowego należy do najwyższych w kraju. Dalsze funkcjonowanie Żuław jest bardzo silnie uzależnione od sprawnego działania infrastruktury ochrony przeciwpowodziowej.

Jak wykazała w swoim raporcie Najwyższa Izba Kontroli w ostatnich latach nie zostało zrealizowanych wiele zadań inwestycyjnych, kluczowych z punktu widzenia ograniczenia ryzyka przeciwpowodziowego na Żuławach. Skuteczne zarządzanie tym ryzykiem wymaga długofalowych, kierunkowych i celowych działań na rzecz rozwoju i modernizacji infrastruktury przeciwpowodziowej.

Sejmik Województwa Pomorskiego apeluje do rządu Rzeczypospolitej Polskiej i parlamentarzystów, wywodzących się szczególnie z naszego regionu, o podjęcie interwencji mającej na celu doprowadzenie do realizacji inwestycji zabezpieczających Żuławy przed powodzią. Zadaniem państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa jego mieszkańcom i terytorium. Unikatowy subregion jakim są Żuławy, wymaga szczególnej uwagi ze strony administracji rządowej, której agendy są odpowiedzialne za gospodarkę wodną.

§ 2

Uchwałę przekazuje się Ministerstwu Infrastruktury, Ministerstwu Funduszy i Polityki Regionalnej, Ministerstwu Klimatu i Środowiska oraz parlamentarzystom województwa pomorskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

**Przewodniczący Sejmiku
Województwa Pomorskiego**

Jan Kleinsmidt

¹Zmiany tekstu jednolitego Statutu zostały ogłoszone w: Dz. Urz. W.P. z 2004r. Nr 56, poz. 1095, z 2006r. Nr 80, poz. 1691, z 2008r. Nr 76, poz. 1993, z 2013 r. poz. 3157, z 2018 r., poz. 4123.

SEJMIK
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
ul. Gdańsk
80-810 Gdańsk, ul. Chłopowa 21/27
tel. 58 32-61-723, fax 58 32-61-739

UCHWAŁA NR 432/XXXVI/21
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO
z dnia 27 września 2021 roku

w sprawie niezwłocznego rozpoczęcia prac legislacyjnych nad projektem Ustawy o związku metropolitalnym w województwie pomorskim

Na podstawie art.18 pkt. 20 ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (tekst jednolity Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 ze zm.¹) oraz § 10 ust. 2 Statutu Województwa Pomorskiego (Dz. Urz. Województwa Pomorskiego z 2002 r. Nr 39 poz. 905 ze zm.²).

Sejmik Województwa Pomorskiego uchwala apel:

§ 1

Sejmik Województwa Pomorskiego apeluje do Prezydium Sejmu RP o niezwłoczne rozpoczęcie, na posiedzeniu plenarnym, pierwszego czytania projektu Ustawy o związku metropolitalnym w województwie pomorskim (druk nr 646) wniesionego przez Senat RP.

§ 2

Zobowiązuje się Przewodniczącego Sejmiku Województwa Pomorskiego do przekazania niniejszego apelu Marszałek Sejmu RP.

Przewodniczący
Sejmiku Województwa Pomorskiego

Jan Kleinszmidt

¹ Zmiany tekstu jednolitego ustawy zostały ogłoszone w: Dz. U. z 2021 r. poz. 1038.

² Zmiany tekstu jednolitego Statutu zostały ogłoszone: Dz. Urz. WP z 2004 r. Nr 56, poz. 1095, z 2006 r. Nr 80, poz. 1691, z 2008 r. Nr 76, poz. 1993, z 2013 r. poz. 3157, z 2018 r. poz. 4123.

Związek metropolitalny to forma zrzeszenia jednostek samorządu terytorialnego, wprowadzona do polskiego porządku prawnego ustawą z dnia 9 października 2015 r. o związkach metropolitalnych (Dz. U. 2015, poz. 1890). Zasadniczą różnicą w odniesieniu do funkcjonowania istniejących wcześniej struktur metropolitalnych było określenie katalogu obowiązkowych zadań związku metropolitalnego i zapewnienie mu finansowania z budżetu państwa. Celem wprowadzenia regulacji było wzmocnienie potencjału rozwojowego polskich obszarów metropolitalnych - tak aby mogły stać się partnerami dla europejskich i światowych metropolii, a także żeby mogły z nimi konkurować. Ustawa z 2015 roku, dająca, po spełnieniu określonych przesłanek, możliwość utworzenia w drodze aktów wykonawczych związków metropolitalnych nawet na dwunastu obszarach w kraju, została uchylona po wejściu w życie ustawy z dn. 9 marca 2017 r. (Dz. U. 2017, poz. 730) o związku metropolitalnym w województwie śląskim. Nowa regulacja wyklucza możliwość tworzenia związków metropolitalnych poza Konurbacją Śląską. Do utworzenia związku metropolitalnego w województwie pomorskim jest zatem konieczna odrębna ustawa.

Projekt ustawy dla Pomorza jest wzorowany na rozwiązaniach GZM. Podobnie jak na Śląsku, określa główne zadania związku metropolitalnego, wśród których są: transport zbiorowy, przebieg dróg, strategia, planowanie przestrzenne i promocja. Pomorski projekt zawiera szóstą dodatkową działalność – ochronę środowiska i adaptację do zmian klimatu, na które ze względu na geograficzne położenie jesteśmy jednym z najbardziej narażonych regionów w kraju.

10 września 2020 r. Senat RP, podczas sesji plenarnej izby wyższej, zdecydowaną większością głosów poparł projekt ustawy metropolitalnej w województwie pomorskim. Projekt ustawy, jako senacka inicjatywa ustawodawcza, został skierowany do Sejmu. Od 30 września 2020 r. projekt aktu prawnego oczekuje na włączenie go do porządku obrad Sejmu RP.

Wobec powyższego rozpoczęcie pierwszego czytania projektu ustawy o związku metropolitalnym w województwie pomorskim jest w pełni uzasadnione.

! Pomorskie

KLUCZOWE WYZWANIA ROZWOJOWE WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

PATRONAT HONOROWY

PATRONAT HONOROWY
WOJEWODA
POMORSKI
BEATA SUTKIEWICZ

PATRONAT HONOROWY

MIECZYŚLAW STRUK
MARSZAŁK
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Kluczowe wyzwania rozwojowe województwa pomorskiego

Pomorze i Gdańsk od zawsze były centralnymi punktami szlaków komunikacyjnych i transportowych w Polsce. Obecnie pełnią kluczową rolę jako hub logistyczny dla całego kraju. W obliczu wyzwań geopolitycznych i rosnącego zagrożenia konfliktem ze wschodu, znaczenie tej funkcji nabiera dodatkowego wymiaru. Jesteśmy również świadkami zmiany geografii energetycznej kraju, a Pomorze ma szansę stać się liderem zielonej transformacji energetycznej i źródłem czystej energii dla polskiej gospodarki. Aby w pełni wykorzystać te wyzwania, musimy zapewnić atrakcyjność regionu dla mieszkańców, talentów i inwestorów. Kluczowym elementem tej atrakcyjności są wysokiej jakości funkcje metropolitalne, co wymaga m.in. inwestycji w kulturę i naukę.

W ostatnich latach Pomorze zostało dotknięte negatywnymi decyzjami centralnymi, czego jaskrawym przykładem była utrata podmiotowości i parcelacja aktywów Grupy Lotos. Na szczeblu rządowym brakowało nam partnera do dyskusji o kluczowych wyzwaniach i inwestycjach o znaczeniu wykraczającym poza poziom lokalny. Przykładami takich inwestycji są budowa pierwszej w Polsce elektrowni jądrowej oraz wsparcie infrastruktury portowej pod kątem morskiej energetyki odnawialnej. Dziś stoimy przed niepowtarzalną szansą aby to zmienić. Potrzebujemy konsensusu i współpracy pomiędzy poziomem regionalnym i centralnym.

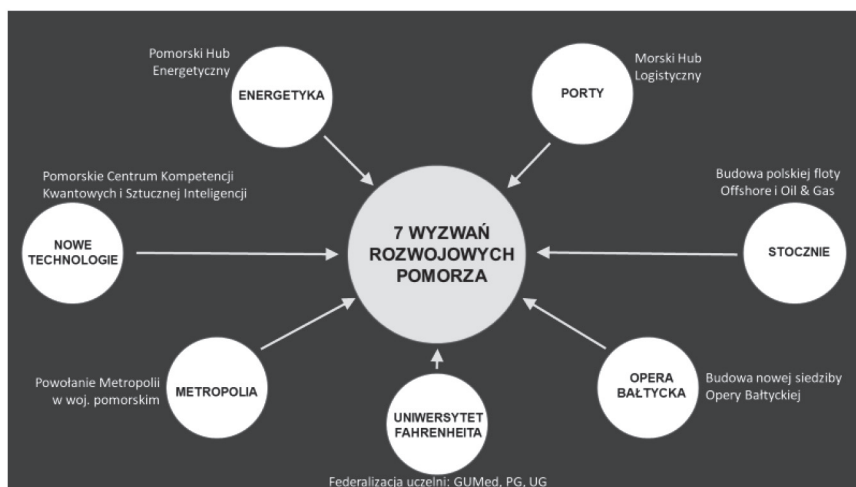
Niniejszy dokument powstał w wyniku konsultacji i wyboru najważniejszych celów rozwojowych województwa pomorskiego przez zespół przedstawicieli nauki, gospodarki oraz ekspertów branżowych, pod patronatem Marszałka Województwa Pomorskiego i Wojewody Pomorskiej. Dokument hasłowo definiuje wyzwania rozwojowe, wskazując jedynie te problemy, które wymagają wsparcia decyzyjnego lub finansowego władz centralnych.

dr **Zbigniew Canowiecki**
prezydent Pracodawców Pomorza

prof. dr hab. inż. **Krzysztof Wilde**, czł. koresp. PAN
rektor Politechniki Gdańskiej

Gdańsk, lipiec 2024 roku

---

1. Pomorski hub energetyczny - lider zielonej transformacji energetycznej

Uzasadnienie:

Wyzwaniem rozwojowym jest przyspieszenie procesu zielonej transformacji energetycznej i zapewnienie czystej energii dla wzmocnienia konkurencyjności polskiej gospodarki. Obserwujemy obecnie proces zmiany geografii energetycznej kraju i w perspektywie kilkunastu lat Pomorze stanie się kluczowym źródłem zielonej, nieemisyjnej energii dla Polski (farmy wiatrowe, MEW, EJ). Pomorze nie ma obciążenia w postaci energetyki węglowej co ułatwia i przyspiesza wprowadzanie strategii zielonej transformacji. Pomorze powinno być również centrum polskiej współpracy z krajami bałtyckimi w zakresie farm wiatrowych, energii słonecznej, wodoru, magazynów prądu i ciepła oraz paliwa e-fuel.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Wyrażenie zgody przez Ministerstwo Aktywów Państwowych na stworzenie na bazie Energa S.A. Krajowego Centrum Kompetencyjnego dla energetyki poprzez przeniesienie z PKN Orlen do Energii S.A. aktywów energetycznych i obrotu gazem, przy utrzymaniu jej statusu jako spółki publicznej notowanej na GPW z perspektywą pozyskania przez Energa S.A. kapitałowych inwestorów prywatnych.
  2. Powołanie w Gdańsku, w drodze uchwały rządowej, Bałtyckiego Funduszu Transformacji Energetycznej w oparciu o projekt grupy wybitnych ekspertów, w tym Pawła Olechnowicza, Janusza Stainhoffa i Grzegorza Stanisławskiego.
-

---

2. Morski hub logistyczny - zwiększenie dostępności i zdolności przeładunkowych portów morskich

Uzasadnienie:

Inwestycje portowe to inwestycje w bezpieczeństwo, transformację energetyczną oraz zapewnienie konkurencyjności portów morskich o znaczeniu strategicznym dla Polski i UE. Zwiększenie efektywności i możliwości działania portów jako polskiego morskiego hubu logistycznego wymusza wzięcie przez władze centralne i regionalne większej odpowiedzialności za ich funkcjonowanie, systematyczne zwiększanie dostępności drogowej i kolejowej do portów oraz ich zdolności przeładunkowych.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Regulacyjne i finansowe wsparcie przez Ministerstwo Infrastruktury realizacji inwestycji portowych zabezpieczających infrastrukturę krytyczną oraz w zakresie rozwiązań systemowych IT.
  2. Włączenie przez Ministerstwo Infrastruktury „zielonego światła” dla Zarządu Morskiego Portu Gdynia w zakresie budowy portu zewnętrznego w ramach Partnerstwa Publiczno-Prywatnego.
  3. Nadanie przez GDDKiA priorytetu budowy Drogi Czerwonej i przyspieszenie jej realizacji w stosunku do założeń planowych oraz zaliczenie do dróg krajowych Via Maris pozwalającej uruchomić potencjał terenowy Portu Gdynia i rozwój funkcji portowych we Władysławowie.
  4. Zobowiązanie PKP PLK do przyspieszenia prac modernizacyjnych linii kolejowej nr 201 (Gdynia) oraz budowa dodatkowego mostu przez Martwą Wisłę w ciągu linii kolejowej nr 226 (Gdańsk).
  5. Wsparcie finansowe w ramach KPO dużych portów morskich w Gdańsku i Gdyni celem dostosowania ich do obsługi instalacyjnej farm wiatrowych oraz małych portów morskich we Władysławowie, Ustce i Łebie w celu dostosowania ich do obsługi serwisowej w zakresie offshore.
  6. Ustawowe zwiększenie wpływu samorządowych władz regionalnych w zakresie nadzoru i koordynacji działań oraz współpracy portów w Gdańsku i Gdyni.
-

---

3. Stocznie produkujące statki dla offshoru i transportu Oil & Gas

Uzasadnienie:

Trójmiejskie stocznie produkcyjne (m.in. Crist, Remontowa) posiadające odpowiednie kompetencje, umiejętności, zasoby ludzkie, know how, wymagany standing finansowy oraz niezbędne zdolności produkcyjne realizują zamówienia amatorów zagranicznych na statki specjalistyczne, w tym Offshorowe oraz do przewozu gazu i paliw płynnych wobec braku decyzji władz polskich o budowie własnej floty w tym zakresie (dzierżawimy, leasingujemy zlecając ich budowę zagranicznym stoczniom).

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Wyrażenie zgody przez Ministerstwo Infrastruktury w porozumieniu z Ministerstwem Aktywów Państwowych na powołanie przez zainteresowane spółki z udziałem Skarbu Państwa (np. PGE i PKN Orlen) spółki armatorskiej (np. na bazie firmy Petrobaltic) realizującej program budowy przez polskie stocznie floty własnych statków do budowy i serwisowania farm wiatrowych na morzu oraz przewozu paliw płynnych i gazu.
  2. Powołanie Pełnomocnika Rządu do spraw gospodarki Offshore i Local Content w zakresie morskiej energetyki wiatrowej, którego zadaniem byłby między innymi nadzór nad realizacją Porozumienia sektorowego z dnia 15 września 2021 roku na rzecz rozwoju morskiej energetyki wiatrowej w Polsce.
-

---

4. Pomorskie Centrum Kompetencji Kwantowych i Sztucznej Inteligencji (AI)

Uzasadnienie:

Wyzwaniem współczesności jest budowanie kompetencji na światowym poziomie w obszarze, który zdecyduje o pozycji konkurencyjnej i technologicznej krajów w najbliższej przyszłości – AI oraz technologii kwantowych. Pomorskie ma atuty, aby zająć rozpoznawalne miejsce w tym wyścigu: Centrum Kompetencji STOS Politechniki Gdańskiej z superkomputerem Kraken, Międzynarodowe Centrum Teorii Technologii Kwantowych UG, renomowane naukowe zespoły badawcze specjalizujące się w AI i jej zastosowaniach (PG, UG, GUMed), liczne ośrodki R&D kluczowych korporacji międzynarodowych (np. Intel, Amazon) oraz największy w Polsce klaster ICT utworzony ze środków regionalnych i inwestujący znaczące środki w infrastrukturę badawczą.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Zapewnienie finansowania ze środków KPO lub budżetowych zakupu komputera kwantowego uzupełniającego moce badawcze komputera Kraken i pracującego jako infrastruktura badawcza Uczelni Fahrenheita i zainteresowanych uczelni pomorskich.
  2. Powołanie Pomorskiego Funduszu Inwestycyjnego Nowych Technologii stymulującego i inwestującego w badania i rozwój technologii opartych o AI i technologie kwantowe.
  3. Opracowanie i wdrożenie przez Ministerstwo Cyfryzacji ram regulacyjnych stymulujących inwestycje w rozwiązania AI oparte o wykorzystywanie danych publicznych.
-

---

5. Federalizacja uczelni należących do Związku im. Daniela Fahrenheita (GUMed, PG, UG)

Uzasadnienie:

Wyzwaniem dla Pomorza jest stworzenie silnego ośrodka akademickiego w Gdańsku poprzez wykorzystanie zasobów i możliwości wszystkich trzech uczelni (GUMed, PG, UG). Federalizacja tych uczelni umożliwi sprawne prowadzenie wspólnej polityki oraz rozszerzanie współpracy międzynarodowej na rzecz podnoszenia jakości badań naukowych, prac rozwojowych i kształcenia. Wspólna realizacja programów badawczych, dydaktycznych oraz popularyzatorskich umożliwi efektywniejszą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym na rzecz rozwoju regionu i kraju.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Przyjęcie przez rząd i parlament, proponowanych przez trzech rektorów pomorskich uczelni, zmian w ustawie z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce w zakresie przepisów przejściowych regulujących status obecnych uczelni badawczych w przypadku utworzenia federacji.
  2. Opracowanie przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego programu bądź systemu umożliwiającego premiowe zwiększanie subwencji dla jednostek ponoszących trud tworzenia uczelni federacyjnych.
-

---

6. Powołanie metropolii w województwie pomorskim

Uzasadnienie:

Powołanie metropolii na terenie województwa pomorskiego jest konieczne. Umożliwi to koordynację i wspólną realizację zadań wykraczających poza możliwości jednego miasta czy gminy oraz zdyktuje rozwój nie tylko obszaru metropolitalnego, ale całego regionu. Jednak co do zasad powoływania i funkcjonowania Metropolii w świetle nieudanego eksperymentu Śląsko-Zagłębiowskiej Metropolii musi obecnie zdecydować rząd i parlament.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

1. Uchwalenie rządowej ustawy metropolitalnej regulującej zasady tworzenia obszarów metropolitalnych w Polsce oraz określającej ich miejsce w strukturze terytorialno-administracyjnej kraju.
  2. Powołanie Metropolii na terenie województwa pomorskiego.
-

---

7. Budowa nowej siedziby Opery Bałtyckiej

Uzasadnienie:

Opera Bałtycka wykorzystuje w swojej działalności artystycznej obiekt wybudowany w 1915 roku z przeznaczeniem na ujeżdżalnię koni i z czasem zamieniony na salę sportowo-widowiskową. W latach 1946–1947 odbywały się tam zawody bokserskie. Po tym okresie obiekt przekazano na cele kultury i wielokrotnie przebudowywano. Konieczność budowy nowej siedziby Opery Bałtyckiej, współprowadzonej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wynika z obecnego katastrofalnego stanu technicznego i funkcjonalnego budynku.

Wsparcie decyzyjne władz centralnych:

Zapewnienie finansowania przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego środkami budżetowymi i unijnymi budowy nowej siedziby Opery Bałtyckiej na terenach postoczniowych z zachowaniem tradycji i historii miejsca, na końcu Drogi do Wolności. Z założenia obiekt operowy, jako hołd wdzięczności i pamięci o roli stoczniowców w zrywach wolnościowych 1970, 1980 i 1989 roku powinien nawiązywać do industrialnych elementów stoczniowych, jak pozostawione dźwigi – stanowiące już obecnie symbol Gdańska.

Pomorskie –
z życia regionu,
wybór fotografii

31 sierpnia 2024 r. u zbiegu ulic Świętojańskiej i Minogi w Gdańsku odbyło się uroczyste odsłonięcie pomnika Lecha Bądkowskiego. Pomnik powstał z inicjatywy Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Poległych Stoczniowców 1970 oraz Gdańskiego Komitetu Obywatelskiego. Na zdjęciu: senator Kazimierz Kleina, córka L. Bądkowskiego z mężem i córką, a także prezes ZKP Jan Wyrowiński.

Fot. Dominik Paszliński / www.gdansk.pl

Spotkanie z czytelnikami dot. książki „Myśl polityczna Lecha Bądkowskiego” w Miejskiej i Powiatowej Bibliotece w Kartuzach. Na zdjęciu córka Lecha Bądkowskiego – Sławina Kosmulska.

Fot. Sławomir Kosmulski

We wrześniu 2024 r. województwo pomorskie wsparło powozian z okolic Wrocławia, Opola i Stronia Śląskiego wysyłając potrzebne materiały w dwóch transportach niemedycznych i jednym medycznym. Na zdjęciu: Maciej Laszkiewicz, wicemarszałkowie województwa pomorskiego: Marcin Skwierawski i Leszek Bonna, a także Agnieszka Zabłocka i Zbigniew Bonarski.

Fot. Jacek Sowa/UMWP

Budżet województwa pomorskiego sfinansował zakup jednego z najnowocześniejszych na rynku mikroskopów chirurgicznych – Proveo 8 dla oddziału okulistyki Szpitala Specjalistycznego im. F. Ceynowy w Wejherowie.

Fot. materiał prasowy Szpitali Pomorskich

16 października 2024 r. odbyło się otwarcie Pomorskiej Farmy Życia, specjalistycznej placówki zapewniającej całodobowy pobyt 10 dorosłych osób z autyzmem. Placówka jest prowadzona przez fundację Pomóż mi żyć.

Fot. Marcin Twardokus/UMWP

12 października 2024 r. w Teatrze Muzycznym w Gdyni marszałek województwa pomorskiego Mieczysław Struk oraz członek Zarządu Województwa Pomorskiego Agnieszka Baranowska wręczyli Srebrne Drzewka dla wybitnych społeczników Pomorza: Bożenie Mazurek, Dorocie Betkier, Mirosławie Annie Cuper, Aleksandrze Chojnackiej-Huzar, Katarzynie Lipińskiej.

Fot. Karol Stańczak

18 października 2024 r. w Centrum św. Jana w Gdańsku odbyła się Gala Pomorskiej Nagrody Literackiej „Wiatr od morza”. W kategorii Literacka Książka Roku nagrodę otrzymali Dorota Karaś i Marek Sterlingow za książkę „Urban. Biografia”. W kategorii Pomorska Książka Roku – Wojciech Skóra za książkę „Słupsk 1945. Miasto Niemców, Sowietów i Polaków”. Honorowe wyróżnienie nagroda czytelników – Stasia Budzisz za książkę „Welewetka”. Kaszubską Nagrodę Literacką otrzymał Jerzy Stachurski. Nagrodę za Całokształt Pracy Literackiej otrzymał Stanisław Rosiek założyciel wydawnictwa Słowo/obraz terytoria.

Fot. Jacek Sowa/UMWP

26 października 2024 r. odbyła się pierwsza sesja Młodzieżowego Sejmiku Województwa Pomorskiego III kadencji. Informacje dot. MSWP znajdują się na stronie internetowej mlodziezowysejmik.pomorskie.eu.

Fot. Jacek Sowa/UMWP

13 listopada 2024 r. w Olivia Centre w Gdańsku z okazji 25-lecia konkursu o Nagrodę Pomorską Gryf Gospodarczy zostały wręczone m.in. nagrody specjalne Super Gryfy. Otrzymały je: Zakłady Farmaceutyczne Polpharma SA, Drutex SA, Remontowa Holding SA, Sopotkie Towarzystwo Ubezpieczeń ERGO Hestia SA, Zakłady Porcelany Stołowej „Lubiana” SA, LPP SA, Iglotex SA, Grupa NDI SA, ELWOZ sp. z o.o., Invicta sp. z o.o., Ciecholewski-Wentylacje p z o.o., CRIST SA, Trefl SA, Ziaja Ltd Zakład Produkcji Leków sp. z o.o., Browar Amber sp. z o.o., Sunreef Venture SA, Korporacja Budowlana DORACO sp. z o.o., Polmor sp. z o.o., Hydromega sp. z o.o., Autopay SA, Omida Logistics sp. z o.o., Mercor SA, Firma Produkcyjno-Usługowa INBUL sp. z o.o., Mielewczyk sp. z o.o., Hydromechanika sp z o.o. sp.k. oraz firma Materiały Budowlane „Ginter” sp. z o.o.

Fot. Piotr Poloczański